

# 2014 YILI HOLLANDA İNSAN HAKLARI RAPORU



İSLAMOFOBİ VE ENTEGRESYON  
ARASINDA AZINLIKLAR

2014 YILI  
HOLLANDA  
İNSAN  
HAKLARI RAPORU



2014 YILI  
HOLLANDA  
İNSAN  
HAKLARI RAPORU  
İslamofobi ve Entegrasyon Arasında Azınlıklar

1. Baskı



İstanbul 2015

ISBN: 978-605-62038-9-3

İZÜ Yayın No: 10

*Kitabın Adı*

**2014 YILI HOLLANDA İNSAN HAKLARI RAPORU**  
İslamofobi ve Entegrasyon Arasında Azınlıklar

*Hazırlayanlar*

Prof. Dr. Kadir CANATAN	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Doç. Dr. Ahmet YÜKLEYEN	İstanbul Ticaret Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Fatih SERBEST	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Drs. Fatih OKUMUŞ	Diyanet İşleri Başkanlığı Bşk. Müşaviri

*Sayfa ve Kapak Tasarımı*

İbrahim YILMAZ

*Baskı: Elma Matbaası*

*Tevfikbey Mah. Halkalı Cd. No:162/7*

*Sefaköy-Küçükçekmece/İSTANBUL*

*Tel: 0212 697 30 30*

*1. Baskı*

Aralık 2015, İstanbul

*İsteme Adresi*

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi  
Halkalı Cad. Halkalı, 34303 Küçükçekmece / İSTANBUL

Tel: 0212 692 96 00 Faks: 0212 693 82 29

www.izu.edu.tr

## İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
YÖNETİCİ ÖZETİ.....	VI
GİRİŞ.....	1
A- HOLLANDA'NIN GENEL GÖRÜNÜMÜ.....	11
1. Ülke Profili.....	13
2. Anayasal Çerçeve.....	15
3. Demokrasi ve Siyasal Partiler.....	16
4. Etnik ve Dinsel Çeşitlilik.....	18
5. Sosyo-Ekonomik Yapı.....	21
6. Eğitim Sistemi.....	23
7. Sivil Toplum.....	26
8. İnsan Hakları.....	26
B- TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER.....	31
1. Siyasal Hak ve Özgürlükler.....	33
2. Ekonomik Hak ve Özgürlükler.....	47
3. Kültürel Hak ve Özgürlükler.....	59
4. Eğitim Hak ve Özgürlükler.....	73
5. Örgütlenme Hak ve Özgürlükler.....	89
6. Dini Hak ve Özgürlükler.....	99
C- AZINLIKLARIN VE İSLAM'IN MEYDADA GÖRÜNÜMÜ.....	109
GENEL DEĞERLENDİRME: SONUÇLAR .....	121
LİTERATÜR.....	137
2104 YILI OLAYLAR KRONOLOJİSİ.....	159

## ÖNSÖZ

Üniversitelerin eğitim-öğretim ve topluma hizmet yanında diğer önemli bir fonksiyonu da farklı alanlarda araştırmalar yapmak ve ürettikleri bilgileri kamuoyu ve ilgililerle paylaşmaktır. Çokça söylendiği üzere “bilgi paylaşıldıkça çoğalır”. Paylaşılmayan bilgi, dar bir çevre içinde kalır ve kendisinden istenen toplumsal, politik ve kültürel işlevleri yerine getiremez.

Kuruluşundan bu yana bir eğitim ve öğretim kurumu olmanın yanında bir araştırma üniversitesi olma iddiasında olan İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, çeşitli araştırma projeleriyle kamuoyunun karşısına çıkmaktadır. Elinizdeki çalışma da, Üniversitemizin değerli akademisyenleri ile başka üniversite ve kurumlardan uzmanların birlikte yaptığı bir araştırmanın ürünü olup, Hollanda’da İnsan Hakları konusunu mercek altına almıştır. Çalışmanın amacı, Hollanda’da yaşayan Türkler ile diğer azınlık grupların konumu hakkında kamuoyunu aydınlatmaktır.

Bilindiği üzere Türkiye, ülke olarak altmışlı yıllardan itibaren Avrupa’ya işgücü göndermiş ve zamanla Avrupa’da önemli bir Türk varlığı oluşmuştur. Hollanda Türkleri, Avrupa Türklerinin önemli bir parçası olup diğer Avrupa ülkelerindeki azınlıklarla benzer sorunları yaşamaktadır. Özellikle 11 Eylül sonrası dönemde ayrımcılık ve İslam karşıtı eylemlerin boy hedefi haline gelmişlerdir. Bir yandan Avrupa ülkelerinin içine girdiği ekonomik ve sosyal kriz, diğer yandan da İslamofobik olaylar en fazla Türkleri ve Müslüman azınlıkları etkilemiştir. Siyaset, bu sorunları çözmesi gereken bir kurum iken, izlenen popülist siyasetler nedeniyle toplumsal sorunları çözmek bir yana kendisi bir sorun haline gelmiştir. Öte taraftan izlenen entegrasyonist politikaların başarılı ol/a/maması, göçmen ve azınlıkların günah keçisi ilan etmesiyle sonuçlanmaktadır.

Hollanda, araştırmacıların da ifade ettikleri gibi yakın geçmişte hoşgörülü, sosyal ve çokkültürlü bir ülke olarak başka ülkelere örnek olmuşken, bugün tüm bu özelliklerini kaybetmiş,

İslamofobinin yükseldiği, yabancıların ÷lkeden kaşmaya başladığı ve toplumsal gerilimlerin arttığı bir ÷lke haline gelmiştir. Artık insan hakları, bu ÷lkenin de bir sorunsalı olarak kabul edilmektedir. Hem Hollanda İnsan Hakları Enstitüsü, hem de uluslararası insan hakları kuruluşları bu gerçeği öteden beri dile getirmektedirler.

Türkiye, uzun zamandır Avrupa Türklerini ihmal etmiş ve onlara sadece döviz makinası olarak bakmıştır. Ancak son yıllarda atılan bazı adımlar bu geleneksel anlayışı değiştirmiş ve Avrupa Türkleri ile ilgili çalışmalarda ve ilgide önemli bir artış göze çarpmaktadır. Başta Yurtdışındaki Türklerle ilgilenen bazı kurum ve kuruluşların oluşturulması olmak üzere Avrupa Türklerine seçimlere katılma hakkının verilmesi ve geçtiğimiz yıldan beri de uygulamaya konulması, geleneksel anlayışın değiştiğini gösteren olumlu gelişmelerdir. Bu gelişmelere STK'lar ve Üniversitelerin de katkı vermesi süreci daha ileri boyutlara taşıyacaktır. İşte, bu nedenle İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi olarak bu çerçevede üzerimize düşen sorumluluğu yerine getirmek üzere Hollanda Türkleri'nin karşılaştığı sorunları bir araştırma konusu yaparak bir proje konusu haline getirmeye çalıştık.

Bu çalışmanın başlatılması ve yürütülmesi için inisiyatif alan ve sorumluluk üstlenen Üniversitemiz öğretim üyesi Prof. Dr. Kadir CANATAN ve ekip arkadaşlarına, yaptıkları özverili çalışmadan dolayı teşekkürü bir borç biliyorum.

2014 YILI HOLLANDA İNSAN HAKLARI RAPORU'nun var olan sorunların bilimsel olarak tespitinden hareketle karşılıklı işbirliği ve anlayış içinde çözüm önerilerinin geliştirilmesine, iki ÷lkenin vatandaşları için hayırlı ve daha sağlıklı gelişmelere vesile olmasına, ilgili kurum, kuruluş ve toplumlara yararlı olmasına ve özellikle tarihsel derinliğe sahip Türkiye ile Hollanda arasındaki ilişkilerin gelişmesine katkı sağlamasını tüm içtenliğimle diliyorum.

**Prof. Dr. Mehmet BULUT**

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi  
Rektörü

## YÖNETİCİ ÖZETİ

Uzun zamandan beri insan hakları ve özgürlükleri, sadece az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin değil, gelişmiş Batı ülkelerinin de bir sorunu haline gelmiştir. Bu gerçeği kabul eden ve harekete geçen ilk ülkelerden birisi Hollanda'dır. Hollanda, 2012 yılında İnsan Hakları Enstitüsü'nü kurarak bu alanda kurumsal bir çalışma başlatmıştır. 2013 yılında ise Hollanda hükümeti, ilk kez Ulusal İnsan Hakları Eylem Planı'nı hazırlamış ve farklı yönetim katmanlarının insan haklarını ilerletmek için üstlenmesi gereken rollerini tanımlamıştır. Bu Eylem Planı'nın devreye sokulmasından itibaren insan hakları sadece merkezi hükümet ve bir enstitünün meselesi olmaktan çıkmış, yerel yönetimlerin de bir meselesi haline gelmiştir. Yerel yönetimler engelli politikaları, non-diskriminasyon politikası ve cinsel azınlıkların haklarının güvence altına alınması ve ilerletilmesi konusunda çalışmalar yapmakla görevlendirilmişlerdir.

Önceki yıllarda insan haklarını, sadece dış politikanın bir ögesi olarak gören Hollanda'nın son yıllarda bunu bir iç politika konusu haline getirmesi, şüphesiz ki 11 Eylül sonrası devreye sokulan güvenlik merkezli söylemler ve politikalarla ilişkilidir. Bu söylem ve politikaların bir sonucu olarak çokkültürlü toplum politikası terkedilmiş, kültürel ve dini farklar toplumun bütünlüğü için bir tehlike olarak algılanmaya başlamış ve aşırı sağın da etkisiyle İslam karşıtlığı ve ayrımcılık ciddi bir toplumsal sorun haline gelmiştir. İslam karşıtlığı, sadece İslamofobi (İslam korkusu) olarak ifade edilip, geçilebilecek bir şey değildir. Batılı toplumlar arasında bu korkuyu yaratan bir ideoloji olarak anti-İslamizm (İslam karşıtlığı), bu korkunun kendisinden daha temel ve öncelikli bir meseledir. Üstelik İslam karşıtlığı sadece aşırı sağ ve ırkçı gruplarla da sınırlı bir olgu değildir.

2014 yılının olayları toplu olarak değerlendirildiğinde, insan hak ve özgürlükleri açısından özellikle göçmen ve azınlık gruplarla ilgili olarak kaydedilmeye değer bazı önemli olayların ve gelişmelerin olduğu görülmektedir.

Aşırı sağ partinin (PVV) faaliyetleri ve ayrımcı demeçleri tüm yıla damgasını vurmuştur. Bunlardan en fazla tepki çeken, aşırı sağcı lider Wilders'ın, 2014 yılının Mart ayında Faslı göçmenlerle ilgili yapmış olduğu “Daha az Faslı istiyoruz” ifadesi, kamuoyunda ve siyasi arenada büyük tartışma yaratmakla kalmamış, onun ayrımcı açıklamalarına karşı şikâyet başvurusu yapmak isteyen yerli ve yabancılar karakol önünde uzun kuyruklar oluşturmuşlardır.

Wilders'in yaptığı bir başka faaliyet, bu kez Hollanda ile Suudi Arabistan arasında ikili ilişkilerde gerilimlere sebep olmuştur. Wilders, Suudi Arabistan bayrağı formatında İslamiyet karşıtlığını içeren bir etiket hazırlamış ve meclisteki odasının kapısına asmıştır. Ayrıca, aşırı sağ partinin “Hollanda'da tüm camiler kapatılmalıdır” şeklindeki açıklamaları kamoyunda rahatsızlık yaratmıştır. Partinin yetkili isimlerinden De Graaf ise, “Hollandayı İslam'dan arındırmak istiyoruz” diyerek İslamofobiyi körüklemiştir. Azınlıkların entegrasyonundan sorumlu Bakan Asscher, Wilders'ın camileri kapatma önerisine “kabul edilemez” diye tepki göstermiş ve inanç gruplarının temsilcileriyle Hollanda toplumunda gerilimleri azaltmak amacıyla bir toplantı yapmıştır.

2014 yılında azınlıklara yönelik ayrımcılık olaylarındaki artış, birçok kuruluş tarafından ve araştırma bulgularıyla gözler önüne serilmiştir. Ocak ayında yayınlanan “Hollanda'da Deneymlenen Ayrımcılık” raporu, yerli ve yabancıların ayrımcılık deneyimlerini ortaya koymuştur. Sosyal Kültürel Plan Büro tarafından yapılan araştırmada, 12.500 kişi sorgulanmış ve ayrımcılığın subjektif olarak deneyimlenme oranı ve hangi alanlarda ayrımcılık yapıldığı tespit edilmiştir. Rapora göre ayrımcılık şikâyeti en fazla, yaş ve etnik köken üzerinde yoğunlaşmaktadır. Göçmen gruplara mensup insanların üçte birinin son 12 ay içinde kamusal alanda ayrımcılık yaşadığı saptanmıştır. İş arayan göçmenlerin yüzde 20 ila 40'ı ayrımcılığa uğradığını belirtmiştir. Yine aynı rapora göre, üç Türk öğrenciden biri, dört Faslı öğrenciden biri ve beş Sürinamlı öğrenciden biri ayrımcılık dolayısıyla staj yeri bulmakta zorlandıklarını belirtmişlerdir.

2014 yılı Hollanda'da ayrımcılıkla ilgili şikâyet başvurularının iki katına çıktığı bir yıl olmuştur. Bu yönde bir açıklama yapan "Ayrımcılık Şikâyet Vakfı"na göre, artışın en önemli sebeplerinden biri, Wilders'ın Faslılara yönelik sözleridir. Hollanda'da faaliyet gösteren benzer kurumların verilerinden hareketle yapılan açıklamada, geçen sene 3 bin 143 olan başvuru sayısının bu senenin ilk 8 ayında 6 bin 285'e yükseldiği kaydedilmiştir. Amsterdam bölgesinde hizmet veren "Ayrımcılık Şikâyet Vakfı"-nın araştırmasına göre, özellikle ırk temelli ayrımcılık başvurularında artış olmuştur.

Hollanda Çocuk Hakları Kolektifi'nin, Hollanda'nın çocuk haklarını ihlal ettiğini açıklaması, bu ülkede beklenmeyen bir gelişme olmuş ve Hollanda'yı dünya kamuoyunda zor durumda bırakmıştır. Özellikle yoksulluk politikası, çocuk istismarı ve göç prosedürlerinden dolayı Hollanda'da çocuk haklarının ihlal edildiği bildirilmiştir. Hollanda Çocuk Hakları Kolektifi, içinde oldukça eleştirel yaklaşımların bulunduğu raporu Cenevre'de bulunan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'ne sunacağını bildirmiştir.

Hollandalı araştırmacı Ineke van der Valk, son 10 yılda 174 camiye şu veya bu şekilde saldırı olduğunu açıklamıştır. İslamofobik olayların listesini tutmaya çalışan kaynaklardan biri olan Allochtonenkrant, 2104 yılı içinde saldırıya uğrayan 5 camii olduğunu haber yapmıştır. Ancak tarafımızdan yapılan medya taramalarında, 4 camiye yapılan saldırıların haber konusu olduğu saptanmıştır.

Çokkültürlü Gelişmeler Enstitüsü Forum tarafından Motivation adlı bir kuruluşa yaptırılan araştırma, Hollanda'daki Türk gençlerinin büyük çoğunluğunun IŞİD sempaticisi olarak damgalanmasına yol açmıştır. Anket sonuçlarına göre katılımcı Türk gençlerinin yüzde 87'si, Hollanda'daki Müslümanların IŞİD'ı desteklemelerini olumlu bulurken, yüzde 90'ı savaşmak için Suriye'ye gidenleri 'kahraman' olarak gördüğünü beyan ediyor. Ancak

araştırma raporunu inceleyen uzmanlar, söz konusu araştırmanın usulüne uygun olarak yapılmadığını ve bilimsellikten uzak olduğunu açıklamışlardır. Bunun üzerine Bakan Asscher yeni bir araştırma yaptıracağını belirtmiştir.

Sosyal İşler Bakanı Asscher'in entegrasyonu engelledikleri gerekçesiyle Türk dini örgütlerin gözetim altına alınacağı açıklaması, hem Türk toplumu hem de Türk asıllı milletvekilleri arasında rahatsızlık yaratan bir olay olmuştur. İşçi Partisi, Bakan'a yönelik eleştiri ve görüşlerinden geri adım atmadıkları gerekçesiyle Türk asıllı milletvekilleri Tunahan Kuzu ve Selçuk Öztürk'ü partiden uzaklaştırmıştır.

Hollanda, 2014 yılında göçmen ve azınlıkları ilgilendiren bazı hukuksal kararların da alındığı bir ülke olmuştur. Bu kararlardan biri hariç, diğerleri azınlıkların lehine olmuştur. Yılın Şubat ayında Rotterdam Mahkemesi Hollanda'nın Türkiye'de mal varlıkları araştırmasına izin vermediğini açıklamıştır. Bir avukatlık bürosunun (Küçükünal Avukatlık Bürosu) açmış olduğu dava neticelenmiş ve mahkeme, belediyelerin artık sosyal ödenek davalarında (WWB) Türk vatandaşlarından, T.C. Kimlik veya nüfus cüzdanı talep edemeyeceğine karar kılmıştır.

Bir başka olumlu hukuksal gelişme, Hollanda Danıştay'ının, bu ülkede çalıştıktan sonra farklı nedenlerle geri dönen Türklerin aldıkları dulluk ve yetim ödeneğinde (ANW) kesinti yapılamayacağına karar vermiş olmasıdır. Danıştay, yaklaşık yüzde 40 oranında yapılan kesintilerin Türkiye ile AB arasında imzalanan anlaşmalara aykırı olduğunu ve bu karar üzerine, ilgili bakanlığın bir an önce mevzuat değişikliğine gitmesi gerektiğini bildirmiştir.

Hollanda Danıştay'ı, yasal konumu olmayan yabancılar için geçerli olan oturma vize başvurusunun Türklere uygulanamayacağına karar vererek bir başka olumlu karara imza atmıştır.

İki Türk üniversite öğrencisinin Hollanda'nın öğrencilere uyguladığı vize ücretini düşürmek için açtıkları dava sonuçlanmış-

tır. Mahkeme, vize ve oturma izni ücretinin miktarını Avrupa Eğitim Direktifi'ne aykırı bularak, 300 avroya düşürmüştür. Bu karar dünyadan bu ülkeye gelen öğrenciler için de geçerli olacaktır.

Hukuksal alanda Türklerle ilgili iki gelişme daha yaşanmıştır. Hollanda'daki Türk toplumu açısından sevindirici olan gelişme, aile birleşiminde 21 yaş şartının Türkler için kaldırılmış olmasıdır. Hollanda'daki Türk kökenli vatandaşların, Türkiye'den evlenme durumlarında, en az 21 yaşında olma zorunluluğu, yeni kararlar ortadan kalkmıştır. Çünkü aile birleşiminde 21 yaş sınırı getirilmesinin Ankara Antlaşması'na aykırı olduğu açıklığa kavuşmuştur.

Diğer bir hukuksal mesele, Türklere yönelik olarak yapılan yurtdışı sınav masraflarının iadesi konusunda Hollanda devletine açılan dava Yargıtay'da görüşülmüştür. Dava, 2011 yılında Yargıtay kararıyla, Ankara Anlaşması'na ve Ortaklık Hukukuna aykırı olduğu gerekçesiyle kaldırılmasına rağmen, Türklere yönelik Hollandaca sınav zorunluluğu uygulanmasına karşı açılmıştı. Yargıtay'ın davayı Şubat 2015'de karara bağlaması beklenirken, davanın kazanılması halinde emsal teşkil edeceğinden, birçok Türk vatandaşı en azından zorunlu dil sınavlarına harcadıkları paraları geri alabilecekler. Bu masrafların kişi başına 3 bin avro olduğu tahmin ediliyor.

Bu olumlu gelişmelere karşın, Aralık ayında Türklerin aleyhine sonuçlanan bir dava, Türkiye'ye dönen ailelerin çocuklarına gönderdiği ödeneklerle ilgili olmuştur. Yüksek İdare Mahkemesi, bu ödeneklerdeki kesintilerin yasal olduğuna karar vermiştir. Aslında Türkiye ile AB arasında imzalanan Ankara Anlaşması ve Ortaklık Konseyi kararlarına göre, Türklere verilen ödeneklerde kesinti yapılamıyor. Ama mahkeme söz konusu anlaşmalarda çocuk ödeneklerinin yazılmadığını belirterek, bu yüzden kesinti yapılabileceği yorumunda bulunmuştur.





---

---

# GİRİŞ

---

---



Uzun yıllar dünya, insan hakları sorununu az gelişmiş ülkelerin bir sorunu olarak algılamıştır. Batı-merkezli bir konseptte göre dünya “az gelişmiş”, “gelişmiş” ve “gelişmekte olan ülkeler” şeklinde üç kısma ayrılmış ve insan hakları sorunu, gelişmiş ülkelere ziyade az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sorunu olarak lanse edilmiştir. Bu algının oluşumunda sadece olgular değil, bu olguların sunumu ve zihin yönetimi de etkili olmuştur. Zira hep “gelişmiş” denilen ülkeler dünyanın gidışı hakkında veriler ve raporlar üretmişler ve diğerlerine, kendi dünya algılarını verili dünyanın kati bir resmi olarak takdim etmişlerdir.

Soğuk Savaş sonrasında dünyanın bildiğimiz sınırları ve tanımları kökten değişmiştir. Yerkürenin Doğu-Batı şeklinde bölümlenmesi kadar Kuzey-Güney şeklinde de sunulması anlamsız bir hale gelmiştir. Gerçek şu ki, dünyanın her bölgesinde, kıtasında ve ülkesinde doğu ve batılar, kuzey ve güneyler bulunmaktadır. Hiçbir toplum homojen, basit ve çelişkilerden arınmış değildir. Her toplumun kendine özgü sorunları, bu sorunların özgül bir geçmişi ve algılanma biçimi bulunmaktadır. Ulus toplumlar kadar dünya toplumunun da yapısı oldukça karmaşık, iç içe geçmiş, birbirine bağımlı ve müphem bir manzara arz etmektedir. Yeni dünya hakkında kafalar karışmış, mevcut fikirler ve bilgiler kullanışsız hale gelmiş ve sorunların çözümünde geleneksel politikalar ve araçlar yetersiz kalmıştır.

Yeni milenyum, bize dünyanın mevcut durumu ve gidışı konusunda daha farklı bir resim sunmaktadır. Bildiğimiz dünyanın sınırları aşılmıştır. Yeni dünyada ülkelerin sorunlarını iç ve dış sorunlar şeklinde ayırmak hiç de anlamlı görünmüyor. İç sorunların dış kökleri ve dışa yönelik etkileri olduğu gibi, dış sorunların da içerden kaynaklanan sebepleri bulunmaktadır.

2000’li yıllar, insan hakları sorununun sadece Doğu’ya veya Güney’e ait olmadığını, Dünyanın Batı ve Kuzeyinde de ciddi insan hakları ihlalleri olduğunu göstermiştir. 11 Eylül (2001) sonra-

sı dünya, önceki dünya ile aynı dünya değildir. Bu tarih, küresel düzenin tüm yıkıcı dinamiklerini harekete geçirmiş ve dünya, yeniden kurulmaya ve düzenlenmeye başlanmıştır. Dışardan gelen terör saldırılarını bahane eden Batı dünyası, içerden gelebilecek muhalif sesleri de baskı altına alabileceği bir atmosferi yakalamış ve öteden beri kontrolünden çıkmış olan bireycil-atomist dünyayı yeniden inşa etme imkânına kavuşmuştur. Bu bağlamda güvenlik argümanı, özgürlüklerin kısıtlanması ve sosyal hakların tırpanlanması için kullanılmıştır ve halen de kullanılmaktadır.

11 Eylül sonrası Batı dünyasının güvenlik merkezli söylemleri ve politikaları İslam karşıtlığını ortaya çıkarmıştır. Bu olgu, sadece İslamofobi (İslam korkusu) olarak ifade edilip, geçilebilecek bir şey değildir. Batılı toplumlar arasında bu korkuyu yaratan anti-İslamizm (İslam karşıtlığı), bu korkunun kendisinden daha sahil, daha öncelikli bir meseledir. Dahası İslam karşıtlığı sadece aşırı sağ ve ırkçı gruplarla da sınırlı bir olgu değildir. Anti-İslamizm, Batılı sisteme içkin olup sistemin tüm aygıtlarının reflekslerinde kendini açığa vurmaktadır. Camilere saldırılar, Müslüman şahıs ve kuruluşlara yönelik baskılar, iş pazarı ve kamusal alanda ayrımcılık, Müslümanların kutsallarını aşağılayan ve ifade özgürlüğü maskesinin arkasına sığınan tüm siyasal, kültürel ve sanatsal etkinlikler İslam karşıtlığının görünen kısmından ibarettir. Müslüman ve İslam karşıtlığı, Batılı bilincin ve sistemin hücrelerine kadar sinmiş, derin, gizli ve yumuşak bir ideolojidir. Bu ideoloji, bazen gazete sayfalarında, bazen ders kitaplarında karşımıza çıkmaktadır.

Batı dünyasında yazılı basın ve görsel medya, “İslami terörizmi” bir meta ve reyting aracına dönüştürmüştür. Sık sık gündeme getirilen muhtemel terör saldırıları, bir haber üretmenin ötesinde toplumu dizayn etmek için geliştirilmiş bir strateji görünümündedir. Bu gelişmeyi kendi başına ve medyanın bir iç meselesi olarak görmek, büyük bir safdillik olacaktır. Medyanın manşetleri, istihbarat servislerinden gelen bilgi ve duyumlara göre şekillenmektedir. İstihbarat basını kullanırken, hükümet ve devletler de

kamuoyuna yansıyan bilgileri temel alarak söylemler ve politikalar geliştirmektedirler. Burada kim etken kim edilgendir, bunu bilmek neredeyse imkânsızdır. İşte, postmodernistlerin müphemiyet dedikleri şey tam da bu noktada kendini göstermektedir.

Neden Hollanda? Hollanda, Batılı ülkeler için bir göstergedir. Tarihsel olarak hoşgörülü, sosyal bakımdan insani, siyaseten demokrat ve çoğulcu, ekonomik bakımdan yüksek refah toplumu ve kültürel bakımdan çokkültürcü olarak bilinen bu ülke, 2000'li yıllara girerken tehlike sinyalleri vermiş ve aşırı sağın hızla geliştiği bir siyasal-toplumsal sürecin içine girmiştir. Bu tarihlerden sonra hoşgörü (tolerans anlamında) Hollanda'nın zayıf karnı olarak eleştiri konusu olmaya başlamış, çokkültürlülüğün ülkeyi bir kaosa sürükleyeceği iddiaları ortaya atılmış ve 11 Eylül'ün hemen ertesinde, en fazla Müslüman kişi ve kurumlara saldırıların olduğu bir ülke haline gelmiştir.

Hollanda'da insan hakları öteden beri bir dış politika konusu olarak görülmüş ve iç politikada çok az ya da hiç söz konusu edilmemiştir. Ancak son yıllarda bu ülke, kendisinin de bir insan hakları sorunu olduğunu kabul etmiş ve bazı çalışmalar başlatmıştır. 2012 yılında İnsan Hakları Enstitüsü'nün kurulması, bu bakımdan önemli bir dönüm noktası olmuştur. Enstitü, Hollanda'da insan haklarını izleyen bağımsız ve yasal bir organdır. Amacı, araştırma, tavsiye ve bilgilendirme yoluyla insan hakları konusundaki gelişmeleri izlemek, insan hakları hakkında insanları aydınlatmak ve insan haklarını ülkede korumak ve ilerletmektir.

Hollanda İnsan Hakları Enstitüsü, her yıl düzenli olarak Hollanda'da insan hakları konusunda yaşanan gelişmeleri rapor etmektedir. Enstitü, kurulduğu günden bugüne kadar üç kez yıllık rapor yayınlamıştır. İlk raporunda (2012) Enstitü, milliyet temelli ayrımcılık olaylarında bir artış olduğunu bildirmiştir. İkinci raporunda (2013) Enstitü, emek göçmenleri ve ayrımcılık konusunu öne çıkarmıştır. 2015 yılının Nisan ayında yayınladığı 2014 raporunda ise Enstitü, yine ayrımcılık konusuna geniş yer vermiş ve

geçen yılda önemli tartışmalara konu olmuş olan aşırı sağcı lider Wilders'in Faslılarla ilgili sözlerini ("daha az Faslı") "pür ayrımcılık" olarak nitelemiştir.

Hollanda toplumu; 2000'li yılların başından itibaren hızlı ve köklü bir dönüşüm yaşamıştır. Bu dönüşüm, başta göçmenler ve azınlık gruplar olmak üzere dışardan bu ülkeyi gözlemleyen herkesi şaşırtmıştır. Çünkü bu ülkenin ünlü hoşgörüsünün yerini yabancı düşmanlığı ve İslam karşıtlığı, insaniliğin ve sosyalliğin yerini sosyal hakların kırılması, demokrat ve çoğulculuğun yerini uzlaşma kültürü ve tekseslilik, çokkültürcülüğün yerini ise çokkültürcülük karşıtlığı ve asimilasyon taraftarlığı almıştır.

Elinizde tuttuğunuz rapor, bir dönüşüm geçirmiş ülke olarak yeni Hollanda'nın göçmen ve azınlıklarla sınavına ışık tutmaya çalışmaktadır. Hollanda İnsan Hakları Raporu 2014, ülkedeki gelişmeleri insan hak ve özgürlükleri perspektifinden yorumlamaktadır. Bu ülkede insan hakları meselesini belirli bir grupta sınırlandırmak mümkün olmasa da, bu raporun odak noktasını, özelde Türkiye kökenli azınlıklar (veya Hollandalı Türkler) genelde ise diğer göçmenler ve azınlıklar oluşturmaktadır. Hollandalı Türkler, gerekli ve mümkün olduğu kadarıyla diğer azınlık gruplarla karşılaştırmalı bir biçimde incelenmektedir.

## **RAPORUN YAZIM YÖNTEMİ**

Rapor, alanında uzman ve Hollanda'yı tanıyan akademisyenler tarafından yazılmıştır. Sosyolog, kültürel antropolog, hukukçu ve gazeteci olmak üzere farklı alanlarda uzman, ama Batı dünyasını ve özellikle Hollanda toplumunu tanıyan kişilerin kendi aralarında yaptıkları bir işbölümü neticesinde altı aylık bir süre içinde yazılmıştır.

Yazım süreci, konuların paylaşımıyla başlayıp taramalarla devam etmiştir. Bir yandan göçmen ve azınlıklarla ilgili Hollanda-

ca ve İngilizce literatür taraması yapılmış, diğer yandan da 2014 yılı boyunca Hollanda'da yaşanan önemli olaylar ve haberler yazılı basın üzerinden taranmıştır. Literatür taraması sonucunda, Hollanda'da resmi kurumlar ve üniversitelerin göçmen ve azınlık gruplar hakkında çok sayıda yayın yaptığı saptanmış ve konu başlıklarına göre bu yayınlardan faydalanılmıştır.

Yazılı medya araştırmasına gelince, bu çerçevede 3 tane ulusal Hollanda gazetesi (De Volkskrant, NRC Handelsblad ve Nederlands Dagblad), 2 tane yerel Türk gazetesi ve haber ajansı (Haber ve İnterajans) ile Anadolu Ajansı'nın Hollanda temsilcisi tarafından yapılan haberleri taranmıştır. Hollanda ulusal medyası, bazı anahtar kavramlar (göçmenler, azınlıklar, Türkler, İslam, İslamofobi, camiler vs.) yoluyla taranmış ve haber başlıkları tespit edilmiştir. Daha sonra yılın önemli olay ve haberleri birleştirilmiş ve bir yıllık kronoloji çıkarılmıştır. Haber başlıkları ve bu kronoloji, sadece ülkedeki gelişmeleri rapor etmek için değil, aynı zamanda 2014 yılında hak ve özgürlük alanlarıyla ilgili konuları tespit etmek ve bunların aktüel analizini yapmak üzere veri tabanı olarak kullanılmıştır.

Genel bir gözlem olarak şu söylenebilir: Hollandaca literatür farklı alanların yapısal analizi için kullanılırken, yazılı medya kaynaklarına ise daha çok aktüel analiz yapmak üzere başvurulmuştur. Bu anlamda ilgili kaynakların birbirlerini tamamladığı söylenebilir.

Raporun başlıkları, farklı kişiler tarafından yazıldıktan sonra bir bütün haline getirilip tashihleri yapılmış ve mümkün olduğunca yazımda bir üslup ve stil birliği sağlanmaya çalışılmıştır.

## **RAPORUN İÇERİĞİ VE BÖLÜMLERİ**

Önsöz ve Giriş kısmından sonra raporun içeriği, dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, Hollanda devleti ve toplumunun

bazı özellikleri hakkında bilgiler vermektedir. Burada verilen bilgiler, okuyucuyu sonraki bölümlere hazırlamak üzere tarihsel, toplumsal, kültürel ve siyasal bir arkaplan sunmaktadır.

Raporun belkemiğini oluşturan ikinci bölümde Hollanda'daki göçmen ve azınlıkların farklı alanlardaki hak ve özgürlükleri ele alınmaktadır. Burada ele alınan başlıklarda, önce mevcut durumun kısa bir analizi yapılmakta, daha sonra 2014 yılına ait olaylar insan hak ve özgürlükleri açısından değerlendirilmektedir.

Üçüncü bölümde Hollanda medyasında azınlıkların nasıl temsil edildiği, bu konudaki imaj ve tartışmalar tasvir edilmekte, 2014 olayları çerçevesinde Hollanda toplumunun yabancılar karşısındaki tutumları ve kanaatleri ele alınmaktadır.

Bu bölümleri takiben genel bir değerlendirme yapılmakta ve yararlanılan kaynaklar sunulmaktadır.

Raporun son kısmında ise, 2014 yılında Hollanda'da meydana gelen önemli gelişmeler ve insan hakları kapsamında gelişen olumlu ve olumsuz olayların kronolojisi yer almaktadır.





---

## A- HOLLANDA'NIN GENEL GÖRÜNÜMÜ

---

- ◆ ÜLKE PROFİLİ
- ◆ ANAYASAL ÇERÇEVE
- ◆ DEMOKRASİ VE SİYASAL PARTİLER
- ◆ ETNİK VE DİNSEL ÇEŞİTLİLİK
- ◆ SOSYO-EKONOMİK YAPI
- ◆ EĞİTİM SİSTEMİ
- ◆ SİVİL TOPLUM
- ◆ İNSAN HAKLARI



<b>ÜLKE PROFİLİ</b>	
Ülke İsmi	Hollanda Krallığı
Uluslararası Ülke Kodu	NL
Hükümet Şekli	Anayasal monarşi
Bağımsızlık Yılı	26 Temmuz 1681 (İspanya'dan ayrılma)
Başkenti	Amsterdam
Resmi Dili	Hollandaca (Nederlands)
Bayrağı	Yatay olarak üç renkli (kırmızı, beyaz ve mavi) şeritten oluşmaktadır.
Resmen Tanınmış Bölgesel ve Azınlık Diller	Friesçe, Limburgca, Aşağı Saksonya Dili, Romanca (Çingene Dilleri) ve Eskenazi
Etnik Azınlık Gruplar	Türkler, Faslılar, Sürinamlar, Endonezyalılar, Antiller ve Arubalılar, Avrupa Birliği vatandaşları ve küçük azınlık gruplar.
Dini Gruplar	Katolik (%28), Protestan (%19), Diğerleri (%11%) (%5 Müsliman, daha az sayıda Hindu, Budist, Jehova Şahitleri, Ortodoks). Herhangi bir din ve kiliseye bağlı olmayanlar % 42.
Yüzölçümü	41,543 km <sup>2</sup>
Nüfus Yoğunluğu	407,6 km <sup>2</sup>
Kaba Ulusal Ürün	831,411 Milyar Dolar (2015)
Kişi Başına Milli Gelir	49,094 Dolar (2015)
Para Birimi	Avro
Eyaletler	Hollanda 12 eyaletten oluşmaktadır: Güney Hollanda, Utrecht, Gelderland, Limburg, Kuzey Brabant, Zeeland, Kuzey Holland, Friesland, Groningen, Drenthe, Flevoland, Overijssel



## ANAYASAL ÇERÇEVE

En son 10 Temmuz 1995 tarihinde değişiklik yapılan Hollanda Kraliyet Anayasası, 8 bölüm ve 142 maddeden oluşmaktadır. Birinci bölümdeki 23 madde bir insan hakları manzumesidir. Özellikle birinci madde, ırkçılık ve ayrımcılığın her türlüünü yasaklar. Anayasanın diğer maddelerinde insanların, din, vicdan, örgütlenme, basın, toplantı ve yürüyüş, haberleşme, fikir ve basın özgürlüğü gibi temel insan hakları güvence altına alınmıştır. Anayasa; devlete, vatandaşların eğitim, sağlık, güvenlik, iş, aş ve konut sorunlarını çözme yetkisi ve görevi vermiştir. Hollanda Kraliyet Anayasası'nın diğer bölümlerinde, hükümet, parlamento, eyalet ve yerel yönetimler, Yargı, Danıştay ve Sayıştay gibi kurumlar ve görevleri anlatılmaktadır. Anayasanın genel yapısı “önce insan, sonra devlet” felsefesi üzerine kurgulanmış olup devleti, insanın hizmetine sunmuştur.

Hollanda'daki siyasal yapı ve yönetim biçimini anlamak için anayasal monarşi, parlamenter demokrasi ve adem-i merkeziyetçi üniter devlet kavramlarını yakından tanımak gereklidir. Hollanda, resmi isminden (het Koninkrijk der Nederlanden) de anlaşılacağı üzere Krallık'la yönetilen bir ülkedir. Fakat ülkenin aynı zamanda bir anayasası bulunmaktadır. Bu nedenle Hollanda'daki hükümet şekli “anayasal monarşi” olarak tanımlanmaktadır. “Anayasal monarşi, krallığın anayasaya dayalı olduğu ve dolayısıyla kral veya kraliçenin gücünün sınırlı olduğu bir ülke için yapılan bir tanımlamadır. Anayasada devletin düzeni ile devlet ve yurttaşları arasındaki ilişkileri düzenleyen temel kurallar saptanmıştır. Belçika, İsveç, Danimarka, İspanya ve Birleşik Krallık gibi modern Batı Avrupa monarşilerinde devlet başkanı olarak kral veya kraliçe fazla bir güce sahip değildir. Hollanda'da da kral, özellikle törensel ve simgesel bir işleve sahiptir. İspanya ve İsveç gibi ülkelerden farklı olarak Hollanda'da devlet başkanı hükümetin bir parçasıdır, fakat onun hiçbir siyasal sorumluluğu yoktur.” (İPP, 2009:9).

## DEMOKRASİ VE SİYASAL PARTİLER

Hollanda'da her din ve ideoloji kendini ifade edebilir ve örgütlenerek siyasal mücadeleye katılabilir. Ülkede demokrasiyi özümsemiş Hristiyan demokratik parti mevcut olduğu gibi bu sistemi teokratik bir rejimle değiştirmek isteyen Hristiyan partiler de bulunmaktadır. Ayrıca ülkede sosyal demokrat, liberal, sosyalist ve komünist partiler de siyasal arenada yerlerini almışlardır. Hollanda'da ayrıca çokkültürlülüğün bir yansıması olarak Müslüman partiler de bulunmaktadır. Hollanda dini ve ideolojik partilere açık olduğu gibi etnik ve bölge temelli partilere de evsahipliği yapmaktadır. Bunun tipik örneği, Friesland eyaletinde Fries halkının etnik, kültürel ve bölgesel hakları için mücadele veren Fries Ulusal Partisi'dir.

Hollanda'da demokratik siyasal yaşam, katılımcı ve çoğulcu bir karakter arz etmektedir. Bunun en önemli göstergesi; ülkede ideolojik görüşleri, parti programları ve sosyal tabanları bakımından birbirinden farklı pek çok partinin örgütlenmiş olmaları ve demokratik mücadele içinde yer almalarıdır. Bugün varlığını sürdüren siyasal partilerin çoğu, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulmuş ve o günden bugüne süren siyasal mücadeleler içinde kimliklerini pekiştirmişlerdir. Geleneksel yerleşik partilere seksenli yıllardan itibaren yeni partiler katılmıştır. Yeni partiler içinde 1984 yılında Hans Janmaat liderliğinde kurulan Merkez Demokratlar (CD) ile 1991 yılında kurulan Yeşil Sol Parti (GL) önemlidir. İlk parti, göçmen-karşıtı iken, ikinci parti göçmenler ve azınlıklar başta olmak üzere toplumdaki tüm dezavantajlı kesimlerin çıkarlarını savunmaktadır.

Seksenli ve doksanlı yıllarda göçmen-karşıtlığı siyasette pek tutunamazken, 2000'li yıllara girerken Pim Fortuyn liderliğinde başlayan bir hareket Hollanda siyasal hayatında önemli bir rol oynamaya başlamıştır. "Leefbaar Nederland" (Yaşanılır Hollanda) adlı partinin adayı olarak 2002 yerel seçimlerinde büyük bir başarı elde etmiştir. Oyların neredeyse yüzde 35'ini alan parti, bele-

diye meclisindeki toplam 45 sandalyenin 17'sini ele geçirmiştir. 6 Mayıs 2002 tarihinde Hollandalı bir hayvan hakları eylemçisi tarafından öldürülen Pim Fortuyn'ün siyasal mirasını, bugün Geert Wilders ve onun partisi (Özgürlük Partisi, PVV) devralmış gözükmektedir.

Hollanda, farklı ideolojilerin örgütlenmesine ve siyasal yarışa katılmasına açık bir demokrasi örneği sergilediği için dini grupların siyasete katılımına da yasaklar koymamış bir ülkedir. Bilakis başından beri Katolikler ve Protestanlar, Hıristiyan Demokrat Parti ve İşçi Partisi yoluyla kendilerini ifade edegelmişlerdir. Ülkedeki bu özgürlüklerden Müslümanlar da faydalanmak ve kendi seslerini duyurmak için zaman zaman siyasal denemeler içine girmişlerdir. Son yıllarda iki tane İslami parti kurulmuştur: Hollanda Müslüman Partisi (NMP) ve İslam Demokratlar/Liste 21. İlk parti, 2007 yılında Enschede şehrinde iki Hollandalı Müslüman tarafından kurulmuştur. Girdiği seçimlerde sonuç alamayan parti, 2012 yılında yöneticilerin görevini bırakmasıyla fiilen kendi kendini feshetmiştir. İkinci parti, 2006 yılında Den Haag (Lahey) kentinde yerel bir parti olarak kurulmuş ve yerel mecliste bir kişi ile temsil edilmektedir.

Hollanda parlamentosundaki sandalye dağılımına bakılırsa oldukça renkli bir tablo göze çarpmaktadır. İdeolojik yapıları bakımından parlamentoda yer alan siyasal partiler büyük bir çeşitlilik sergilemektedir. Liberal Parti, son seçimlerde 2,5 milyon civarında oy alarak parlamentoda en fazla sandalye sayısına sahip birinci parti olmuştur. Bunu 2,340 bin oy ve 36 sandalye sayısı ile İşçi Partisi izlemektedir. Bu iki parti, 2102 seçimlerinden bu yana bir koalisyon hükümetiyle Hollanda'yı yönetmektedir. Sandalye dağılımında dikkat çeken başka bir husus, kendi partilerinden ayrılmış 4 adet grubun olmasıdır. Bunlardan ikisi popülist ve göçmen/İslam karşıtı PVV'den ayrılmıştır. "Grup Kuzu/Öztürk" ise, isimlerinden de anlaşılacağı üzere İşçi Partisi'nden ayrılmış olan Türkiye kökenli milletvekillerinin kurduğu bir gruptur.

**Tablo 1. Hollanda Parlamentosunda Siyasal Partilere Göre Sandalye Dağılımı (2012-2015)**

Partiler	İdeolojisi	Sandalye Sayısı
Liberal Parti (VVD)	Muhafazakâr-liberalizm	41
İşçi Partisi (PvdA)	Sosyal demokrasi	36
Sosyalist Parti (SP)	Sosyalizm	15
Hristiyan Demokrat Parti (CDA)	Hristiyan demokrasi	13
Özgürlük Partisi (PVV)	Popülizm	12
Demokratlar 66 (D66)	İlerici liberalizm	12
Hristiyan Birlik Partisi (CU)	Hristiyan sosyal	5
Yeşil Sol (GL)	Ekolojizm	4
Devletçi Reform Partisi (SGP)	Reformculuk	3
Hayvan Hakları Partisi (PvdD)	Hayvan Hakları	2
Bontes Grubu (Groep Bontes)	PVV'den kopma	2
Kuzu/Öztürk Grubu (Groep Kuzu/Öztürk)	PvdA'dan kopma	2
Roland van Vliet	PVV'den kopma	1
50+ (50Plus)	Yaşlılar	1
Klein	50Plus'ten kopma	1

## ETNİK VE DİNSEL ÇEŞİTLİLİK

Hollanda toplumunda geleneksel olarak varolan dinsel ve kültürel çeşitlilik, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan göç hareketleriyle daha da artmış ve zenginleşmiştir. Son yıllarda çokkültürcü politikalara karşı bir direniş sergilense de çokkültürlü ve çok-etnikli yapı fiili bir durumdur. Tarihte Hollanda daha çok Katolik ve Protestan kutuplaşmasına tanık olurken, bugün dini çeşitlilik Müslüman, Hindu, Budist ve diğer dini grupların da temsiliyle farklı bir görünüm kazanmıştır. Etnik çeşitlilik, dinsel çeşitlilikten daha zengin bir tablo sergilemektedir. Fries, Türk, Faslı, Sürinam, Antilli ve Arubalı gibi önemli etnik azınlık grupların dışında onlarca küçük etnik grup bulunmaktadır.

Hollanda’da “azınlıklar” denilince, genellikle göçmen kökenli gruplar akla gelmektedir. Hollanda İstatistik Kurumu’nun verilerine göre 1 Ocak 2014 itibariyle Hollanda 17. milyona yakın (tam olarak 16.829.289) bir nüfusa sahiptir. 1950 tarihinden bu yana ülke nüfusu 7 milyon artış göstermiştir (CBS, 2014). Bu artışta, elbette doğal doğumların yanı sıra ülke dışardan gelen göçmenlerin önemli bir payı olmuştur. İstatistik Kurumu’nun “autochtoon” (yerli) karşısında “allochtoon” (yabancı kökenli) olarak adlandırdığı göçmenlerin sayısı, 3.594.744’tür. Bu rakam, Hollanda’ya dışardan gelmiş olanlarla, Hollanda’da doğmuş olan tüm insanları kapsamakta olup toplam nüfus içinde yüzde 21’lik bir orana karşılık gelmektedir. (CBS, 2014). Hollanda İstatistik Kurumu; yabancıları, iki farklı kategoride sınıflandırmaktadır. Yabancılar, “batılı” ve “batılı olmayan” şeklinde bir ayrıma tabi tutulduğu gibi “birinci kuşak” ve “ikinci kuşak” olarak da tasnif edilmektedir. Kurumun tanımına göre Hollanda dışında doğmuş göçmenler birinci kuşak, Hollanda’da doğmakla birlikte en az bir ebeveyni dışardan gelmiş olan kişiler de ikinci kuşak olarak tanımlanmaktadır.

<b>Tablo 2. Hollanda İstatistik Kurumun Yabancıları Sınıflandırması</b>		
<b>Farklı Sınıflandırmalar</b>	<b>Mutlak Rakam</b>	<b>Yüzde</b>
Batılı	1.597.160	44,43
Batılı olmayan	1.997.584	55,57
Birinci kuşak	1.818.497	50,58
İkinci kuşak	1.776.247	49,42

Kaynak: cbs.nl (2015)

Batılı olmayan yabancı gruplar arasında, büyüklük bakımından Türkler birinci sırada gelmektedir. Türkleri ikinci sırada Faslılar izlemektedir. Bu iki grup, ülkede aynı zamanda Müslümanların çoğunluğunu oluşturmaktadır.

<b>Tablo 3. Hollanda İstatistik Kurumuna Göre Yabancı Gruplar</b>		
<b>Kökenlerine Göre Batılı Olmayan Göçmenler</b>	<b>Mutlak Rakam</b>	<b>Yüzde</b>
Türkler	396.414	19,8
Faslılar	374.996	18,7
Sürinamlılar	348.291	17,4
Antilliler ve Arubalılar	146.855	7,3
Diğerleri	731.028	36,3
Toplam	1.997.584	100

Kaynak: cbs.nl (2015)

Sürinamlılar ile Antilliler ve Arubalılar, eski ve halen Hollanda sömürgesi olan ülkelere gelmektedirler. 17. yüzyılda İngiltere ve Hollanda tarafından sömürgeleştirilen Sürinam, 1975 yılında bağımsızlığına kavuştuğunda, Hollanda'yı tercih edenler büyük bir göç dalgasına sebep olmuşlardır. Antilliler ve Arubalılar, "Hollanda Antilleri" olarak bilinen adalardan (Aruba, Bonaire, Curaçao, Saba, Sint Maarten ve Sint Eustatius) gelen ve halen Hollanda Krallığı'na bağlı olan etnik gruplardır. Hollanda ile olan organik bağlarından dolayı hepsi de Hollanda vatandaşlarıdır.

Göçmenlerin "batılı" ve "batılı olmayan" şeklinde ayrımına konu olmaları ve "Hollanda Antilleri"nden gelenlerin Hollanda vatandaşı oldukları halde göçmen olarak görülmesi istatistiksel bir tanımlama değildir. Hollanda, ülkede sayıları 3,5 milyonu aştığı halde göçmenlerin tümünü, izlediği entegrasyon politikasının hedef grubu olarak görmemektedir. Entegrasyon politikası, daha çok Hollanda toplumuna entegre olmadığı varsayılan ve toplumsal konumu görece zayıf olan göçmenleri hedef almaktadır. İstatistiksel ayrımlar, bu politikanın bir parçası olarak yapılmaktadır.

Etnik yapı kadar dini yapı da Hollanda'da büyük bir çeşitlilik göstermektedir. Yüzde 53 kadar bir çoğunluk 2013 yılında herhangi bir dini gruba mensup olduğunu bildirmiştir. Bunun yüzde 26'sını Katolikler oluşturmaktadır. Toplamda Protestanların oranı yüzde 16 olup bunun yüzde 7'si "Nederlands hervormd" (ısl-

hatçı), yüzde 4'ü “gereformeerd” (reformcu) ve yüzde 5'i “Protestanse Kerk” (protestan kilisesi) mensubu olduğunu beyan etmektedir... Geriye kalan yüzde 5 Müslüman ve yüzde 6 farklı kilise veya dini gruplara ait olduklarını belirtmektedir. Farklı kilise ve dini gruplara mensup olan Yahudi (0,1), Hindu (0,6) ve Budist (0,4) olup diğer geriye kalanlar hakkında bilgi bulunmamaktadır (CBS, 2014:4).

Hollanda İstatistik Kurumu'na göre Hollanda'da 825.000 müslüman bulunmaktadır. Bunların büyük bir kısmı Türk ve Fas kökenlidir. Bunun yanında, sözgelimi Endonezya, Sürinam, Afganistan ve Somali gibi ülkelerden gelen pek çok küçük grup bulunmaktadır. Hollanda'daki Müslümanların dikkat çekici bir özelliği, istisnasız hemen hemen hepsinin bir göç geçmişine sahip olmasıdır: Ya kendileri ya da ebeveynleri Hollanda'da doğmamıştır. Onlar, toplumsal yaşamda İslam inancının merkezi bir rol oynadığı ülkelerden gelerek görece seküler bir bağlama geçmişlerdir. Özellikle kiliseye üyeliklerine göre değerlendirildiğinde Hollanda toplumu Avrupa ülkeleri içinde en fazla seküler olan bir toplumdur. Hollanda halkının yüzde 42'si kendini kilise-dışı (onkerkelijk: kiliseye mensup olmayan) saymaktadır. Geriye kalan yüzde 58 ise kendini Hristiyan dinlerden (mezheplerden) birine mensup görmektedir. Yüzde 5 oranla İslam Hollanda'da açık bir şekilde azınlık dinidir (Maliapaard & Gijsberts, 2012:24).

İslam, Hollanda'da azınlık dini olmakla birlikte sadece göçmen kökenli azınlıkların dini değildir. Karmaşık evlilikler başta olmak üzere çeşitli sosyal, kültürel ve entellektüel sebeplerle Hollanda'da İslam'a geçmiş olan birçok yerli Müslüman bulunmaktadır. İslam'a geçen Müslümanların sayısı tam olarak bilinmemektedir.

## **SOSYO-EKONOMİK YAPI**

Hollanda, 25 ülkeden oluşan Avrupa Birliği içinde altıncı sı-

rada büyük bir ekonomiye sahiptir. AB'nin gayrisafi yurt içi hasılasının yüzde 5'ine katkı sağlamaktadır. AB ülkeleri içinde kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hasılasının en yüksek olduğu bir ülkedir. 2014 yılı itibariyle kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hâsıla 52,249 dolardır. Sadece Lüksemburg, Danimarka ve İrlanda'da refah düzeyi bu ülkeden yüksektir. Ekonominin karlılık ölçütü olarak mali ve ticari hizmet sektörünün payı esas alınır (ki bankalar, sigorta kuruluşları ve işbulma kurumları buna dâhildir) 25 Avrupa Birliği ülkesi içinde Hollanda 26,5 oranla yedinci sırada gelmektedir. Hollanda ekonomisi içinde tarımın payı, gayrisafi yurt içi hasılasının yüzde 2,5 civarındadır.

Son yıllarda Hollanda'da yetkili kurumlar ve araştırmacılar, sosyo-ekonomik uçuruma ek olarak sosyal-kültürel bakımdan ayrı dünyaların oluştuğuna dair veriler sunmaktadır. Bir taraftan açık sınırlar, başka kültürler ve göçmenlerin içeriye bırakılması taraftarı olan insanlar bulunurken, diğer taraftan da açık sınırların ve göçün zararlarına dikkat çeken insanlar bulunmaktadır. Bu ayrışma, çoğu kez AB taraftarlığı ile karşıtıyla eşzamanlı yürümektedir (SCP & WRR, 2014).

Bir başka gerçek şu ki, Hollanda'da yerliler ile yabancılar arasındaki sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel kutuplaşma son yıllarda artmıştır. Eğitim kriter alındığında, farklı seviyedeki eğitim grupları arasında sosyal ilişkinin azaldığı veya tersinden sosyal mesafenin arttığı görülmektedir (SCP & WRR, 2014:221). Eğitim farkı yanında sosyal çevre ve kültür farkının bulunduğu da dikkate alınır, yerli Hollandalılar ile yabancılar arasındaki sosyal mesafenin daha fazla olduğu anlaşılacaktır. Kaldı ki, nesnel kültürel farklılıklardan ziyade bunların öznel olarak algılanması daha önemli bir meseledir. 11 Eylül'den sonra artan yabancı düşmanlığı ve İslamofobi, Hollandalılar ile Müslümanlar arasındaki mesafeyi derinleştirmiştir. Yerli ve yabancılar arasındaki sosyal ilişki ağlarının fazla olmaması, ikincilerin toplumsal fırsatları elde etmesini ve dolayısıyla toplumda yükselmelerini de engellemektedir.

## EĞİTİM SİSTEMİ

Hollanda'da genel eğitim dili standart Flemenkçe'dir. Friesland eyaletinde Fries dilinin özel bir statüsü bulunmaktadır. Friesland'da okullar hem Felemenkçe hem de Friesçe dilinde eğitim vermektedir. Diğer yaşayan yerel lehçeler, örneğin Aşağı Saksonca, standart Flemenkçe'nin yanı sıra kullanıldıkları bölgelerdeki eğitim kurumlarında öğretim dili olarak kullanılabilirlerdir.

Hollanda eğitim sistemi çoğulcu bir yapıya sahiptir. Eğitim sisteminin temel özellikleri, Anayasa'nın 23. maddesine dayanır. Bu madde kişilere, dini inanca, pedagojik ve ideolojik görüşlere göre okul kurma ve seçme özgürlüğü tanımaktadır. Anayasa'nın bu hükmünün gerçekleşmesi için; devlete eğitim ve yönetim yönünden aynı programlara ve yasal düzenlemelere bağlı olan resmi ve özel okullara eşit parasal destek sağlama zorunluluğu, yerel yönetimlere de bir kamu görevi olarak eğitim hizmeti sunma sorumluluğu yüklenmiştir. Bu durum, sistem içinde hem okul türlerinin, hem de sistemin yönetim ve denetiminde yetkili olan kuruluşların çeşitlenmesine neden olmuştur. Çünkü anayasal güvence altına alınan kişilerin kendi dünya, dini, pedagojik ve ideolojik görüşlerine uyan eğitim verme ve eğitim alma özgürlüğü nedeniyle, tüm eğitim basamaklarında devlet okullarının yanı sıra çeşitli dini inanç ve mezhep grupları ile farklı eğitsel ve ideolojik görüşlere sahip özel ve tüzel kişiler (kişiler, dini kurumlar, meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan demek ve birlikler, ticari kuruluşlar gibi) tarafından açılan oldukça geniş bir özel okullar ağı bulunmaktadır.

Hollanda'da 4 yaşını dolduran her çocuk okula gitme hakkına sahiptir. 5 yaşını dolduran her çocuk ise okula gitmek zorundadır. Toplumsal pratikte eğitim 4 yaşında başlamaktadır. Sekiz yıllık temel okuldan sonra devam edilen orta öğretim, okulun özelliğine bağlı olarak dört, beş ya da altı yıl sürer. Dolayısıyla öğrenciler genelde 16 veya daha büyük bir yaşta orta öğretimi tamamlamış olurlar.

Tam eğitim zorunluluğu, öğrencinin 16 yaşını doldurduğu öğretim yılı bitiminde sona erer. Hollanda’da çoğulcu eğitimin gereği olarak üç çeşit okul vardır. Kamu okulları, herkese açık belediye okullarıdır. Kamu okulları, din, kültür ve etnik farklılık gözetmeksizin tüm çocuklara açıktır. İkincisi dinsel temele dayanan özel okullardır. Ülkede bol sayıda Katolik ve Protestan okulları bulunmaktadır. Hollanda’da ayrıca İslam, Musevi, Hindu ve Hümanist temelli okullar da bulunmaktadır. Üçüncüsü, özel yönetime sahip bağımsız okullardır. Bu okullar, hiçbir dinsel temele bağlı değildir. Özel eğitim kurumları eğitimin her seviyesinde bulunmaktadır. Bu kurumlar dini prensiplere göre de çalışabilmektedir. Resmi ve özel okullar aynı kriterlere göre ve eşit olarak Bakanlık tarafından finanse edilirler. Resmi ve özel okullar; Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı tarafından belirlenmiş olan müfredat programını takip ederler. Her iki kurumdan alınan belge ve diplomaların geçerliliği eşittir.

Temel Eğitim, Hollanda’da 8 yıldır ve ücretsizdir. Devlet; okulların bina, ders araç ve gereçlerini, öğretmen maaşlarını, kitap ve defter giderlerini karşılar. Ancak okullar, bazı sosyal etkinlikleri yapabilmek için velilerden bir miktar katkı payı talep ederler. Ortaöğretim Dönemi (12-18 yaş dönemi)nde çocukların gittiği okullar tektip değildir. Çocukların yetenek, zekâ ve öğrenme düzeylerine uygun çeşitli okullar vardır. Bu okullara kayıt; temel okuldan getirilen tavsiye ile olur. Ortaöğretim; genel eğitim ve mesleki eğitim olmak üzere iki temel öğrenim alanına ayrılır. Her iki alanın içinde de farklı programlar yer alır. Ortaöğretim üçlü bir yapıya sahiptir.

Yükseköğretime Hazırlayan Genel Ortaöğretim (VWO: Voorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs), üniversiteye hazırlık eğitimi verir. 12-18 yaş arasındaki öğrencilerin devam ettikleri bu programda, ilköğretimin üzerine altı yıl kapsamlı bir genel eğitim verilir. Bu program, Latince ve Yunanca gibi eski dillerin zorunlu dersler arasında yer aldığı “Gymnasium”, eski dillerin seçmeli ders olarak verildiği “Lyceum” ve eski dillere hiç yer ve-

rilmeyen “Atheneum” olarak adlandırılan liselerde uygulanır. Bu okullar ayrıca, matematik, fen bilimleri, ekonomi, yabancı diller alanlarından birinde ağırlıklı öğretim programları uygularlar. Bu programı bitiren öğrenciler, akademik ve mesleki yükseköğretim kurumlarına gidebilirler.

Yüksek Genel Ortaöğretim (HAVO: Hoger algemeen voortgezet onderwijs) ileri seviye öğretimin yapıldığı meslek hayatına yönelik eğitim veren okullardan oluşur. 12-17 yaş arasındaki öğrencilerin devam ettikleri ve öğrenim süresi beş yıl olan bu programlar da öğrencileri, üniversite kapsamında olmayan yükseköğretime hazırlarlar. Ancak, öğrencilerin büyük çoğunluğu, bu programı bitirdikten sonra öğrenimlerine ya yükseköğretime hazırlayan genel ortaöğretim programında ya da mesleki ortaöğretim programında devam ederler.

Orta Düzeyli Mesleki Hazırlık Eğitimi: (VMBO: Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs): Diğer okullar gibi dört yıllık olup ekonomi, bakım ve sosyal hizmet, tarım ve teknik olmak üzere dört alanda meslek eğitimi yapan orta seviyeli meslek okullarından oluşur.

Hollanda’da Yüksek Öğretim sistemi, üniversitelerde verilen akademik yükseköğretim ile üniversite kapsamına girmeyen meslek yüksekokullarında verilen mesleki yükseköğretimi ve Açık Üniversite tarafından yürütülen uzaktan yükseköğretimi kapsar.

Hollanda’da yükseköğretim sistemi içindeki öğrencilerin yüzde 40’ının devam ettiği akademik yükseköğretim, 10 resmi, 3 özel, toplam 13 örgün üniversite ile 1 uzaktan öğretim üniversitesi tarafından verilir. Dokuz üniversite hemen tüm disiplinlerde, üç üniversite teknik alanda, bir üniversite ise tarım alanında yükseköğretim programları uygulamaktadır. Hollanda’da resmi olarak tanınmış bir İslam Üniversitesi kurma yolunda yakın geçmişte çalışmalar yapılmış, ilk önce Rotterdam İslam Üniversitesi kurulmuştur. Bu üniversitede yaşanan bir anlaşmazlık nedeniyle

le ayrılan akademik kadronun Avrupa İslam Üniversitesi adıyla yeni bir üniversite kurmasıyla Müslümanlara yönelik eğitim hizmeti veren 2 üniversite ortaya çıkmıştır.

## **SİVİL TOPLUM**

Hollanda'da örgütlü sivil toplum, "maatschappelijke middenveld" (toplumsal orta-alan) olarak adlandırılmakta ve STK'lar toplum ile siyaset arasında önemli bir rol icra etmektedir. Tarihsel olarak sivil toplumun gelişmesinde kiliseler, sendikalar, dernek ve vakıflar kadar medya ve spor kuruluşları da önemli bir rol oynamışlardır. Kiliselerin tarihsel rolü bir tarafa bırakılırsa, 19. yüzyılın sonundan itibaren modern dernekler camiasının temelleri atılmıştır. Hollanda'ya özgü sütun sisteminin (verzuiling) gereği olarak altmışlı yıllara kadar eşine rastlanmayan bir şekilde büyüme süreci yaşanmıştır. Sadece Leiden şehrinde 1850 ile 1900 yılları arasında 12 müzik ve şan derneği, 22 spor derneği, 5 seçmen derneği, 5 dini dernek, 2 kulüp ve 20 sendikal dernek kurulmuştur (de Hart, 1999:34).

Ülkedeki katolik, protestan, liberal ve sosyalist kesimlerin hemen hepsinin çok sayıda sivil toplum örgütü bulunmaktadır. Bu örgütler eğitimden medyaya, siyasetten spora, kültürel yaşamdan sanat yaşamına kadar her alana yayılmış vaziyettedir. Seküler kesimler (liberal ve sosyalistler) karşısında dini kesimlerin örgütlülüğü daha yüksek düzeydedir.

## **İNSAN HAKLARI**

Hollanda'da insan hakları görece yeni bir tematiktir. Çünkü bu ülkede insan hakları öteden beri dış politikanın bir parçası olarak görülmüş ve çok az iç politikada söz konusu edilmiştir. Ancak son yıllarda Hollanda'nın da bir insan hakları sorunu olduğu kabul edilmiş ve bazı çalışmalar başlatılmıştır. 2012 yılında İnsan

Hakları Enstitüsü'nün kurulması, bu bakımdan önemli bir dönüm noktası olmuştur. Enstitü, Hollanda'da insan haklarını izleyen bağımsız ve yasal bir organdır. Amacı, araştırma, tavsiye ve bilgilendirme yoluyla insan haklarını korumak, ilerletmek, izlemek ve aydınlatmaktır. Görev alanı, hem Hollanda hem de Hollanda'ya bağlı Karayip adalarını kapsamaktadır. Komisyon, ayrıca eşit muamele yasasının uygulanmasını ve bireysel olarak bir kişinin iş, eğitim ve tüketim alanında ayrımcılığa uğrayıp uğramadığını da karara bağlamaktadır. Bu son noktada, Hollanda'da daha önce işlev gören Eşit İşlem Enstitüsü'nün görevlerini devralmıştır. Eğer bir kimse ayrımcılığa uğradığını düşünüyorsa, bizzat kendisi ya da onun yerine bir başkası doğrudan İnsan Hakları Enstitüsü'ne başvurabilmektedir.

İnsan Hakları Enstitüsü, her yıl düzenli olarak Hollanda'da insan hakları konusunda yaşanan gelişmeleri rapor etmektedir. Uluslararası tavsiyeleri de göz önünde bulundurmak için bir bilgi bankası oluşturmuş ve bu bilgileri online olarak hizmete sunmuştur. İnsan haklarının izlenmesi, tüm alanları kapsamakla birlikte Hollanda İnsan Hakları Enstitüsü gelecek yıllarda şu üç konuda da çalışmalar yapmayı vadetmektedir:

- 1) Yaşlılar bakımı ve insan hakları;
- 2) Göç ve insan hakları;
- 3) İş pazarına erişim.

Enstitü üyeleri, bir başkanla birlikte toplam 8 üyeden oluşmaktadır. Komisyon üyelerine 10 kişilik bir danışman kadrosu destek vermektedir. Örgütlenme yapısı itibariyle enstitü üyeleri, işlerini bir müdür yoluyla yürütmektedir.

Hollanda İnsan Hakları Enstitüsü, kurulduğu günden bugüne kadar üç adet yıllık rapor yayınlanmıştır. Üçüncü rapor 2014 yılındaki gelişmeleri ele almaktadır. Enstitü, 2015 yılının Nisan ayında yayınladığı raporunda ayrımcılık konusunu öne çıkartmış ve geçen yılda yapılan önemli tartışmalar (Wilders'in Faslılarla

ilgili sözleri ve “Zwarte Piet” (Siyah Piet) meselesi) hakkında görüşünü bildirmiştir (Jaarverlag, 2014:9).

İnsan Hakları Enstitüsü'nün hazırladığı raporlar, Hollanda'da insan hakları konusundaki gelişmeleri kamuoyuna yansıtan tek çalışma değildir. Ülkede başka kurumlar da zaman zaman ayrımcılık konusunda araştırmalar yap(tır)makta ve yayınlamaktadırlar. Bu bağlamda Sosyal ve Kültürel Plan Bürosu'nun araştırmaları önemli bir yer tutmaktadır. Söz konusu kurum, 2014 yılında “Hollanda'da Deneyimlenen Ayrımcılık” (Ervaren discriminatie in Nederland) adıyla bir çalışma yayınlamıştır. Bu çalışmanın verilerine göre ülke sakinlerinin yüzde 25'i son 12 ay içinde ayrımcılığa uğradığını belirtmektedir. Özellikle yaş (yüzde 10) ve etnik kökene (yüzde 8) dayalı ayrımcılık öne çıkmaktadır. İş arayanların yüzde 15'i iş arama sürecinde ayrımcılık hissettiğini, her 10 kişiden birinin kamusal alanda ayrımcılığı tecrübe ettiğini, göçmen gruplar içinde en az üçte bir oranında bir kesimin kamusal alanda ayrımcılık hissettiğini ve iş arayan göçmenlerin yüzde 20 ile yüzde 40 arasında değişen oranlarda ayrımcılığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

Hollanda'da yerel düzeyde ayrımcılıkla ilgili çalışma yapan kurumlar da bulunmaktadır. Amsterdam bölgesinde hizmet veren Ayrımcılık Şikâyet Vakfı'nın araştırmasına göre, özellikle ırk temelli ayrımcılık başvurularında bir artış kaydedilmiştir. Hollanda'da faaliyet gösteren benzer kurumların verilerinden hareketle yapılan açıklamada, 2013 yılında 3 bin 143 olan başvuru sayısının 2014 yılının ilk 8 ayında 6 bin 285'e yükseldiği kaydediliyor. İnsanların daha çok hakaret, eşit muamele görememe, etnik köken ve cinsiyetle bağlantılı olaylar konusunda bildirimde bulunduğu yer verilen açıklamada, ayrımcılık başvurularının artmasında aşırı sağcı politikacı Geert Wilders'in Mart ayındaki yerel seçimler sırasında Faslılara yönelik sarf ettiği sözlerinin önemli rol oynadığına işaret edilmektedir. Wilders, 19 Mart'ta Lahey'de seçim sonuçlarıyla ilgili düzenlenen parti toplantısında

üyelerine, “Hollanda’da çok mu, az mı Faslı istiyorsunuz?” sorusunu sormuş, salondakiler hep bir ağızdan “Az, az” diye cevap vermişti. Bunun üzerine “Gereğini yaparız” açıklamasında bulunan Wilders’ın sözleri, büyük tepkiye yol açmıştı. Ülkenin farklı kesimlerinde binlerce kişi aşırı sağcı politikacı hakkında suç duyurusunda bulunmuştu.



---

## B- TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

---

- ◆ SİYASAL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER
- ◆ EKONOMİK HAK VE ÖZGÜRLÜKLER
- ◆ KÜLTÜREL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER
- ◆ EĞİTİM HAK VE ÖZGÜRLÜKLER
- ◆ ÖRGÜTLENME HAK VE ÖZGÜRLÜKLER
- ◆ DİNİ HAK VE ÖZGÜRLÜKLER



## SİYASAL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

Hollanda İstatistik Bürosu'nun verdiği bilgilere göre 1 Ocak 2007 tarihi itibarıyla toplam nüfusun yüzde 6'sı çifte uyruklu, yüzde 4'ü ise Hollanda vatandaşı olmayan yabancılardan oluşmaktadır. Bir başka deyişle 1 milyon kişi, kendi ülkesinin vatandaşlığına ek olarak Hollanda vatandaşlığını kazanmış gözükmektedir. 680 bin kişi ise, Hollanda vatandaşlığı olmadan bu ülkede yabancı olarak yaşamaktadır (CBS, 2007). Demek ki 1 milyon civarında göçmen ve azınlık grup üyesi potansiyel olarak seçmen konumundadır.

Son yıllarda Hollanda vatandaşlığı kabul edilen yabancı sayısına bakılırsa, göçmen ve azınlık gruplar arasında somut seçmen sayısının arttığı da söylenebilir. 2007-2011 zaman diliminde 110.242 kişi Hollanda vatandaşlığını kazanmıştır. Aynı dönem içinde toplam başvurunun 129.167 olduğu dikkate alınırsa, bu demektir ki başvuruların bir kısmı reddedilmiştir. Kabul edilenlerin yüzde 56'sı kadın, yüzde 44'ü ise erkektir. En fazla vatandaş kabul edilen etnik gruplar arasında ilk sırada Faslılar (16.470), ikinci sırada Türkler (10.518), üçüncü sırada ise Iraklılar (8.648) gelmektedir (IND, 2012:51-56).

Türkler arasında çifte pasaport sahibi olan kişilerin oranı yüzde 73, sadece Türk pasaportuna sahip kişi oranı yüzde 23, geriye kalan yüzde 2 oranında bir kesim ise sadece Hollanda pasaportuna sahip bulunmaktadır. Faslılarla kıyaslandığında rakamların birbirine yakın olduğu (yüzde 75, yüzde 25 ve yüzde 5) gözlemlenmektedir.<sup>1</sup>

### Yerel Siyasete Katılım

Azınlık grupların siyasete aktif ve pasif katılımı daha çok yerel araştırmalara konu olmuştur. Bu bakımdan büyük azınlık grupların büyük kentlerdeki katılım oranları, parti tercihleri ve temsil düzeyleri iyi bilinmektedir. Sözgelimi Amsterdam'da ya-

1 [http://www.ewoudbutter.nl/ewoud/Publicaties/Artikelen/2011/5/3\\_FACTSHEET\\_TURKEN\\_IN\\_NEDERLAND\\_files/turken-in-nederland-feiten-en-onderzoekconclusies.pdf](http://www.ewoudbutter.nl/ewoud/Publicaties/Artikelen/2011/5/3_FACTSHEET_TURKEN_IN_NEDERLAND_files/turken-in-nederland-feiten-en-onderzoekconclusies.pdf)

şayan Türkler, diğer büyük azınlık gruplarla kıyaslanırsa, görece daha yüksek bir katılım sağladıkları görülmektedir. 1994 yılından bu yana katılım düzeylerinde büyük dalgalanmalar bu gerçeği değiştirmemiştir: Söz konusu tarihte, belediye seçimlerine yüzde 67 oranında bir katılım gerçekleştirmişler, ancak sonraki senelerde bir daha bu düzeye erişememişlerdir. 1998 yılı yerel seçimlerinde bu oran yüzde 39'a, 2002 yılında ise yüzde 30'a kadar gerilemiştir. 2006 yılında yeniden yükselişe geçen Türklerin katılım düzeyi (yüzde 51), sonraki seçimde tekrar düşüş göstermiştir. 2010 yılında katılım yüzde 44 düzeyinde kalmıştır. Bu, elbette Türklerin genel katılım oranlarının altında kaldıkları anlamına gelmektedir.

	1994	1998	2002	2006	2010
Türkler	67	39	30	51	44
Faslılar	49	23	22	37	38
Sürinamlar/Antilliler	30	21	26	26	26
Genel katılım düzeyi	56,8	45,7	47,8	50,8	51,3

Kaynak: (IMES, 2010:18).

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere, siyasal katılım düzeyi en düşük olan grup, Sürinam ve Antillerdir. Oysa bu gruplar, Hollandaca diline ve kültürüne daha fazla hâkim olan eski Hollanda sömürgelerinden gelmiş olan göçmenlerdir. Üstelik başka alanlarda da topluma iyi düzeyde entegre oldukları söylenebilir. Türklerle kıyaslanabilir bir geçmişe ve kültüre sahip olan Faslılar ise, orta düzeyde bir katılım sağlamakla birlikte son yıllarda siyasi katılımları iyice düşüş göstermiş bir gruptur.

2010 belediye seçimlerinde Rotterdam kentinde Hollandalıların katılım düzeyi kısmi bir artışla, yüzde 60'ın üstüne çıkarırken, göçmen ve azınlık gruplarda katılım düzeyi daha aşağı seviyelerde kalmıştır. Faslılar, önceki seçimlere kıyasla kısmi bir artış

kaydetmişler ve yüzde 48 oranında bir katılım sağlamışlardır. Bunun ardından gelen Türkler ise, tersine önceki seçimlere kıyasla bir gerileme kaydederek, yüzde 45 civarında bir katılım gerçekleştirmişlerdir. Sürinam (yüzde 25) ve Antilliler (yüzde 23) daha düşük oranlarda bir katılım sağlamışlardır. 2002 seçimlerinde, göçmenler yüzde 45 civarında katılım sağlarken, sonraki yıllarda gerileme içine girmesi, nüfusun gençleşmesiyle bağlantılı gözükmemektedir. Çünkü 34 yaşın altındaki kesimin siyasal katılımı, bunun üzerindekiyle kıyasla daha düşüktür. (COS, 2010:13-15). Yaşlı kuşakların siyasete daha fazla ilgi göstermesi, kendi ülkelerinden edindikleri deneyim ve alışkanlıklardan kaynaklanmaktadır. Göçmen kökenli gençler Hollandalı gençleri izlemekte ve tıpkı onlar gibi siyasete fazla ilgi göstermemektedirler.

### **Siyasal Tercihler**

2010 belediye seçimlerinde, hem Hollandalılar hem de göçmen ve azınlık gruplar arasında en popüler parti İşçi Partisi'dir. Bir farkla ki, bu parti Hollandalılara kıyasla göçmenler arasında daha fazla destek bulmuştur. Hollandalılar, İşçi Partisi'ne yüzde 28 oranında destek verirken, Faslılar yüzde 74, Türkler yüzde 59, Sürinamlılar yüzde 54, Antilliler ise yüzde 43 oranında destek vermişlerdir. Batı kökenli olmayan göçmenler ile Batı kökenli göçmenler arasında bir kıyaslama yapmak gerekirse, İşçi Partisi birincilerin (yüzde 52) ikincilere (yüzde 26) daha fazla tercih ettikleri bir parti olmuştur. Türkler, yüzde bir farkla Yeşil Sol'u (yüzde 15) ikinci, D66'yı (yüzde 14) ise üçüncü parti olarak tercih etmişlerdir. Destek nispetleri değişse de, Hollandalılar ile diğer önemli göçmen gruplar arasında da aynı tercih kalıpları söz konudur (IMES, 2010:22). Bir önceki seçimlerle kıyaslandığında İşçi Partisi'ne verilen desteğin zayıfladığı görülmektedir. Özellikle Türk ve Sürinam seçmenler, dört yıl önceye nazaran daha az İşçi Partisi'ne, daha fazla başka sol partilere yönelmişlerdir. Faslı seçmenler, bu seçimlerde de İşçi Partisi'ne olan sadakatlarını korumuşlardır (IMES, 2010:32).

IMES (2010) tarafından yapılan araştırmada Amsterdam belediye seçimlerinde, siyasal katılım ile bazı seçmen özellikleri arasında bağlantılar olduğu saptanmıştır:

- Farklar büyük olmasa da Hollandalı kadınlar sol partilere, erkekler ise daha çok sağ partilere eğilimli bir tavır sergilemektedir.
- Türkler arasında erkekler kadınlardan daha fazla seçim sandığına gitmiş olup erkeklerin daha fazla İşçi Partisi'ne destek verdikleri görülmüştür. Faslı kadın ve erkeklerde ise tersi bir parti tercihi gözlemlenmiştir.
- Hollandalı gençler, İşçi Partisi'nden ziyade D66 ve Yeşil Sol gibi sol partilere oy vermişlerdir. Aynı kalıp, Türklerde ve Faslılarda da gözlemlenmektedir.
- Göçmenler arasında parti tercihinde kuşak farkı rol oynamaktadır. Göç geçmişine sahip birinci kuşak İşçi Partisi'ne yönelirken, Hollanda doğumlu ikinci kuşak daha çok D66, Yeşil Sol ve Sosyalist Parti'ye yönelmiştir.
- Göçmen seçmenlerin eğitim seviyesi yükseldikçe parti seçenekleri artmakta ve merkez sol partiden (İşçi Partisi) ziyade merkezde olmayan sol partilere yönelim artmaktadır. Türk seçmenlerde, Sosyalist Parti'yi tercih bir tarafa bırakılırsa, tersine bir eğilim gözlemlenmektedir.

### **Göçmen ve Azınlıkların Ulusal Mecliste Temsili**

Hollanda'da ülkesel siyasette göçmen kökenli milletvekili sayısında, 2010 yılında yapılan seçimlerle birlikte, önceki yıllara göre bir artış olmuştur. Parlamentodaki milletvekili sayısı, 12'den 17'ye yükselmiştir. Milletvekillerinin 9'u erkek, 8'i ise kadın olup toplam milletvekili içinde yüzde 11,3'e ulaşmışlardır. Bu demektir ki, Hollanda meclisinde ilk kez orantısal bir temsil sağlanmıştır. 17 milletvekilinden 9'ü, 2010 öncesinde parlamentoda iken, buna 8 kişi daha eklenmiştir (IPP, 2010:9-10). 6 Türk asıllı Türk milletvekilinin bulunduğu ulusal mecliste, bugüne kadar hiç göç-

men kökenli bir bakan atanmamıştır. Ancak 2007-2010 arasında görev yapan 4. Balkenende hükümeti sırasında iki tane göçmen kökenli devlet sekreteri atanmıştır. Bunlardan biri Türk asıllı Nebahat Albayrak, diğeri de Fas kökenli Ebutalip'tir. Hollanda'da devlet sekreteri, bakanın gerekli gördüğü durumlarda onun yerine geçen ve bakan karşısında sorumlu olan bir makamdır.

2012 yılında Hollanda parlamentosunda çeşitlilik üzerine yapılan bir araştırmada, şu sonuçlara ulaşılmıştır: 2010 yılına kıyasla daha az kadın milletvekili bulunmaktadır. Kadın milletvekillerinin toplam milletvekili içindeki oranı yüzde 38,7'dir. Göçmen kökenli milletvekili sayısı 11 olup toplam milletvekili içinde 7,3 oranındadır. Ortalama milletvekili yaşı 43 olup bazı Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında "genç" bir meclis görüntüsü vermektedir. Milletvekillerinin 99 tanesi, seçimlerden önce de milletvekiliydi (Prodemos, 2012:1). Göçmen ve azınlık gruplar açısından artık orantısal bir temsil söz konusu değildir.

2010 yılı yerel seçimlerinde elde edilen sonuçlar ve göçmenlerin temsili, önceki yıllara kıyasla fazla bir değişiklik göstermemiştir. Toplam 9400 meclis üyeliğinden 303'ünü göçmen kökenli adaylar doldurmuştur. 2006 yılı seçimlerinde bu sayı, 302 olarak kayda geçmişti. Cinsiyet dağılımına bakıldığında ise, bir gerilime söz konusudur: 2006 yılında göçmen kökenli kadınlar yüzde 35 iken, bu oran 2010 yılında yüzde 29'a düşmüştür. Etnik gruplara göre dağılımda, 163 meclis üyesiyle Türkler ilk sırayı, 66 meclis üyesiyle Faslılar ikinci sırayı, 32 meclis üyesiyle Sürinamlılar üçüncü sırayı, 7 meclis üyesiyle Antilliler ise dördüncü sırayı almışlardır. Geriye kalan 35 meclis üyesi, küçük etnik azınlık gruplardan gelmişlerdir (IPP, 2010:7).

### **Seçimler Yıllı**

2014 yılı Hollandalılar ve özellikle de Hollanda'da yaşayan Türkler için seçimler yılı olmuştur. Çünkü aynı yıl içinde üç seçim heyecanını birden yaşamışlardır. 19 Mart tarihinde Hollanda'da belediye seçimleri yapılmıştır. 1986 tarihinden bu yana, bu

seçim, Hollanda'daki göçmenler ve azınlıklar için sekizinci seçim olmuştur. İki ay sonra, 22-25 Mayıs tarihlerinde gerçekleşen Avrupa Parlamentosu seçimleri, yılın ikinci seçimidir. Haziran ayında Türkiye'de gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı seçimleri ise, yurtdışındaki Türklerin ilk kez katıldığı bir seçim olmuştur.

2014 yılında yapılan belediye seçimlerine Hollandalıların katılımı yüzde 54'e düşmüştür.<sup>2</sup> Göçmenler açısından bakıldığında ise, Amsterdam'da Türkler yüzde 34, Sürinam ve Antilliler yüzde 26, Faslılar ise yüzde 24 oranında katılım sağlamışlardır (IMES, 2014:43). Hollanda basını, bu seçimi, tarihsel olarak katılım düzeyinin en düşük olduğu bir seçim olarak kayda geçmiştir.

Yine aynı yıl gerçekleşen Avrupa Parlamentosu seçimlerinde katılım yüzde 38 olmuştur.<sup>3</sup> Hollanda'da, Avrupa Parlamentosu'na gönderilecek 25 milletvekilini belirlemek üzere yapılan seçimlerde, bazı partilerin listelerinde Türk kökenli adaylar da bulunuyordu. Zaten AP milletvekili olan Emine Bozkurt, Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin hazırladığı listenin ikinci sırasında, Ali Osman Biçen Demokratlar 66 Partisi'nden 17'nci sırada ve Erdoğan Kaya, Sosyalist Parti'den 23'üncü sırada aday olarak yer almışlardı. Emine Bozkurt dışındaki Türk kökenli adaylardan hiçbirinin doğrudan seçilme şansı bulunmuyordu, ancak tercihli oylar bazı şeyleri değiştirebilirdi. Açıklanan sonuçlara göre hiçbir Türk asıllı aday seçilememiştir.

Avrupa Parlamentosuna hiçbir Türk asıllı aday seçilemezken, belediye seçimlerde de bir gerileme kaydedilmiştir. 2010 yılında 163 tane Türk belediye meclis üyesi varken, 2014 yılında bu sayı 111'e düşmüştür. Bu düşüş, göçmenlerin siyasal katılımındaki düşüşle paralel gitmekle kalmıyor, bazı kanaat önderlerinin yaptığı açıklamalara göre artık tercihli oy "çantada keklik" olarak değerlendirilmemektedir. Göçmenler, artık "etnik" adaylara salt bu özelliğinden dolayı oy vermiyor.

---

2 <http://www.verkiezingsuitslagen.nl/>

3 <http://www.verkiezingsuitslagen.nl/>

## Siyasal Katılımın Düşük Olmasının Sebepleri

Göçmenler arasında siyasal katılımın neden düşük olduğunu açıklamaya çalışan birçok çalışma olmuştur. İlk etapta katılımın düşüklüğü, siyasete ilgisizlikle açıklanmaktadır. Siyasete ilgisizlik, Türkler söz konusu olduğunda hep oryantasyon sorunuyla ilişkili kılınmıştır. Türkler, bir yandan kendi içlerine kapanık yaşadıkları, diğer yandan da ana ülkelerindeki siyasete yönelik oldukları için Hollanda siyasetinin dışında kalmakla suçlanmıştır. Sosyal Kültürel Plan Büro'nun yaptığı bir araştırmada Türk ve Faslıların kendilerini Hollanda'da kendi evlerinde hissetmedikleri ortaya çıkmıştır. Araştırmada katılımcılara "Kendilerini Hollanda'da ne kadar evlerinde hissettikleri" sorulduğunda, bu soruya Hollandalıların yüzde 85'i, Sürinamların yüzde 73'ü ve Antillilerin yüzde 72'sinin kendilerini evinde gibi hissettikleri, buna karşın Türklerin yüzde 62'sinin ve Faslıların yüzde 61'nin kendilerini Hollanda'da evinde hissetmedikleri şeklinde cevap vermişlerdir (SCP, 2012:156). İlgili soruya verilen cevaplar kuşaklara göre bir ayrıştırmaya tabi tutulduğunda, kendini evinde hissetmeyenlerin daha çok birinci kuşak olduğu görülmektedir. Oysa siyasal katılımı düşük olan kesim, birinci kuşak değil, ikinci kuşaktır. Kaldı ki Hollanda'da grup dayanışmasının yüksek olduğu gruplarda siyasi katılımın da yüksek olduğunu ortaya koyan çalışmalar olmuştur. Araştırmacılar, Teri van der Heijden ve Anja van Heelsum, Amsterdam'da yaptıkları yerel araştırmada grup dayanışması yüksek olan gruplarda, sözgelimi Türklerde siyasal katılımın daha yüksek olduğu, buna karşın grup bağlılığının zayıf olduğu, sözgelimi Sürinam ve Faslılar da siyasal katılımın daha düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır (IMES, 2010:56).

Siyasete ilgisizlik, bir başka fenomenle de ilişkili görülmektedir. Göçmen ve azınlık gruplar siyasal kurumlara ve kişiliklere güven duymadıkları için siyasete uzak durmaktadırlar. "Farklar küçük de olsa Hollandalılar, göçmenlerden daha fazla kurumlara güven duyuyorlar. Çeşitli kurumlar içinde hükümete güvensizlik tüm gruplarda daha düşük, hâkimlere güven daha fazla görün-

mektedir. Tüm gruplar hükümete yetersiz bir not vermektedir. Özellikle Türkler bu konuda negatif düşünmektedir: Onlar hükümete 10 üzerinden 4,5 vermektedir. Polis ve hâkimlere güven bakımından farklar büyük gözükmemektedir (CBS, 2012:167). Göçmenlerin siyasete katılım oranlarındaki farklılıklar dikkate alınır, bunu sadece kurumlara güvensizlikle açıklamak doğru olmayacaktır.

Siyasal katılımın düşmesi veya yükselmesinde etkili olan bir başka açıklama biçimi, göçmenlere yönelik tartışma ve damgalamanın bu gruplar üzerindeki etkisiyle ilişkilidir. Araştırmacılar, Teri van der Heijden ve Anja van Heelsum, Faslılara yönelik dışlama ve damgalamanın olduğu dönemde onların, Türklere yönelik tartışma olduğu dönemlerde ise onların siyasi katılımının yükseldiğine dikkat çekmektedirler. Bu tür durumlarda göçmen gruplar kendilerine yönelik baskıyı kırmak ve kendilerini kanıtlamak için siyasal alanda seferber olmaktadır (IMES, 2010:56-57). Dışardan gelen saldırı, grubu harekete geçirmekte, saldırı geçtiğinde ise grup kendi normal-rutin hayatına dönmektedir. Dolayısıyla siyasal konjonktürün de siyasal katılımında bir payı olduğu söylenebilir.

Siyasal katılımında daha yapısal bir faktör, sosyalleşme değişkeninin siyasette oynadığı roldür. Zoltan Lippenyi, Utrecht Üniversitesi'ne bağlı olarak yaptığı bir araştırmada Hollandalılar ile göçmen gruplar arasındaki katılım farklarını açıklamada sosyalleşmenin ve özellikle de eğitimin rolünün önemli olduğunu bulgulamıştır. Yüksek eğitimliler yanında sosyalleşme sürecinde siyasal kültürün aktarıldığı ve özümsemiği gruplarda siyasal katılım yükselmektedir (2011:6/14)). Bu yaklaşım, Türkler arasında hem birinci kuşağın neden siyasal katılımının yüksek olduğunu, hem de yüksek eğitimli Türklerin siyasette nasıl aktif olduklarını açıklamaktadır.

## 2014 Yılıının Değerlendirilmesi

Siyasal hak ve özgürlükler açısından 2014 yılını değerlendirdiğimizde olumlu ve olumsuz olarak kaydedilmesi gereken birçok olay bulunmaktadır. Hollanda, siyasal örgütlenme hakkının bulunduğu ve katılımın önemsendiği bir ülkedir. Bu meyanda son yıllarda kurulan “Birlik” ve “İslam Demokratlar” gibi azınlık partileri de seçimlere katılma imkânı bulmuşlardır. Bu tür partilerin şansı zayıf olsa da siyasal deneyim kazanmak ve katılımı ilerletmek açısından bir deneme niteliği taşıdığı söylenebilir. Bu bakımdan göçmen ve azınlık grupların kendi partileriyle seçimlere gitmesi olumlu olarak değerlendirilmesi gereken olaylar cümlesindedir.

2014 yılında Hollanda’da 6 Türk’e kraliyet nişanının verilmesi, olumlu gelişmelere bir başka örnek oluşturmaktadır. Bu tür ödüllendirmeler hem toplum içinde aktif olan insanları tanıtmakta, hem de bu insanların başkaları tarafından rol model olarak alınması sağlanmaktadır. Kraliyet nişanı verilenler arasında 20 yıldır Venlo şehrinde Belediye Meclis üyeliğini yürüten Muzaffer Bozaslan’ında bulunması, ayrıca siyaseten simgesel bir değer taşımaktadır.

Hollanda’da ve Avrupa’da gelişen ırkçılık, antisemitizm ve islamofobi karşısında siyasilerin ciddi bir duruş sergilemesi önemlidir. Hollanda parlamentosunda Mayıs ayında ırkçılık karşıtı konuşmasından dolayı, Dışişleri Bakanı Timmermans büyük alkış toplamıştır. Bu konuşma, 2014 yılının akılda kalan olumlu jestlerinden biri olmuştur. Timmermans, yaptığı konuşmada ırkçılık, antisemitizm ve islamofobiyi “Avrupa projesi”ne tehdit olarak nitelemiştir.<sup>4</sup> Yine aynı yılın Kasım ayında, aşırı sağcı partinin milletvekili Machiel de Graaf’ın “Camiler kapatılmalı” şeklindeki önerisine şiddetle karşı çıkan Başkan yardımcısı Asscher’in, bu öneriyi “kabul edilemez ve skandal” olarak nitelemesi, Müslüman göçmenler ve azınlıklar tarafından sevinçle karşılanmıştır.

---

4 Kamer applaudisseert voor anti-racismetoespraak Timmermans, de Volkskrant, 27 Mayıs 2014.

Aynı zamanda azınlıkların entegrasyonundan sorumlu olan Sosyal İşler Bakanı Asscher'in Hollanda toplumundaki inanç gruplarının temsilcileriyle bir araya gelerek Hollanda toplumunda gerilimleri azaltmak amacıyla diyalog yapması, yılın önemli gelişmelerinden biri olmuştur.

Bu olumlu gelişmeler bir yana, 2014 yılı önemli gerilimlere ve olumsuz gelişmelere de sahne olmuştur. Bu gelişmelerin başında herhalde dini örgütlere yönelik araştırma talebi ve bunun siyasette yaptığı dalgalanmalar gelmektedir. Bu tartışmada belirli bir pozisyon aldıkları için Türk asıllı iki milletvekili, iktidar ortağı İşçi Partisi (PvdA) tarafından ihraç edilmiştir. Tartışmaya konu olan şey, Türkiye kökenli dini gruplara yönelik araştırma talebidir. Kriz, partinin önde gelen isimlerinden Başbakan Yardımcısı Asscher'in, parlamentoya yazdığı "paralel toplum soruşturması" konulu yazıyla başlamıştır. Asscher, yazısında Türkiye kökenli dini gruplar ile kimi vakıf ve derneklerin, «Ankara Hükümeti'nin etkisiyle Hollanda'daki Türkleri etki altına aldığını» savunmuş ve bunun, «Türkiye kökenli göçmenlerin uyumunu olumsuz etkilediğini» öne sürmüştür. Asscher, "Hollanda Diyanet Vakfı, Milli Görüş Teşkilatı, Süleymanlılar ve Fethullah Gülen grubu» hakkında inceleme başlatılmasını ve 5 yıl boyunca yakın takibe alınmalarını istemiştir. Bu öneriye kendi partisinden Türk asıllı iki milletvekillerinin karşı çıkması ve bu tutumlarından geri adım atmamaları ilgili kişilerin partiden uzaklaştırılmayla sonuçlanmıştır. Söz konusu milletvekilleri, Kuzu ve Öztürk, ihraç kararını, milletvekillerinin susturulmaya çalışılması olarak değerlendirmişlerdir.

Hollanda'da yaşayan Türkler ve Türk asıllı siyasetçiler, yakın geçmişte de sözde Ermeni soykırımıyla test edilmiş ve 2006 yılında, 22 Kasım seçimlerinin arifesinde üç Türk kökenli siyasetçi (Ayhan Tonca, Osman Elmacı, Erdinç Saçan), Ermeni soykırımını kabul etmedikleri gerekçesiyle parti listelerinden uzaklaştırılmışlardı. Hıristiyan Demokratik Parti ve İşçi Partisi'nin Türkleri

adaylıktan çıkarmasını, Türk toplumu ve adaylar, Ermeni lobisinin etkisine bağlamışlar ve Türklerin siyasette önlerinin kesilmesi olarak değerlendirmişlerdir.

2014 yılında da Ermeni soykırımı tartışmaları yeniden gündeme gelmiştir. Buna vesile olan olay, Almelo şehrindeki Ermeni Havari Kilisesi'nin 24 Nisan'da "Soykırım Anıtı"nın açılacağını duyurmasıdır. Bunun akabinde Temmuz ayında Overijssel Eyaleti, Ermeni Soykırımı'nı kabul ettiğini açıklamıştır. Her iki olaya da tepki gösteren Türkler, bu konunun gündeme taşınmasını kasıtlı ve ilişkileri bozmaya yönelik olarak değerlendirmişlerdir.

Hollanda'da 2014 yılında aşırı sağ parti ve yetkililerinin yaptıkları ayrımcı ve sorumsuz açıklamalar sürekli bir gündem konusu olmuştur. "Daha az Faslı" söyleminden "Camiler kapatılmalıdır" söylemine kadar etnik ve dinsel bakımdan ayrımcı sözler Hollanda siyasetinde açıktan ifade edilir bir hale gelmiştir. Buna yerleşik siyasi partilerin karşı çıkması ve ortak bir cephe oluşturması önemli olmakla birlikte yetersiz kalacağı kaydedilmelidir. İslamofobik tutumlarla mücadele etmek, mevcut hukuksal normlarla da sağlanacak bir mesele değildir. Çünkü Hollanda İslamofobiyi, tıpkı antisemitizm gibi bir ayrımcılık türü ve suç olarak görmemektedir. Yerleşik siyaset ve hukuk, İslam ve Müslümanlara yönelik eleştirilerle, onlara yönelik ayrımcılığı ayırt edebilecek bir kritere sahip değildir. Bu bakımdan İslamofobik söylemler ve eylemler eleştiri hakkı ve ifade özgürlüğü çerçevesinde değerlendirilebilmektedir. Bu konuda ciddi bir tartışmaya ihtiyaç olduğu açıktır.

2014 yılında Rotterdam'da yaşanan bir olay, ayrımcı tutumların siyasette aşırı sağ ile sınırlı olmadığını göstermektedir. İktidardaki Liberal Parti'nin Rotterdam'da astığı bir afiş toplumda ve göçmenler arasında rahatsızlığa yol açmıştır. Afişte, kentte sadece Hollandaca konuşulması talep edilmiştir. Hollanda'da göçmenlere ve azınlıklara yönelik güçlü entegrasyon talebi, bazen

söz konusu grupların kimliklerinden taviz koparmaya, bazen de mağdurun suçlu ilan edilmesine yol açmaktadır.

### **Türkiye'nin Rolü**

Geçen yılın Kasım ayında T.C. Dışişleri Bakanlığı'nın sitesinde yapılan açıklamalar Türkiye-Hollanda arasında başka bir gerginliğe yol açmıştır. Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Tanju Bilgiç'in, "Hollanda'da Türk toplumunun ayrımcılığa tabi tutulması, yabancı düşmanı, İslamofobik ve ırkçı itham, ifade ve saldırıların hedefi olması, kesinlikle kabul edilemez bir durumdur" şeklinde bir açıklama yapması, Hollanda'da bakanların ve siyasetçilerin sert tepkilerine neden olmuştur. Sosyal İşler Bakanı Türkiye'nin açıklamasını "bilgisizce, yanlış ve isabetsiz" sözleriyle karşılarken, Dışişleri Bakanı Koenders Hollanda'nın iç işlerine Türkiye'nin "doğrudan müdahalesi" olarak yorumlamıştır.<sup>5</sup> Bu açıklamalara Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Hollanda Yayın Grubu NOS'a yaptığı açıklamada, Türkiye'nin Hollanda'da yaşayan vatandaşların uyumuna katkı sağlamak istediği şeklinde bir cevapla karşılık vermiştir.

Dışişleri Bakanlığı sözcüsünün Kasım ayında websitesinde bir açıklama yapması, tam da Türk asıllı 2 milletvekilinin İşçi Partisi'nden ihraç edilmesi ve Türk dini örgütlerinin gözetim altına alınacağına açıklanmasının arkasından gelmiştir. Hollanda'da başarısız entegrasyon politikasının dini örgütlere yıkılması ve onların bir günah keçisi olarak ilan edilmesi Türk Dışişleri'ni harekete geçiren gelişmeler olmuştur.

---

5 Wat is er aan de hand tussen Nederland en Turkije, Tom Vennink, NRC, 27 Kasım 2014.





## **EKONOMİK HAK VE ÖZGÜRLÜKLER**

Hollanda, Avrupa ülkeleri içinde refah düzeyi en yüksek bir ülkedir. Avrupa Birliği ülkelerinin 15'inin ortalama gelir düzeyi, Hollanda'nın biraz altında kalırken, yeni girmiş 12 ülkenin gelir düzeyi ise oldukça aşağı bir düzeyde seyretmektedir. Hollanda, sadece gelir düzeyi bakımından değil, gelir dağılımı bakımından da durumu iyi olan bir ülkedir. Başka ülkelere kıyasla gelir eşitsizliği az olan bir ülkedir. Son yıllarda tüm toplumsal kesimlerin gelirlerinde ortalama yüzde 6 düzeyinde bir ilerleme kaydedilmiştir. Özellikle iki maaşlı aileler ve yaşlıların gelirlerinde daha yüksek oranlarda bir ilerleme olmuştur. Bununla birlikte 2009 yılında meydana gelen ekonomik kriz, halkın genel olarak alım gücünü zayıflatmış ve yüzde 1 oranında bir düşüşe sebep olmuştur. Yoksulluk oranında da kısmi bir artış (yüzde 0,5) söz konusudur. 2008-2010 aralığında istihdam imkanlarında ciddi bir daralma olmuş ve 2010 yılında işsizlik oranı yüzde 5,4'e çıkmıştır. (SCP, 2011:125-126).

### **Ekonomik Krizin Etkileri**

Ekonomik kriz, şüphesiz ki göçmen ve azınlıkları (özellikle de Batılı olmayan) daha fazla etkilemiştir. Bu gruplar, Hollandalılara kıyasla daha düşük düzeyde çalışma yaşamına katılmaktadırlar. 2014 yılının başında Hollandalıların hemen hemen yüzde 70'i çalışırken, Türk ve Faslıların sadece yüzde 44'ü çalışmaktaydı. Son beş yıl içinde dört büyük Batılı olmayan göçmen gruba mensup kişilerin işe katılımı, Hollandalılardan daha fazla düşmüştür. Bu bakımdan son yıllardaki ekonomik koşulların onlar için daha önemli sonuçlar doğurduğu görülmüştür. 2014 yılının başında Türk, Sürinam ve Antiller arasında iş yaşamına katılım oranı, 2011 yılındakinden daha geriye düşmüştür (CBS, 2014:49).

Hollandalıların emek piyasasına katılımı, 2001 yılında yüzde 65 iken yıllar içinde bu katılım seviyesinden daha aşağıya hiç düşme olmadığı gibi, son yıllarda artış bile olmuştur. Oysa

tüm göçmen ve azınlık grupların iş yaşamına katılımında düşüşler yaşanmıştır. Ancak göçmen ve azınlık grupların iş yaşamına katılımı yapısal olarak farklılıklar göstermektedir. Bu çerçevede Türkler ve Faslılar ile Sürinamlar ve Antilliler arasında bir ayırım yapmak mümkündür. İlk gruplar, iş pazarına en alt düzeyde katılım sağlarken, ikinciler bu alt düzeyde katılım sağlayanlarla Hollandalılar arasında orta bir düzeyde katılım sağlamaktadırlar.

<b>Etnik Gruplar</b>	<b>Katılım Oranı (%)</b>
Hollandalılar	68,6
Batılı yabancılar	64,2
Batılı olmayan yabancılar	49
Sürinamlılar	57
Antilliler	50,9
Türkler	46,4
Faslılar	44,5

Kaynak: CBS (2014).

Çalışan kesimin özellikleri incelendiğinde, kadın ve erkeklerin oranları, etnik gruplara göre değişmektedir. Türk ve Faslılarda çalışan kadın-erkek oranları farklı iken, Sürinam ve Antillerde bu oran azalmaktadır. 2013 yılında Türkler arasında çalışan erkeklerin oranı yüzde 58 iken, kadınların oranı yüzde 35 düzeyinde kalmaktaydı. Aynı oranlar Faslılarda yüzde 54 ve 37 civarındaydı. Oysa Sürinamlarda çalışan erkeklerin oranı yüzde 61 iken, kadınların oranı yüzde 57 civarındaydı. Bu fark, Antillerde daha da azalmaktadır (Erkekler yüzde 54, kadınlar yüzde 52). Sadece kadın-erkek arasındaki oranlar değil, yaş ve kuşak farkına bağlı olarak da oranlar değişmektedir. Türkler arasında 25-45 yaş grubu en fazla işe katılım (yüzde 54) sağlarken, 25 yaşın altındaki gençler (yüzde 24) ve 45 yaş üzerindeki (yüzde 50) daha düşük oranlarda katılım yapmaktadırlar (CBS, 2014:50). Başka bir deyişle gençler iş pazarına girerken daha fazla zorlanmaktadır.

2000'li yıllarda iş pazarına katılım oranlarının düşmesi, işsizliğin artması anlamına gelmektedir. Özellikle 2008 öncesine kıyasla işsizlik ciddi bir artış göstermiştir. 2013 yılında Batılı olmayan göçmenler, Hollandalılar karşısında 3 kat daha fazla işsiz durumundaydı. 2008-2014 arasında bu gruplar arasında işsizlik ikiye katlanmıştır. 2013 yılı itibarıyla Türkler ve Sürinamlıların yüzde 17'si, Antillilerin yüzde 20'si ve Faslıların ise yüzde 21'i işsiz konumundadır. Türkler açısından işsizlik olgusu, cinsiyet bağımlı bir özellik göstermemektedir. Başka bir deyişle kadınlar da erkekler kadar işsiz durumundadır. Bununla birlikte işsizlik yaşa göre bir değişkenlik göstermektedir: 15-25 yaş grubundaki gençler arasında, diğer yaş gruplarına kıyasla daha fazla işsizlik söz konusudur. İşsizlerin eğitim düzeyi düştükçe, işsizlik oranları da artmaktadır (CBS, 2014:52-53).

### **İşsizliğin Sebepleri ve Ayrımcılık**

Göçmenler ve azınlık gruplar arasında işsizliğin sebepleri önemli bir tartışma konusudur. Hollanda hükümeti, iş pazarına katılımı, entegrasyon politikasının önemli bir koşulu olarak görmekte ve işsizliğin azalmasını ilgili grubun entegrasyon ve uyumunun bir göstergesi olarak algulamaktadır. İşsizliğin sebepleri arasında kişiye bağlı etkenler (eğitim, tecrübe, iş arama performansı vs.) olmakla birlikte, iş pazarına özgü etkenler de önemli bir rol oynamaktadır. Bunlar arasında etnik grupları algılama biçimi ve ayrımcılık da en az kişisel etkenler kadar önemlidir.

Hollanda İnsan Hakları Enstitüsü, 2014 yılına ait raporunda ayrımcılık konusunu öne çıkartmıştır, çünkü kurum en fazla iş alanında ayrımcılık başvurusu almıştır. Toplam ayrımcılık başvuruları içinde iş alanına ait ayrımcılık başvuruları yüzde 56 oranındadır. Ayrımcılık temelleri arasında ırk ve milliyet (yüzde 29) önemli bir ağırlık oluşturmaktadır (Jaarverslag, 2014:35). Bu veriler, iş pazarında göçmenlere yönelik bir ayrımcılık olduğunu göstermektedir.

2014 yılında, Sosyal Kültürel Plan Büro'nun "Hollanda'da Deneyimlenen Ayrımcılık" (Ervaren discriminatie in Nederland) adıyla yayınladığı bir başka araştırma, ayrımcılığın boyutlarını göstermesi bakımından önemlidir. Bu çalışmanın verilerine göre ülke sakinlerinin yüzde 25'i, son 12 ay içinde ayrımcılığa uğradığını belirtmektedir. Özellikle yaş (yüzde 10) ve etnik kökene (yüzde 8) dayalı ayrımcılık öne çıkmaktadır. İş arayanların yüzde 15'i, iş arama sürecinde ayrımcılık hissettiğini, her 10 kişiden birinin kamusal alanda ayrımcılığı tecrübe ettiğini, göçmen gruplar içinde en az üçte bir oranında bir kesimin kamusal alanda ayrımcılık hissettiğini ve iş arayan göçmenlerin yüzde 20 ile yüzde 40 arasında değişen oranlarda ayrımcılığa maruz kaldıklarını belirtir.

"İş Pazarında Ayrımcılık Taraması"na göre, Batılı olmayan adaylar iş pazarında sadece kişisel özelliklerine göre seçilmemektedir. "Batılı olmayan adaylar Hollandaca dil hâkimiyeti ve mülakat sırasında kendilerini sunma biçimlerinden dolayı elenmektedir. Bir başörtüsü taşıması veya bir "Müslüman sakalı"na sahip olması da adayların seçilmemesinde etkili olmaktadır. Ayrıca önceden de göçmen gruplarla olumsuz deneyimlerin yaşanmış olması kararlarda etkili olan bir başka faktördür" (SCP, 2010:15). Sosyal ve Kültürel Büro'nun bu saptamaları, seçimlerde her zaman objektif ve işlevsel kriterlerin belirleyici olmadığı, kişilerin görünüm ve kıyafetlerine göre seçimlerin yapıldığını da göstermektedir. Aynı tarama raporunda ayrımcılık temelleri olarak ırk (yüzde 81), din (yüzde 16) ve milliyet (yüzde 4) etkenlerinin rol oynadığı saptanmıştır (SCP, 2010:91).

İş pazarındaki konumu ne olursa olsun göçmen ve azınlıkların gelir düzeyi, Hollandalıların gelir düzeyinden daha düşüktür. Aradaki fark, hemen hemen 7 bin avro civarındadır. Batılı olmayan göçmen gruplar içinde geliri en yüksek olan grup Sürinamlardır. Bu grubu sırasıyla Antiller, Türkler ve Faslılar izlemektedir. Siyasal kaçaklar, bunun zıddına en düşük gelire sahipler. Bu, özellikle Somali kökenli kaçaklar için geçerlidir. Bunun bir açık-

laması, onların daha sık ödenek almasıdır. Siyasal kaçaklar içinde İranlılar en yüksek gelir düzeyine sahipler. Bir genelleme yapmak gerekirse, Sürinamlılar hariç diğer gruplarda birinci kuşak, ikinci kuşağa kıyasla daha fazla gelir sahibidir (CBS, 2014:66). İkinci kuşak üyelerinin görece daha yüksek bir eğitime ve daha yüksek gelirli işlere sahip olmalarına rağmen düşük gelir sahibi olmalarının nedeni, bunlar arasında işsizliğin fazla olması ve ödeneye bağımlı olarak yaşamalarıdır.

Kötü ekonomik koşullar nedeniyle, 2008 yılından bu yana ödeneye bağımlılık artmıştır. Bu gerek Hollandalılar gerekse göçmenler için böyle olmuştur. Şüphesiz ki Batılı olmayan göçmenler yerli Hollandalılardan daha fazla ödeneye bağımlı olarak yaşamaktadırlar. 2013 yılı itibariyle yaklaşık olarak her 50 Hollandalıdan biri ödeneye bağımlı iken, her 10 Türk ve Sürinamlıdan biri, her 8 Antilliden biri, her 7 Faslıdan biri ödenekle yaşamaktadır. Bir genelleme yapmak gerekirse, kadınlar erkeklere kıyasla orantısal olarak tüm etnik gruplarda daha fazla ödeneye bağımlı durumdadırlar (CBS, 2014:66). Hem kadınlar hem de ikinci kuşak göçmenlerin daha fazla ödeneye bağımlı olmalarının sebebi, bu kesimler arasında işsizliğin fazla olması ve iş piyasasında ayrımcılığa daha fazla maruz kalmalarıdır.

### **İşsizliğe Çözüm Olarak Etnik Girişimcilik**

Göçmenler arasında öteden beri işsizliğin fazla olması, onları kendi işlerini kurmaya yöneltmiş ve Hollanda'da "etnik girişimcilik" olarak bilinen bir olguyu doğurmuştur. "Etnik girişimcilik" giderek Hollanda'da önemli bir rol oynamaktadır. 2007 yılında toplam girişimciler içinde göçmen kökenli girişimcilerin oranı yüzde 14 iken, bu oran son dört yılda ciddi olarak artış göstermiştir. Sahip olduğumuz en son rakamlara göre, 2011 yılında oranları yüzde 16'ya çıkmıştır. Mutlak anlamda bu, 190.000 girişimciye karşılık gelmektedir. Etnik girişimcilik göreceli olarak artmaktadır. Etnik girişimcilerin en büyük grubu, Batılı bir kökene sahiptir: Başka bir deyişle etraftaki Avrupa ülkelerinden gelmektedir.

Bu grup, 2011 yılında ülkedeki tüm girişimcilerin yüzde 9'unu oluşturmaktadır. Geri kalan kısmı, Batılı olmayan göçmenlerden oluşmaktadır. Onlar, girişimcilerin yüzde 7'sini temsil etmektedirler (Forum, 2014:11). Geleneksel olarak etnik girişimciler kendi toplumlarının ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla restoran-otelcilik, perakende ve toptan ticaret, inşaat ve hizmet sektöründe aktif olup son yıllarda kendi sınırlarını zorlamaya başlamışlardır. Artık geleneksel sektörlerin dışına çıkmakla kalmayıp, kendi etnik gruplarının dışında da müşterilere hitap edecek duruma gelmişlerdir.

2014 yılı itibariyle etnik işletmelerin yüzde 12'si ithalat, yüzde 9'u ise ihracat alanında iş yapmaktadır. Şüphesiz bu oranlar Hollandalılardan daha düşük düzeydedir. Ancak satış rakamlarına bakılırsa, iki grup arasındaki fark kaybolmaktadır. Göçmenler içinde de Batılı olmayan göçmenler, Batılı göçmenlere kıyasla uluslararası düzeyde daha az aktif durumdadırlar. Türkler ve Çinliler bu bakımdan bir istisna teşkil etmektedir. Türk girişimciler üstelik görece daha sık ithalat işleriyle uğraşmaktadırlar. Etnik girişimciler, toplam ithalat ve ihracatın yüzde 13'ünü yapmaktadırlar. Bu, rakamsal olarak 2011 yılında 9 milyar avro ithalat, 11 milyar avro ihracat anlamına gelmektedir (Forum, 2014:5).

Etnik girişimciler, kökenlerine göre incelendiğinde, yüzde 26 oranla Türklerin sektörde önemli bir ağırlık oluşturdukları görülmektedir. Bunları yüzde 16 oranla Sürinamlar, yüzde 12 oranla Faslılar, yüzde 8 oranla Çinliler ve yüzde 5 oranla Antilliler izlemektedir. Geriye kalan yüzde 33'ü, küçük gruplardan meydana gelen diğer Batılı olmayan göçmenler oluşturmaktadır (Forum, 2014:12). Türklerin etnik girişimciler arasında önemli bir rol oynaması, bir taraftan nüfus potansiyeli, diğer taraftan da işsizlik ve girişimcilik potansiyeli ile açıklanabilir. Özellikle işsiz ve emekli birinci kuşak, hem kendileri hem de çocuklarının geleceğini kurtarmak için kendi iş yerlerini kurmaktadırlar. Burada değişen oryantasyon ve beklentiler de önemli bir rol oynamaktadır. Daha

önce kendi ülkelerine yatırım yapmayı düşünen birinci kuşak, zamanla yatırımlarını içinde buldukları ülkelere yönlendirmişlerdir. Çünkü geri dönüş fikri, zamanla kullanışlı olmaktan çıkmış ve yeni kuşakların etkisiyle Avrupalı perspektif daha ağır basmaya başlamıştır.

Hollandalılarla kıyaslandığında, etnik girişimcilerin tarım ve finans sektöründe neredeyse hiç aktif olmadıkları görülmektedir. Bunun zıddına daha çok diğer hizmet sektörlerinde güçlü bir şekilde temsil edilmektedirler. Etnik gruplar arasında, çalıştıkları sektörler bakımından büyük farklılıklar bulunmaktadır. Türk ve Faslı girişimcilerin güçlü ticaret zihniyeti, onların ticaret ve onarım alanındaki güçlü konumlarından belli olmaktadır. Yeni kuşaklar için önemi azalsa da bu gruplar için restorancılık hala en önemli sektör durumundadır. Yine aynı şekilde Çinliler en güçlü olarak restorancılık alanında temsil edilmektedirler. Çinli girişimcilerin yüzde 73'ü bu branşta aktif durumdadır. Sürinam ve Antilliler için ticari hizmet, bakım, kamusal yönetim ve eğitim büyük önem arz etmektedir. Her iki grubun çeyreği ticari hizmet ve beşte biri kamusal hizmet alanında girişimci olarak çalışmaktadır (Forum, 2014:14).

Doksanlı yılların başında Türk girişimcilerin aktif olduğu branşlar ile 2000'li yıllardaki branşlar kıyaslanırsa, sektörel olarak bazı değişimler olduğu görülmektedir. 1993 yılında Türk girişimciler en fazla toptancılık, perakendecilik ve onarımcılık (yüzde 36), restorancılık (yüzde 31), emlak ve ticari hizmetler (yüzde 12) alanında aktif iken, 2009 yılında emlak ve ticari hizmetlerin payı yüzde 23'e, inşaat sektörü çok önemsiz iken (yüzde 1) yüzde 14'e çıkmıştır. Oysa aynı dönemde güçlü oldukları toptancılık, perakendecilik ve onarımcılık (yüzde 27) ve restorancılık (yüzde 14) alanında ciddi düşüşler olmuştur (Roolvink, 2009:44/46). Türk girişimcilerin branş alanları ve dağılımları, giderek Hollandalı girişimcilere benzemektedir. Yeni girişimciler daha çok inşaat, ulaşım, depolama, iletişim ve endüstri alanlarına yönelmektedirler.

Türk girişimcilerin portresi incelendiğinde, Hollandalılara kıyasla genç girişimcilerin fazla olduğu görülmektedir (Roolvink, 2009:32;Schutjens vd., 2014:28). Genç girişimci olmak çoğu zaman iş deneyimi olmamak ve sektörü tanımamak anlamına gelmektedir. Gerçekten de Türkler bir pazar araştırmasına dayalı olarak değil, daha çok birbirlerine bakarak aynı sektörlerde ve mekânlarda iş kurmaktadırlar. Bu, girişimlerin yaşama şansını zayıflatan ve kısa bir süre sonra işyerinin kapatılmasıyla sonuçlanan bir dezavantajdır. Schutjens ve diğerleri (2014:28) göçmen girişimcilerin yaşam şansları üzerine yaptıkları araştırmada deneyim yetersizliği, yanlış sektör ve mekan seçimini etnik işletmelerin ömrünü kısaltan faktörler olarak saptamışlardır.

### **Eşitsiz Gelir Dağılımı ve Yoksulluk**

Hollanda'nın bir refah devleti olması, kişi başına düşen gelir düzeyinin yüksek olması ve hatta gelir dağılımındaki eşitsizliğin en az olduğu bir ülke olması bu ülkede yoksulluğun olmadığı anlamına gelmemektedir. Sosyal Kültürel Plan Büro ve Merkezi İstatistik Büro'nun yaptığı araştırmalara göre 2013 yılında 7 milyon hanehalkının yüzde 10'unun düşük-gelir sınırının altında bir gelirle geçindiği görülmüştür.<sup>1</sup> Önceki yıla kıyasla düşük gelirli hanehalkı sayısı yüzde 1'lik bir artış kaydetmiştir. İleriye dönük tahminler, bu artışın devam edeceğini göstermektedir. Özellikle tek ebeveynli aileler ve yalnız yaşayanlar arasında yoksulluk riski artacaktır. Düşük-gelir sınırı altında geliri olan grup içinde Batılı olmayan göçmenler yüksek oranda temsil edilmektedir. Onlar için yüzde 32 kat daha fazla riziko söz konusudur. Yine onlar arasında 2010-2013 döneminde yoksulluk riski yüzde 10 artış göstermiştir. Üstelik Batılı olmayan göçmenlerin düşük gelir sahibi olması, yapısal ve uzun vadeli bir karaktere bürünmüştür. 2013 yılında Faslı hanelerin yüzde 13'ü, Türk ve Antillerin yüzde

---

1 Düşük-gelir sınırı, tüm yıllar ve tüm haneler için aynı satın alma gücünü temsil eden sınırdır. Yüksekliği 1979 yılında yalnız yaşayan birinin ödenek düzeyine karşılık gelmektedir. 2013 yılında bu miktar aylık 1010, yıllık 12.140 avro olarak hesaplanmıştır.

10'u, Sürinamların yüzde 7'sinin uzun süreli düşük gelir sahibi olduğu anlaşılmaktadır (2014:7-8). Bir başka deyişle Hollanda'da yoksulluk daha çok göçmenler arasında görülen bir olgu olup, bu olgu sıkı sıkıya işsizlik ve vasıfsız çalışan işçilerin düşük gelir düzeyleriyle bağlantılıdır. Yoksulluk riskinin ikinci kuşaktan ziyade birinci kuşak arasında olması, emeklilik sürecine girmiş olan bu grubun gelirlerinin düşmesiyle alakalıdır.

### **2014 Yılıının Değerlendirilmesi**

Bu yapısal veriler ve gelişmeleri bir tarafa bırakıp, yüzümüzü 2014 yılında meydana gelen güncel ekonomik gelişmelere çevirirsek, bu yıl hem olumlu hem de olumsuz gelişmelerin yaşandığı bir yıl olmuştur. Olumlu gelişmelerden başlamak gerekirse Türklerin mal varlıklarının araştırılmasıyla ilgili olarak çıkan mahkeme kararı olmuştur. Yılın ilk ayında Hollanda'nın yasal olmayan yollardan Türklerin mal varlıklarını araştırdığı konusunda kamuoyuna bir haber yansımıştır. Şubat ayında mahkemeden çıkan bir karar Türkleri rahatlatmıştır. Çünkü Türkiye'de mal varlıkları araştırmasına mahkeme izin vermemiştir. Yine, 2000 yılından itibaren yurt dışında ikamet eden hak sahiplerine ödenen çeşitli ödeneklerde kesintiler yapılmasıyla ilgili olarak açılan davada, Danıştay yüzde 40'lık kesintiyi haksız bularak iptal ettiğini açıklamıştır.

Sosyal İşler Bakanı Asscher'in iş pazarında ayrımcılıkla mücadele açıklamasına ilişkin haber, yılın ilk aylarında yapılan bir araştırmaya cevap olarak gelmiştir. "Hollanda'da Deneyimlenen Ayrımcılık" araştırması sonuçlarına göre en fazla göçmenler ve azınlıkların iş arama sürecinde ayrımcılığa maruz kaldıkları ortaya çıkmıştı. Bu araştırmaya tepki gösteren Bakan Asscher, ayrımcı işletmelere kural getireceğini açıklamıştır.

Kasım ayında Hollanda'nın en başarılı şirketi yarışması-na iki Türk'ün aday gösterilmesi, Hollanda'da etnik girişimciler arasında Türklerin başarısını tescil açısından önemli bir gelişme olmuştur.

Bu olumlu gelişmeler bir tarafa bırakılırsa, 2014 yılı Hollanda'da genelde azınlıklar özelde ise Türkler için ekonomik sıkıntıların kendini belli ettiği bir yıl olarak geçmiştir.

### **Ekonomik Krizin Mağduru Olarak Çocuklar ve Göçmenler**

Mart ayında, Hollanda'da ekonomik krizden en çok çocukların etkilendiği açıklaması dikkatlerin çocuklara çevrilmesine vesile olmuştur. Bir grup sivil toplum kuruluşunun yaptığı araştırmaya göre, son 4 yılda yoksulluk sınırı altında yaşam sürmek zorunda kalan çocuk sayısı yüzde 10 artış göstermiştir. Aynı araştırmada, ülke genelinde sosyal yardımla geçinen ailelerdeki çocuk sayısının ise, 200 bin civarında olduğu ortaya çıkmıştır. Söz konusu çocukların önemli bir kesiminin büyük şehirlerin dışındaki bölgelerde ikamet ettiğini belirten araştırmacılar, yerel yönetimlere sorunun çözümü için daha çok çaba harcamaları çağrısında bulunmuşlardır.

Ekonomik kriz sadece çocukları değil, göçmenleri de ciddi olarak etkilemiştir. Sosyal Kültürel Plan Bürosu hazırladığı raporda, göçmenler arasında işsizliğin üç kat fazla olduğunu belirtmiş ve Sosyal İşler Bakanı'na bir yazı göndermiştir. Özellikle gençler arasında işsizliğin yüzde 28'e kadar çıktığı belirtilen yazıda, Bakan'a önlemler alması noktasında tavsiyelerde bulunulmuştur. Büro'ya göre azınlık gruba mensup gençler iş pazarında önyargı ve ayrımcılıkla karşılaşmaktadır. Kriz döneminde iş pazarında ayrımcılık artmaktadır. Yabancılar için iş mülakatı daha zahmetli bir işlem olarak görünmektedir.

Ekim ayında Hollanda'da yoksulluk sorununun giderek büyüdüğü ve en az iki buçuk milyon kişinin yoksulluk sınırının altında yaşadığı tespit edilmiştir. Daha önce de belirttiğimiz gibi yoksulluk etnik bir karakter taşımakta ve daha çok Batılı olmayan göçmenler arasında yoğunlaşmaktadır.

Kasım ayında Hollanda İstatistik Kurumu, Hollanda doğumlu olan Batılı olmayan gençlerin sosyo-ekonomik bakımdan hala

geride olduklarını bildirmiştir. Kurum, “Uyum Zor yürüyor” adlı raporunda Hollanda doğumlu Batılı olmayan gençlerin, Hollandalı gençlere kıyasla hala geride oldukları ve bunda eğitimin önemli bir rol oynadığı görüşüne yer verilmiştir. Yabancı gençler ya düşük eğitilmiş ya da okulu terk etmiş, diplomasız olarak iş pazarında iş aramaktadırlar. Bu şekilde yüksek ve düşük eğitilmiş Hollandalılar arasındaki eşitsizlik büyümektedir.

### **Geri Dönüş Yasası**

Ekonomik sorunların ağırlıkta olduğu 2014 yılı, aynı zamanda bazı yasal düzenlemelerin de yapıldığı bir yıl olmuştur. Bu çerçevede geri dönüş yasası olarak bilinen yasa, 1 Temmuz 2014 tarihinden itibaren resmen yürürlükten kaldırılmıştır. Yeni yasa kendi ülkesine gitmek isteyen kişilere daha ileri bir yaşta geri dönüş imkânı sağlamaktadır. Kaldırılan yasada bu yaş 45 iken, yeni yasada 55 olarak belirlenmiştir. Geri dönüş yasası, şartları sağlayan ve ülkesine dönen göçmenlere bazı imkânlar sunmaktadır. Sadece birinci nesli ve 18 yaşından sonra Hollanda’ya gelenleri kapsayacağından, bu yasadaki yararlanabilecek olanların sayısı oldukça sınırlı gözükmektedir.

### **Ödeneklerde Kesinti**

Bir başka yasal gelişme, Yüksek İdare Mahkemesinin, Türkiye’ye dönen ailelerin çocuklarına gönderilen ödeneklerdeki kesintilerin yasal olduğuna ilişkin karar almasıdır. Sosyal İşler Bakanlığı’nın başvurusunu değerlendiren Yüksek İdare Mahkemesi, hükümetin tasarruf tedbirleri çerçevesinde hayata geçirdiği kesintinin, Türkiye ve Mısır’a dönenler için yasal olduğuna, Faslılar için ise iki ülke arasındaki anlaşmalardan dolayı uygulanamayacağına karar vermiştir. Hollanda’da ödeneklerin ikamet edilen ülkenin ekonomik koşullarına göre ayarlanması prensibi çerçevesinde hazırlanarak, 1 Ocak 2013’de yürürlüğe giren kanuna göre, Türkiye’ye gönderilen çocuk paralarında yüzde 40 oranında kesinti yapılmaya başlanmıştı. Söz konusu yasa, sadece Avrupa

Birliği dışındaki ülkeler için geçerlidir. Amsterdam Mahkemesi de Ocak ayında benzer yönde karar vermişti.

## KÜLTÜREL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

Hollanda'da yaşayan Türklerin ve diğer etnik-kültürel azınlık grupların kültürel yaşamı konusunda farklı düşünceler bulunmaktadır. Bazı Hollandalı siyasetçi ve aydınlar bu grupların kendi içine kapanık ve Hollanda toplumuna yeterince entegre olmadığını düşünürken, göçmen grupların temsilcileri ve bazı araştırmacılar bu tespitin doğru olmadığına dikkat çekmektedirler. İkinci gruba göre bazı olaylar (sözgelimi siyah mahalle ve okullar) bahane edilerek genellemeler yapılmakta ve göçmenler günah keçisi ilan edilmektedir.

### **Etnik Kimlik ve İlişkiler**

Bazı göstergeler esas alındığında Türklerin kendi kimliklerini daha fazla korudukları ve kendileriyle ilişki içinde oldukları görülmektedir. Sözgelimi Hollanda'daki Türkler kendilerini daha çok kendi grubunun bir üyesi (yüzde 74) olarak görmektedir. Hem kendi grubunun hem Hollanda toplumunun üyesi olarak görenler yüzde 21 kadar bir kesimi oluşturmaktadır. Özellikle kendini Hollandalı hisseden grup yüzde 6 civarındadır. Büyük etnik azınlıklarla kıyaslandığında Türkler daha fazla kendilerini kendi gruplarıyla özdeşleştiriyorlar (CBS, 2012:155).

Toplumsal ilişkiler bakımından da bir değerlendirme yapıldığında serbest vakitlerinde Türklerin en fazla (yüzde 67) kendi grubunun üyeleriyle ilişki kurdukları gözlemlenmektedir. Hem kendi grubu hem de Hollandalılarla ilişki kuran Türkler yüzde 26 civarındadır. Daha fazla yerlilerle ilişki içinde olanlar yüzde 7 oranındadır. Diğer etnik gruplarla kıyaslandığında Türkler kendi içinde ilişkiler kuran bir grup olarak dikkat çekmektedir (CBS, 2012:154).

Her ne kadar Türkler toplumsal özdeşleşme ve ilişkiler bakımından kendi içlerine dönük bir yapı arz etse de bu onların Hollandaca bilmedikleri ve bu dili kullanmadıkları anlamına gelmemektedir. Araştırmalara göre Türklerin yüzde yaklaşık 80'i

Hollandaca konuşmak, okumak ve yazmak noktasında sıkıntı yaşamamaktadır. Sadece yüzde 20 kadar bir grup bu noktada zahmet çektiklerini ifade etmektedir (CBS, 2012:153). Türkler, daha çok kamusal hayatta (sokak, iş ve eğitim) Hollandalılar ve diğer etnik gruplarla ilişki kurmaktadır. Özel yaşam ve serbest vakitler söz konusu olduğunda ise kendi grubunun ve cemaatinin üyeleriyle ilişki kurmayı tercih etmektedirler.

Türk aileler, özel yaşam ve ev ortamında daha çok kendi dillerini konuşup kendi kültürel geleneklerine uygun olarak yaşadıkları için çocuklar açısından Hollanda kültürüyle temas sokak ve okul yaşamında başlamaktadır. Hollanda'da çocukların 4 yaşından itibaren okula başladıkları düşünülürse, aslında oldukça erken bir aşamada Hollanda kültürüyle tanışmaktadırlar. Fakat Hollandaca dilini burada öğrenmek zorunda oldukları için Hollandalı akranlarıyla eşit bir başlangıç yapamamaktadırlar. Bu sebeple Hollandalı siyasetçiler ve eğitimciler göçmenlerin ev ortamında Türkçe konuşmalarını sorunlu görmektedirler. İkinbinli yıllarda Türkçe anadil ve kültür eğitiminin örgün eğitimden dışlanması da aynı gerekçeyle yapılmıştır. Bu kendi bakış açlarından haklı gibi görünse de burada çocukların ikidilli yetişen çocuklar olduğu gerçeği gözardı edilmektedir.

### **Dini Kimlik ve İlişkiler**

Türkler, Hollanda'daki çokkültürlü toplum yapısı içinde daha çok dini kimlik temelinde diğer Müslüman grupların bir parçası olarak görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında Türk gençlerinin en fazla Fas kökenli gençlerle ilişki içinde oldukları görülmektedir. Fakat yeni kuşakların ilişkilerinde daha fazla çeşitlilik görülmektedir. "Etnik gruplar arasındaki ilişki tiplerinde orantısız farklılıklar olduğu gibi, kuşaklar arasında da bariz farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Sözgelimi Türklerde ikinci kuşak üyeleri, birinci kuşak üyelerine kıyasla Hollandalılarla daha fazla ilişki kurabiliyorlar. İkinci kuşak üyeleri hemen hemen Sürinamlılar ve Antiller kadar ilişkilerinde çeşitliliği başarıyorlar. Cinsiyet de-

gişkeni kuşak farkına kıyasla etnik ilişkilerde (özellikle Hollandalılarla ilişkilerde) fazla etkili gözüküyor.” (Dagevos & Gijbert, 2008:287-288).

### **Örgütlülük Düzeyi ve Kültürel Yaşam**

Hollanda’da yaşayan Türkler, diğer etnik azınlık gruplara kıyasla daha iyi örgütlenmiş bir grup olarak dikkat çekmektedir. Farklı siyasal ve kültürel ayrımlar temelinde olduğu kadar yaş, cinsiyet ve toplumsal konum açısından da farklı türden örgütlenmeler Türk cemaatin sivil toplumunu temsil etmektedirler. Bu örgütlerin rolü konusunda Hollanda’da zaman zaman tartışmalar yaşanmaktadır. Kimi gözlemciler bu örgütlerin entegrasyonu engelleyen bir işlevi olduğunu iddia ederken, Türk toplumunun ileri gelen kanaat önderleri bu görüşe katılmamakta ve örgütleri çift işlevi olan yapılar olarak değerlendirmektedirler. Bu örgütler bir yanıyla Türk kültürünü genç kuşaklara aktarırken diğer yandan da Türk toplumunun çıkarlarını savunmaktadırlar. Hollanda kamuoyunda, özellikle dini nitelikli örgütler (camiler ve vakıflar) entegrasyona engel görülmektedir. Oysa yapılan araştırmalar camilerin, Türkiye’dekinden farklı olarak çokyönlü işlevler üstlendiğini ve toplumsal bir rol aldıklarını göstermektedir.

Ülkesel bir araştırmaya göre toplam 120 adet camii derneği ve yan kuruluşlarında (95 adet) sosyal ve kültürel etkinliklerden hayırseverlik hizmetlerine, pedagojik ve eğitsel faaliyetlerden sportif ve rekreatif etkinliklere kadar pek çok sayıda ve çeşitte faaliyet yapıldığı görülmüştür. Dini faaliyetlerin haricinde bu tür sosyal faaliyet yapan camiler içinde Türk kökenli camilerin daha fazla sayıda olduğu saptanmıştır. Sosyal nitelikli camilerin hem yönetiminde hem de üyeleri arasında gençlerin önemli bir ağırlık oluşturduğu görülmüştür (Canatan&Oudijk&Ljamai, 2003;Canatan, 2005). Bu araştırmalar camilerin entegrasyonu engelleyen değil, entegrasyona katkıda bulunan bir rolünün de olduğunu göstermektedir. Özellikle ikibinli yıllarda dinler ve kültürlerarası diyalog etkinliklerinde bir artış yaşanmış ve toplumsal gerilimler

azaltılmaya çalışılmıştır. Tüm bu çalışmalara rağmen camiler, İslam karşıtı kesimlerin hedefi olmaktan kurtulamamışlardır.

### **2014 Yılıının Kültürel Olayları**

2014 yılı boyunca Hollanda’da Türkleri ilgilendiren pek çok sosyal ve kültürel olaylar yaşanmış ve bu çerçevede birçok etkinlik yapılmıştır. Yılın başında Uluslararası Utrecht Turizm Fuarı gerçekleşmiş ve bu fuara katılan Türkiye, Hollandalıların büyük ilgisine mazhar olmuştur. İslam dinini sonradan seçenlerin kurduğu “Müslümanlığı Keşfet” adlı derneğin bastırıldığı Hollandaca Kur’an-ı Kerim Ocak ayı boyunca Rotterdam, Lahey ve Amsterdam’ın yanı sıra ülkenin 13 farklı şehrinde dağıtılmıştır. Kampanya çerçevesinde aşırı sağcı Özgürlük Partisi’nden (PVV) ayrılarak Müslümanlığı seçen Arnoud van Doorn Lahey Belediye Meclisi’nin tüm üyelerine Kur’an-ı Kerim hediye etmiş ve İslam’a dönük önyargıları kırmayı hedeflediklerini anlatmıştır.

Mart ayında Rotterdam İslam Üniversitesi’yle (IUR) “Lezen en Leven” adlı vakfın ortaklaşa hazırladığı Hollandaca Kur’an-ı Kerim meali Rotterdam İslam Üniversitesinde düzenlenen bir törenle basına ve halka tanıtılmıştır. Tanıtım toplantısına meali hazırlayan Doç. Dr. Özcan Hıdır ve Dr. Fatih Okumuş’un yanı sıra Hollanda’nın eski başbakanlarından Ruud Lubbers, Rotterdam Başkonsolosu Togan Oral, IUR Rektörü Prof. Ahmet Akgündüz ile çok sayıda Hollandalı akademisyen ve Türk toplumunun ileri gelen temsilcileri katılmıştır.

### **Kültürel Ayrımcılık Olayları**

Bu olumlu gelişmelerin yanında Müslümanların dini yaşamını kısıtlayıcı bazı olaylar da olmuştur. Den Haag şehrinde Belediye Meclisi üyeliğine seçilen İslam partisi adayı Hasan Küçük, yemin töreninde “God” yerine Allah adını kullandığı için tepki almıştır. 27 Mart 2014 tarihinde Den Haag Meclisinde yapılan yemin töreninde diğer tüm seçilen adaylarla birlikte yemin eden Küçük, tam olarak “Zo waarlijk helpe mij God almachtig” cüm-

lesini “Zo waarlijk helpe mij Allah almachtig” (Allah bana yardımcı olsun) olarak okumuştur. Bu gelişme sonrasında Den Haag Belediye Başkanı Jozias van Aartsen, Hasan Küçük’ü uyarmış ve yeniden ve olması gerektiği gibi okumasını istemiştir. Hasan Küçük gelen bu tepki üzerine aynı teksti düzeltme yaparak okumuş ve yemin ederek görevine başlamıştır.

Daha başka bir olay, Almere-Buiten şehrinde yaşanmıştır. Faslılara ait Ibn al-Khattab camine karşı yürütülen olumsuz kampanya bu şehirde o kadar şiddetli devam etmiştir ki, camiye sözlü karşı çıkmanın yanı sıra cami duvarına boyayla gamalı haç bile çizilmiştir. Ekim ayında Etten Leur’de bulunan bir camiye kundaklama girişimi olmuştur. Görgü tanıklarının ifadesine göre iki genç caminin yanında bulunan iki torbayı ateşe verip olay yerinden hızla uzaklaşmıştır. Cami yönetiminin polise suç duyurusunda bulunup birkaç ay önce de bir saldırının yapıldığı aktarmıştır. Aralık ayında ise, Enschede kentindeki Hollanda Diyanet Vakfı’na (HDV) ait Selimiye Camii’nin penceresine fitili ateşlenen havai fişek bırakılması sonucu bazı camların kırıldığı bildirilmiştir. Daha önce birkaç kez tehdit mektupları aldıklarını ve caminin duvarlarına yabancı karşıtı yazılar yazıldığını vurgulayan Selimiye Camii Derneği Başkanı Sebahattin Yıldız her seferinde şikâyette bulunmalarına rağmen bir sonuç alamadıklarını, bu tarz saldırıların bir an önce sona ermesini, saldırganların gereken cezayı almasını istediklerini belirtmiştir. Bu olayla birlikte 2014 yılı içinde basına yansıyan cami saldırılarının sayısı 6’ya çıkmıştır. Resmi rakamlara göre 2012 yılında Hollanda’da camilere yapılan saldırı sayısı 2; 2013 yılında da 4 olarak belirtilmiştir.

Camilere yapılan saldırıların yanında Müslüman bazı aileler hedef gösterilmiştir. Algemeen Dagblad gazetesi tarafından kaleme alınan bir habere göre Hollanda’nın küçük bir şehri olan Lienden’de yaşayan ve küçük çocukları bulunan Müslüman aile 2,5 seneden beri sürekli tehdit edilmektedir, ancak bugüne kadar polis zanlıları bulamamıştır. Evinin camları kırılan, posta kutusuna kurşun atılan, evin duvarlarına Neo Nazi işareti boyanan aile ise

çaresizdir. Ayrıca Ağustos ayında bırakılan not ise hayli manidardır; “Daha az daha az” cümlesinin ardından, “Sokağımızda Cihatçı istemiyoruz, sizi öldüreceğiz” notu yer almıştır. Aşırı sağcı ve milliyetçi partilerin İslam karşıtı söylemelerinin Hollanda kamuoyunda göstergesi olan bu tür hadiseler Müslümanların dini hayatlarını serbestçe yaşamlarına müdahale ederek hem cami cemaatini hem de Müslüman aileleri zor durumda bırakmıştır.

### **Cami Yurtlarına Denetim**

Türkleri ve Müslümanları rahatsız eden bir başka olay ise, 2014 yılında Türk cami yurtlarının olumsuz haberlerle Hollanda gündemine gelmiş olmasıdır. Yapılan haberlerden sonra araştırmaya alınan cami yurtları hakkında yasa tasarısı hazırlanmıştır. Sosyal İşler Bakanı Asscheri'nin yasa tasarısı cami yurtlarında kalan çocukların refahı ve güvenliğini korumak amacıyla her türlü önlemin alınmasını içermekte ve düzenli denetimlerin belediyeler tarafından yapılmasını öngörmektedir. Yasa tasarısından önce, cami yurtları devletten maddi bir destek almadıkları için eğitim müfettişliği ile gençlik hizmetleri dairesinin denetimi dışında kalıyorlardı. Bakan Asscher tasarıyla maddi destek alan yurtlar için geçerli olan kuralların cami yurtları için de geçerli olmasını ve denetiminin belediyeler tarafından yapılmasını yolunu açmaktadır. Buna binaen denetimlerini sıkılaştıran Rotterdam Belediyesi, aralık ayında El Biruni, ABİ ve Manolya adlı Türklere ait üç cami yurdunda incelemelerde bulunmuş ve bu yurtların kalitesinin halen yeterli olmadığı sonucuna varmıştır. Rotterdam Belediyesi encümen üyelerinden Hugo de Jonge, hükümetin yasayı 1 Temmuz 2015 tarihinden itibaren yürürlüğe sokmayı hedeflediğini belirterek, Rotterdam Belediyesi'nin de 1 Temmuz tarihinden itibaren cami yurtlarını yeniden denetleyeceğini bildirmiştir.

### **Ellinci Yıl Kutlamaları**

2014 yılı Türklerin Hollanda'ya gelişlerinin 50. yılının kutlandığı bir yıl olmuştur. Bu nedenle Türklerin Hollanda ve genel-

de Batı toplumuna yaptıkları katkıların anıldığı birçok etkinliğe sahne olmuştur. İlginç bir tesadüf bu yıl Hollanda kayıtlarına göre işçi göçü çerçevesinde bu ülkeye gelen ilk Türk, Necati Genç 82 yaşında hayatını kaybetmiştir. 11 Mart 2014 tarihinde düzenlenen cenaze töreninde Genç, Türk toplumuna yaptığı hizmetlerle kalabalık bir topluluk tarafından anılmış, cenazesi dualarla son yolculuğuna uğurlanmıştır. Necati Genç, iki ülke arasında 1964 yılında işçi göçü anlaşması imzalanınca, Hollanda devleti tarafından Türkiye'ye gönderilmiş ve ilk işçileri seçme görevini de üstlenmişti. Hollanda basınında, Hollanda'ya gelen ilk Türk unvanıyla çok defa çıkan Necati Genç, bu kez de aynı şekilde Hollanda basını tarafından ilgiyle takip edilmiştir.

25 Nisan 2015 tarihinde Avrupalı Türk Demokratlar Birliği Hollanda (UETD) eski başkanı ve Türkevi Araştırmalar Merkezi'nin başkanı Veyis Güngör, medya ile yaptığı söyleşilerden çeyrek yüzyılı kapsayan göçmenlik deneyimi hakkında kendisine yöneltilen sorulara verdiği cevaplardan oluşan, "Avrupa'da Anadolu" adlı kitabının Amsterdam'da yapılan tanıtım toplantısı ve imza günü etkinliğine katılmıştır. Bunun yanında Haziran ayında Hollanda Türkevi Araştırmalar Merkezi, Piri Türkistan Hoca Ahmed Yesevi ve fikirlerinin tanıtılması amacıyla geniş kapsamlı bir Hollandaca "Ahmed Yasawi" kitabı hazırlamıştır. Haziran ayında Hollanda'lı Türkler tarafından 2007 yılından bu yana düzenlenen çok kültürlülük fuarı "Multifestijn"de Türklerin Hollanda'ya göçlerinin 50. yılı temasıyla düzenlenmiştir. Sekizincisi düzenlenen fuarda bu yıl yarım asırdır Hollanda'ya yaşayan Türklerin buraya bir huzursuzluk vermediği, bilakis buranın huzur ve barışına katkı yaptığı vurgulanmıştır.

Ekim ayında Türklerin Hollanda'ya gelişinin 50. yılı onuruna EKOL Vakfı ve HABER Gazetesi, Hollanda'da "50 Yılın En Etkili Türk"ünü seçeceğini duyurmuştur. Hollanda-Türk toplumunun gelişmesine katkı sağlayan, toplumda rol-model olan insanların tanıtılmasına, geleceğe aktarılmasına dair yapılacak çalışmaya

tüm yurttaşlarımız aday gösterebilecektir. Aralık ayında, Den Haag Türk Platformu, Türklerin Hollanda'ya göçünün 50. yılı dolayısıyla festival düzenlemiştir. Bu festivale katılan Türkiye'nin Lahey Büyükelçisi Sadık Arslan, Hollanda'da ikamet eden Türk toplumunun geride kalan 50 yıl içinde önemli başarılarla imza attığını belirterek, Hollandalı Türklerin ulaştıkları seviye her türlü takdirin üzerinde olduğunu belirtmiştir. Türkiye'nin Rotterdam Başkonsolosu Togan Oral, Lahey Belediye Başkan yardımcısı Rabin Baldewsingh ile Ingrid van Engelshoven ve Hollanda Türk toplumunun temsilcilerinin katıldığı festival Lahey'deki ünlü Dr. Anton Philipszaal konser salonunda düzenlendi, programda konuşmaların ardından "Anadolu Efsaneleri" folklor ekibi gösteri sundu, Oğuz Aksaç ve Halil Sezai konser verdi.

Hollanda'ya işçi göçünün 50. yılı kutlamaları çerçevesinde düzenlenen son etkinlik, Hollanda Türkiyeli İşçiler Birliği (HTİB) tarafından yapılmıştır. HTİB, kuruluşunun 40'ıncı yılını Amsterdam'da kutlamıştır. Etkinliğe katılan Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Leo Lucassen, "Hollanda'da 50 yıl işçi göçü" konulu bir konferans vermiştir.

### **Kraliyet Nişanına Layık Görülen Türkler**

Hollanda'da Kral Willem Alexander'ın doğum günü dolayısıyla 27 Nisan'da ülke genelinde düzenlenen Kral Günü kutlamaları kapsamında geleneksel olarak dağıtılan kraliyet nişanına 2014 yılında 6 Türk layık görülmüştür. Toplum yararına gerçekleştirdikleri gönüllü çalışmalardan dolayı Zeki Baran, Birsen Yurdakul, Göksel Soyugüzel, Mevlüt Yücel, Muammer Coşkun ve Yılmaz Arıkdoğan'a yaşadıkları kentlerinde düzenlenen törenlerle nişanları teslim edilmiştir.

### **Kültürel Bir Proje Olarak Göçmen Anıtı**

Rotterdam'a bağlı Charlois ilçesinin Belediye Başkan Yardımcısı olan Zeki Baran'a devlet nişanı kazandıran proje "Milli Göçmen İşçi Anıtı" olmuştur. Rotterdam'da 11.11.2013 tarihinde açılış

lan bu anıt, tüm göçmenlerin hatırasını ve göçmenlerin geldikleri bu ülkeye katkılarını temsilen dikilmiştir. Heykeltıraş Hans van Bentem tarafından yapılan anıt üç bölümden oluşmaktadır. Alt kısmı granitten, ortası göçmenlerin geldikleri ülkelere katkılarını simgeleyen çelikten oluşan 5 tonluk heykelin tepesinde ise güneş figürü yer almaktadır. Hollanda Karamanlılar Federasyonu (HO-KAF) tarafından yaptırılan bir başka “Göçmen İşçi Anıtı” ise, gurbete çıkan ilk hemşerilerini temsilen Karaman’da tren garı önüne dikilmiştir. Hollanda’da yaklaşık 40 bin Karamanlı yaşamaktadır; bu da Karaman nüfusunun üçte birine denk gelmektedir. 2 metre boyunda ve yaklaşık 200 kilo ağırlığındaki bu bronz anıt, takım elbiseli, kasketli ve elinde tahta valizi olan bir göçmeni tasvir etmektedir.

### **Kırmızı Lale Festivali**

Mayıs ayında, 2. Kırmızı Lale Film Festivali düzenlenerek Hollanda ile Türkiye arasındaki kültürel bağlar sinema aracılığıyla güçlendirilmiş, uzun metrajlı, belgesel ve kısa filmlerden oluşan toplam 32 Türk filmi Hollandalı sinemaseverlerin beğenisine sunulmuştur. Talim EC tarafından düzenlenen 1. Eğitim Fuarı, 17-18 Mayıs 2014 tarihlerinde Amsterdam’da düzenlenmiş, yabancıların Hollanda eğitim sistemine –ana okuldan üniversiteye kadar- kaynaştırılması konuları 6000 katılımcının bilgisine sunulmuştur. İlk, orta ve lise eğitim hayatında başarılı olamayan ya da başarısını daha da artırma ihtiyacı duyan yabancı gençlerin başarı oranlarını artırmak, onları topluma başarılı birer birey olarak kazandırma hedeflerinin belirlendiği fuarda aileler, eğitimciler ve öğrenciler bir araya gelmiştir.

### **Türk Müzik ve Dans Okulu**

Haziran ayında Amsterdam Müzik Okulu ve Amor Vakfı’nın girişimleriyle Hollanda’nın ilk Türk Müzik ve Dans Okulu Amsterdam Meervaart tiyatro salonunda yapılan açılış programı ile herkese merhaba demiştir. Ekim ayında ise Hollanda Türk Kültür ve Sanat Vakfı “Sanatolia”, Hollanda da yaşayan gençler için Den

Haag'da Türk Kültür ve Sanat Merkezi açmıştır. Kuruluş amaçlarının Avrupa'daki Türk gençliğini genel kültür ve özkültürleri doğrultusunda bilgilendirmek, bireysel gelişimlerini ve sanatsal yaratıcılıklarını geliştirmek ve sosyal dünyaya daha kaliteli bireyler olarak katkı sağlamak olduğunu açıklamıştır.

### **Yetimler Günü**

Hollanda'da insan hakları kuruluşu IHH'nın, her sene yetimler yararına düzenlemiş olduğu geleneksel yetimler günününün 3.sü Aralık ayında Amsterdam Osdorp Kristal Düğün salonunda gerçekleştirilmiştir. Yüzlerce yetim bakan hayırseverin katıldığı programda, IHH Hollanda'nın yetim çalışmaları ile ilgili başkan Murat Kurt ve program sunucusu Hüseyin Gündüz tarafından yardımseverler bilgilendirilmiştir. Türkiye'den ezgileri ile tanınan sanatçı Ammar Acarlıoğlu'nun etkileyici ezgiler söylediği programda IHH Hollanda yardımseveri, milli futbolcu Nuri Şahin'in imzalı forması ve Gazze'deki yetimlerin yaptığı el işi eşyalar yetimler yararına açık arttırma ile satılmıştır.

### **Başarılı Göçmenler**

2014 yılında Hollanda'da doğup büyümüş ve topluma tamamen uyum sağlamış birçok Hollandalı Türk ön plana çıkmıştır. Örneğin FİFA kokartlı en genç hakem Serdar Gözübüyük Hollanda'da Birinci Futbol Liginde üst üste son üç sezonunun en iyi hakemi seçilmiştir. Bir başka rol modeli ise Trabzonlu bir baba ve Faslı bir anneden doğup Hollanda'nın genç millî takımlarında oynadıktan sonra tercihini Türk Milli Takımında oynamaktan yana kullanan Van Basten'in gözdesi Feijenoord'un golcüsü Bilal Başaçıkoğlu'dur. Hollanda Genç Milli Takımı yeni gözdelерinin Türk kökenli Kökçü kardeşler olduğu açıklamıştır.

Bir başka gurur verici gelişmede Hollanda'da yaşayan Türk kökenli Birsen Başar'ın, 14 bin üyeli Hollanda Otizm Derneği'nin (NVA) elçisi seçilmesidir.

Hollanda'da yabancıların yoğun yaşadığı Rotterdam kentinde yaklaşık 6 yıldır belediye başkanlığı yapan Fas kökenli Ahmed

Aboutaleb “Yılın Hollandalısı” seçilmesi, sadece Türklerin değil diğer yabacıların da çokkültürlü Hollanda toplumuna entegre olduklarının bir göstergesidir. Aboutaleb’in ulusal ve uluslararası alanda kent imajına yaptığı katkılardan dolayı bu ödüle layık görüldüğü bildirilmiştir.

### **“Yeni” Örgütler**

2014 yılında Türklerin toplumsal ve siyasal hayata katılımlarına artırmak amacıyla iki önemli kuruluş faaliyete başlamıştır. Bunlardan ilki Mayıs ayında Hollandalı-Türk Öğrenciler Meclisi’nin kurulmasıdır. İkincisi ise, Aralık ayında Hollandalı Türkler daha etkili Türk diasporası için Centre for Public Debate (Kamu Tartışma Merkezi) adı altında yeni bir lobi kuruluşunu faaliyete geçmesidir. Hollanda’da çocukları ellerinden alınan ya da gençlik daireleriyle sorun yaşayan Türklere yardımcı olmak amacıyla Türkiye’nin Rotterdam Başkonsolosluğu’nda danışma birimi oluşturulmuştur. Rotterdam bölgesi Gençlik Dairesi’nin de desteklediği proje kapsamında, Çocuk Esirgeme Kurumu’nun iki uzmanı Elif Somuncu ve Okan Balaban, haftada bir gün Türk ailelerinin sorunlarına çözüm bulmaya çalışacaklardır.

### **Karma Evliliklerin Rolü**

Eylül ayında yayınlanan bir doktora araştırmasına göre, yerli Hollandalılar ile Türk veya Faslıların yaptıkları karma evlilikler, sanılanın aksine azınlık grupların daha iyi entegrasyonuna katkı sağlamamaktadır. Karmaşık evlilikler konusunda doktora yapan sosyolog Leen Sterckx’in doktora sonucundan alıntı yapan Volkskrant gazetesi bu tür evlilikleri yapan kişilerin kendilerini köklerinden koparılmış gibi hissettiği yazmıştır. Hollanda Kültürel ve Sosyal Planlama Kurumu’nun (SCP) hazırladığı “Evlilik Göçü” raporu göçmenlerin artık eşlerini anavatanları yerine yaşadıkları ülkeden seçtiğini tespit etmiştir. Azalmada, Hollanda hükümetinin 2004-2007 yılları arasında yurtdışından evlilikler konusunda aldığı önlemlerin etkisi çok büyük olmuştur. AB dışından gelen gelin ve damatların Hollandaca bilmesi ve sınav zorunluluğu ilk

kez Hollanda tarafından yürürlüğe konmuştur. Evliliklerde 21 yaşını doldurmuş olma zorunluluğu, eşini Hollanda'ya getirmek isteyen kişinin işi ve evinin olması koşulu getirilmişti. 2014 yılının sonlarına Hollanda'da yaşayan ve Türkiye'den evlenmek isteyen 21 yaşından küçük Türk kökenli vatandaşları zor durumda bırakan uygulama yürürlükten kaldırılmıştır. 19 yaşındaki bir Türkün eşine ikamet izni verilmesi talebinin yaş şartı aramayan Ankara Anlaşması hükümlerine tabii olduğunu için Hollanda Göç ve Vatandaşlık Dairesi'nde (IND) yapılan itiraz haklı bulunmuştur.

### **İnanç Gruplarıyla Görüşme**

Kasım ayında Başbakan Yardımcısı Loedewijk Asscher ile Güvenlik ve Adalet Bakanı Ivo Opstelten, arasında Türklerin de olduğu farklı inanç grupları ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcileriyle bir araya gelmiştir. Lahey'de tarihi Şövalye Salonu'nda basına kapalı gerçekleştirilen toplantıda, toplumun farklı kesimleri arasında arttığı belirtilen gerilim ve kutuplaşmanın önlenmesi konusunda görüş alışverişinde bulunulmuştur. Müslümanları, Devlet ile Müslümanlar Arası İletişim Organı (CMO) başkanı olarak Raşit Bal temsil etmiştir.

### **Toplumu Bölen “Zwarte Piet” Tartışması**

Hollanda'da Kasım ayında geleneksel olarak yapılan 'Sinterklaas'ın ülkeye geliş töreni, geçen yıl olduğu gibi bu yıl da 'Zwarte Piet (Siyahi Pete) sempatizanları ve karşıtlarını karşı karşıya getirmiştir. Gouda kentinde iki grup da aynı gün protesto gösterileri düzenleyince, tartışmalar çıkmış, artan gerilim neticesinde 90 kişi tutuklanmıştır. 'Zwarte Piet', 'beyaz adamın' kölesi olarak tarih kitaplarında yerini alması, Hollanda dışında neredeyse bütün ülkelerde ırkçılık olarak tanımlanmaktadır. Bu olumsuz imaja rağmen 'Zwarte Piet' tiplemesi, Hollanda'daki ulusalcılar tarafından şiddetle desteklenmektedir. Birleşmiş Milletler'in de "ırkçılık" olarak nitelediği bu çağdışı gelenek çocukların siyahilere bakış açısını ırkçılık lehine değiştirmektedir. Tartışmalar sonu-

cunda ülkesel çapta ‘Zwarte Piet’ tiplemesinde bazı değişiklikler baş göstermiştir. Geleneksel Zwarte Piet’in yanı sıra, daha az siyahi olan veya palyaço tipinde olan yeni ‘Piet’ tiplemeleri ilk defa bu yıl boy göstermiştir.

### **Kutsal Kitap Tartışması**

Aralık ayında Lahey Meclisinde yapılan bir toplantıda zgrlk Partisi (PVV) lideri Geert Wilders, Temsilciler Meclisi Başkanı Anouchka van Miltenburg’un masasında İncil ile birlikte bulunan Kuran’ın kaldırılmasını istemiştir. Meclis Başkanı Miltenburg’un istemi kabul etmemesi zerine PVV lideri oylama yapılmasını talep etmiştir. Yapılan oylamada Geert Wilders’in istemi meclis çoğunluğu tarafından reddedilmiştir. Wilders, Temsilciler Meclisi Başkanı’nın masasında bulunan Kuran’ın kaldırılmasını Eylül ayında da talep etmişti. Son gelişmelere göre Meclis Başkanı’nın masasının ve seslendirme sisteminin yenilenecek olması dolayısıyla Kuran ve İncil ile diğer kitapların kaldırılacağı ve yerlerine e-kitap versiyonlarının konulacağı açıklaması yapılmıştır.



## EĞİTİM HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİ

Hollanda, göçmen ve azınlık grupların topluma entegre edilmesi için eğitime stratejik bir önem atfetmektedir. Eğitimin hem iş pazarına katılımı ilerlettiği ve dolayısıyla sosyo-ekonomik entegrasyona hizmet ettiği, hem de sosyo-kültürel anlamda Hollanda toplumuna uyumu sağladığına dair güçlü bir inanç bulunmaktadır. Eğitim ve uyum, sadece Hollanda'ya yeni gelen göçmenlerin değil, aynı zamanda yerleşik grupların da bir meselesi olarak görülmektedir. Uyumlu ve nitelikli işgücü, Hollanda ekonomisi kadar toplumun da gereksinim duyduğu bir değer olarak algılanmaktadır.

### **Eğitimde Etnik ve Kuşaklararası Farklılıklar**

En son erişilen eğitim düzeyleri bakımından Hollanda'da göçmen ve azınlık popülasyonları arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Okula devam etmeyen Türk ve Faslı nüfusun, sırasıyla yüzde 35 ve yüzde 40'nın ya temel eğitim düzeyinde veya hiç eğitim almadıkları görülmektedir. Bu grubun özellikle birinci kuşak göçmenler olduğu düşünülmektedir. Sürinam ve Antilliler arasında bu grubun oranı yüzde 15'i geçmemektedir. Hollandalı yerliler arasında ise bu grup yüzde 7 oranındadır. Aynı şekilde orta ve yüksek eğitimden geçmiş Türk ve Faslıların oranı, Sürinam ve Antillilerden çok daha az düzeydedir. Son iki grup, Hollandalılarla kıyaslandığında bu seviyede daha düşük düzeyde temsil edilmektedir. Cinsiyetleri açısından bir değerlendirme yapıldığında da Türk ve Faslı kadınlar en az eğitim almış bir grup olarak dikkati çekmektedir (SCP, 2011:78-79).

Şüphesiz ki kuşaklararası bir karşılaştırma yapıldığı zaman birinci kuşak ile ikinci ve üçüncü kuşaklar arasında eğitim açısından önemli farklılıklar görülecektir. İkinci kuşaktan itibaren göçmen ve azınlık grupların eğitim durumlarının yükseldiği ve bu yükselişten kadınların da pay sahibi olduğu bilinmektedir. Yükselen eğitim düzeylerine rağmen göçmenlerin hala Hollanda-

lılarla eşit düzeyde olmadıkları da bir gerçektir. Nitekim birçok araştırma Hollanda eğitim sisteminde yer alan göçmen çocuklarının yerli Hollandalı yaşlılarına göre eğitim düzeyi açısından geride kaldıklarını göstermektedir. Bunun sebebi olarak genellikle velilerinin eğitim düzeylerinin düşük olması, geldikleri ülkede eğitim koşullarının yetersiz oluşu, kültürel farklılıklar, kırsal kesimden gelenlerin şehirlilere kıyasla eğitimden daha az yararlandıkları, Hollandacayı yeterli derece öğrenememe gibi etkenlerin yanı sıra, yabancı öğrencilerin bazı okullarda yoğunlaşması ile oluşan siyah okullar gösterilmektedir.

### **Okulöncesi Eğitim**

Hollanda'da eğitim yönünden yetersiz görünen çocuklara, okul öncesi eğitim imkânları sunulmaktadır. Bu eğitimin amacı, dezavantajlı olarak görülen çocuklara okula başlamadan önce bir hazırlık sağlanması ve özellikle göçmen çocuklarda velilerinin yetersizliği yüzünden kaynaklanan sorunlara, özellikle Hollanda diline hâkimiyet konusunda yaşanan sorunlara çözüm bulmak ve bu sorunları gidermektir (Eurydice, 2009:3).

Genel bir gözlem olarak şu söylenebilir: Yabancı kökenli öğrenciler, ECEC (Erken Çocukluk Eğitimi ve Bakımı) programlarına katılmamışlarsa, ilköğretime başlarken Hollandaca dilinde bir geri kalmışlıkla başlamaktadırlar. Bu geri kalmışlığın derecesi ve boyutları gruptan gruba değişkenlik göstermektedir. Maddeler halinde sıralamak gerekirse (SCP, 2011:87-92);

- İlköğretimde başka etnik azınlıklara mensup öğrenciler için de geçerli olmakla birlikte Türk kökenli öğrenciler dilde en fazla geri kalmışlıkla karşı karşıyadırlar. Matematiksel geri kalmışlık, dile kıyasla daha az düzeydedir;
- İlköğretimin son aşamasında da Batılı olmayan göçmen çocukların dilde ve matematikte geri kalmışlığı devam etmektedir. Türk öğrenciler, dilde hala en kötü durumda olan bir öğrenci grubudur. Oysa Faslı öğrenciler dilde en

fazla ilerleme kaydeden bir grup olarak karşımıza çıkmaktadır;

- İlköğretimin sonunda, dile kıyasla matematikte geri kalmışlık önemli oranda sollanmış olmaktadır. Faslı öğrenciler dilde ilerleme kaydederken, Türk öğrenciler matematikte ilerleme göstermektedirler;

### **Ortaöğretime Geçiş Sınavı**

Ortaöğretim düzeyindeki okulların seçiminde, ilköğretimden ortaöğretime geçerken yapılan geçiş sınavı (Cito Eindtoets) önemli bir rol oynamaktadır. Yabancı kökenli öğrenciler giderek geçiş sınavında daha iyi sonuçlar almakta ve dolayısıyla yükseköğretim ve üniversiteye hazırlayan (havo/vwo) okullara gitmek için tavsiye almaktadırlar. Son yıllarda Türk ve Faslı öğrenciler açık bir şekilde yüksek puanlar alabilmişlerdir, fakat Hollandalı akranlarıyla aralarındaki mesafe hala kapanmamıştır.

2013 yılında yapılan Cito Dil Testine göre, yerli Hollandalı öğrenciler en başarılı grubu temsil etmektedir. Bu grubu Batı kökenli öğrenciler izlemektedir. Onlar, hem 4 büyük göçmen gruba mensup öğrencileri hem de diğer göçmen çocuklarını geride bırakmışlardır. Sonuçlara göre Türk ve Faslı öğrenciler diğer azınlık gruplara ve yerli Hollandalı öğrencilere göre daha az başarı göstermişlerdir. Türk ve Faslı ailelerin Surinamlara ve Antillere göre daha kötü sonuçlar alınmasının nedeni olarak ev ortamlarında Hollandaca dilinin konuşulmuyor olması gösterilmektedir (Hartgers, 2012:67). Kız öğrenciler bütün etnik gruplarda erkeklerden daha yüksek bir performans sergilemişlerdir.

2013 Cito Matematik testinde sunulan sonuçlar, Türk çocuklarının 4 büyük azınlık grubu arasında en başarılı grup olduğunu göstermektedir. Ancak bu sonuçlara göre de yerli Hollandalılar ve diğer batılı olmayan öğrenciler daha başarılıdır. Matematik testinde erkek öğrenciler tüm etnik kategorilerde kız öğrencilerden daha başarılı sonuçlar elde etmişlerdir (CBS, 2014).

Hollandalı yetkililer, yıllara göre farklı dilsel ve kültürel kökenlerden olan öğrencileri Hollandalı öğrencilerle kıyaslamakta ve aradaki farklılıkları her yıl kamuoyuna ilan etmektedirler. Eşitler arasında olmayan bu kıyas, göçmen çocuklarının eğitimdeki başarısızlığına çare olmak bir yana, tam aksine bu grupların özgüvenlerini düşürücü ve moral bozucu sonuçlara yol açmaktadır. Eğitim bilimcilerin görevi, sadece sonuçlar üzerinden kıyas yapmak değil, mevcut sorunların nedenlerini tespit etmek ve uygun çözümler bulmak olmalıdır. Hollanda Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı'nın 2008-2012 yıllarını kapsayan eğitim raporunda (Kerncijfers-ocw 2008-2012) bu tür sonuç odaklı kıyaslamalar sıklıkla yapılmıştır. Ancak en son hazırlanan raporlarda, bu hatadan dönülmüş ve azınlık grupları da içine alan daha objektif veriler toplumun bilgisine sunulmuştur (Kerncijfers-ocw 2009-2013).

### **Eğitimde Geri Kalmışlık**

Eğitimdeki geri kalmışlık olgusu, çeşitli biçimlerde açıklanmaktadır. Bu konuda Hollandalı merciler, göçmen öğrencilerin yukarıda belirttiğimiz aile özelliklerine vurgu yaparken, göçmen kökenli araştırmacılar ve STK temsilcileri ise daha çok Hollanda okullarının özelliklerine dikkat çekmektedirler. Türk STK temsilcilerine göre, 2014 yılında Hollanda ilköğretim okullarında 62.000 Türk çocuğu eğitim gördüğü halde, okulların çok dilli ve çokkültürlü yapısından dolayı iki dilli programların uygulanması söz konusu olmamaktadır. Dolayısıyla ECEC programına dâhil edilemeyen göçmen çocukları, ne ana dillerini istenilen düzeyde geliştirebilmekte ne de Hollandacayı yeterli düzeyde öğrenebilmektedir. Kutlay Yağmur'a göre ana dilinin gelişiminin ikinci dilin gelişimini olumlu bir şekilde etkilediği bilimsel araştırmalarda tespit edildiği halde Hollanda'da yaşayan göçmenlerin ana dillerini öğrenmelerinin ikinci dile etkisi göz ardı edilmekte ve ECEC programlarıyla sadece Hollandaca dilinin öğretilmesi amaçlanmaktadır (Yağmur, 2010:227).

Hollanda eğitim sisteminde, ilköğretim sonrası dönemde iyi öğrenciler havo veya vwo gibi yükseköğretime öğrenci yetiştiren

okullara, ortalama ve zayıf düzeydeki öğrenciler ise vmbo ve mbo gibi meslek okullarına gitmektedirler. Bu bakımdan öğrencilerin, ortaöğretime ait farklı okullara dağılımı onların başarı düzeyine işaret etmektedir. Hollandalı öğrencilerin neredeyse yüzde 50'si havo ve mavo gibi okullarına giderken, göçmen kökenli öğrencilerin en fazla 30'su bu okullara gidebilmektedirler. Göçmen kökenli çocuklar içinde Sürinam ve Antiller yüzde 30 civarında havo ve mavo okullarına giderken, bu okullara giden Türk ve Faslı öğrencilerin oranı yüzde 25 dolayında kalmaktadır. Geriye kalan büyük çoğunluk meslek okullarına yönelmektedirler (SCP, 2011:103-104).

Ortaöğretimdeki sorun, sadece dağılımdaki orantısızlıkla sınırlı değildir. Ortaöğretimde yabancı kökenli öğrenciler daha sık sınıfta kalmakta, Hollandalı akranlarına kıyasla daha fazla diploma almadan okulu terk etmekte ve daha da önemlisi mezuniyet öncesi sınavlarda daha az başarılı olmaktadır. Ortaöğretimdeki bu sorunların bir kısmı, ilköğretimden ve ebeveynlerin arka planından kaynaklansa da, bu sorunları sadece bunlarla açıklamak mümkün değildir. Okullarda rekabet, kurumsal ayrımcılık (yani öğretmenlerin farkında olmadan yabancı öğrenciler karşısındaki aldıkları tavırlar ve bunun muhtemel olumsuz etkileri) ve giderek ağırlaştırılan sınav normları da önemli bir rol oynamaktadır.

Meslek okullarına giden Türk ve diğer göçmen kökenli öğrenciler, beklentilerin tersine daha yüksek ve ileri düzeydeki okullara gitme konusunda ısrarlı davranmaktadırlar. Normalde mbo (orta meslek eğitimi) okulları öğrencileri iş pazarına hazırlarken, bu düzeydeki okullara giden öğrenciler okuldan mezun olduktan sonra çalışma hayatına yönelmek yerine, ileri meslek okullarına gitmeyi tercih etmektedirler. Bu tercih, bir yandan onları eğitimde yükselme motivasyonlarına işaret ederken, diğer yandan da kendi sınırlarını zorladıklarını göstermektedir. Kendi sınırlarını zorlayan öğrenciler, bunun maliyetini ya sınıftan kaldıkları için beklenenden uzun okul hayatında kalarak ya da diploma almadan okuldan ayrılarak ödemektedirler.

Orta meslek okullarından erken ayrılan öğrenci oranlarında yıllar itibariyle düşüş olduğu görülmektedir. Sözgelimi 2004 yılında erken okuldan ayrılan Türk öğrenci oranı yüzde 15 iken, 2009 yılında bu oran yüzde 10'a düşmüştür. Faslı, Sürinam ve Antilli öğrenciler Türk öğrencilerden kısmen daha fazla (yüzde 11-12) erken ayrılmaktadırlar. Hollandalı öğrencilerin oranı en az düzeydedir (yüzde 6) (SCP, 2011:114). Okul yaşamında erken okuldan ayrılmayı teşvik eden en görünür etkenler sınıfta kalmak ve motivasyonun düşmesidir. Fakat erken okuldan ayrılmalar sadece okul ortamıyla ilgili değildir. Tüketim toplumuna özgü ayartmalar, onların erken hayata atılmalarına neden olmaktadır. Erkek öğrencilere kıyasla kız öğrencilerin MBO'ları erken terk oranları tüm göçmen gruplarda daha düşük bir seyir izlemektedir. Kız öğrenciler arasında da son yıllara geldikçe erken terk oranları azalmaktadır (CBS 2014).

### **Yükseköğretimde Temsil**

Yüksekokul ve üniversiteye giden ikinci kuşak göçmen çocuklarının oranı zaman içinde hızla yükselmiştir. Doksanlı yılların ortasında Türk ve Faslı öğrencilerin yüzde 20'si yükseköğretime katılırken, bu oran 2010 yılında iki katlanarak yüzde 40'a kadar çıkmıştır. Hollandalı öğrencilerin oranı ise, aynı dönem içinde yüzde 40'dan yüzde 55'e kadar yükselmiştir. Zaman içinde mesafe azalsa da hala kapanmış değildir. Türk ve Faslı öğrencilere kıyasla Antilli ve Sürinam öğrenciler, neredeyse Hollandalılarla yarışmaktadırlar (SCP, 2011:117). Bu yarışını mümkün kılan etkenler, şüphesiz ki onların Hollandalılarla olan tarihsel ilişkilerinde gizlidir. Sürinam devleti, yetmişli yılların başında Hollanda'dan bağımsızlaşmışsa da resmi eğitim dili Hollandaca olarak kalmıştır ve öylece de devam etmektedir. Antil adaları ise hala Hollanda Kraliyeti'ne bağlıdır.

Yükseköğretime geçişler, özellikle yüksek meslek eğitime yönelik olarak gerçekleşmektedir. Bunun nedenini, mezun olunan ortaöğretimin yapısında aramak gerekir. Özellikle Türk ve Faslı öğrencilerin önemli bir bölümü mbo'dan gelmektedirler.

Yükseköğretime hazırlayan mavo ve vwo gibi okullarda gelen öğrencilerin oranı yüzde 40 civarında kalmaktadır. Oysa diğer etnik azınlıklar ve Hollandalılarda, bu okul türünden gelenler ezici çoğunluğu oluşturmaktadır. Hbo'lar, yüksek meslek okulları olarak bilimsel ve teorik bir eğitim veren üniversiteye de geçiş imkânı vermektedir. Vwo okullarından gelemeyenler, bu kapıdan üniversiteye girmektedirler (Kerncijfer 2008-2012).

Yükseköğretime ve üniversiteye giderek artan akış, tıpkı ortaöğretimde olduğu gibi zahmetli bir süreci beraberinde getirmektedir. Göçmen kökenli öğrenciler ya okuldan ayrılmaktalar ya da uzun bir eğitime dayanmak zorundadırlar. Öğrencilerin yarısı ya da yarısından fazlası 7 yıl sonra mezun olmaktadır. Bu demektir ki, ortalama olarak 3 yıl daha fazla okumaktadırlar. Bu olgu, kısmen öğrencilerin hangi tip ortaöğretim okulundan geldikleriyle ilgilidir. Meslek okulları üzerinden gelen öğrenciler, nasıl ortaöğretimi geç bitirmişlerse yükseköğretim ve üniversiteyi de geç bitirmektedirler (CBS, 2014).

Cinsiyete göre bir ayırım yaptığımızda tüm gruplarda ve tüm eğitim düzeylerinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha erken yaşta mezun oldukları görülmektedir. Ancak erkek öğrencilerin mezuniyet yaşında görüldüğü gibi yerli Hollandalı öğrenciler azınlık gruplara oranla yaklaşık 1-2 sene erken yaşta mezun olmaktadır (CBS, 2014).

Ortaya konulan verilerden de görüleceği üzere, azınlık öğrencilerin akademik performansı genel olarak yerli Hollandalı öğrencilere göre daha düşüktür. Ayrıca tüm göçmen çocukların akademik başarı seviyeleri aynı değildir. Azınlık grupları içerisinde ve arasında çarpıcı farklılıklar vardır. En yüksek farklılık, yerli Hollandalı öğrenciler ile Türkler ve Faslı öğrenciler arasındadır. Surinamlı, Antilli ve diğer yerli olmayan öğrenciler orta düzeyde bir konumu paylaşmaktadırlar. Yerli Hollandalı çocuklar ve ebeveynlerden birinin Hollandalı olduğu karma evliliklerden olan çocuklar ise, yüksek akademik performans göstermektedirler (Schriemer, 2002).

## Eğitimde Dolaylı Ayrımcılık

Ortaöğretim sisteminde seçme ve dağıtım mekanizmalarının azınlık gruplarına karşı son derece ayrımcı bir şekilde işlediği açıktır. Veriler, Hollanda’da Türklerin ve Faslıların gelecekte toplumun en bilgisiz ve becerileri en düşük gruplar olacağına işaret etmektedir. Bu gruplardaki bireylerin, iş pazarına katılabilecek herhangi bir ön-eğitim ve meslek yeterliği olmaksızın girecekleri açıktır. Belli bir eğitimi alabilme şansına sahip olabilenlerin büyük bir çoğunluğu ise, iş pazarında en düşük meslek ve teknik çalışma alanlarına yığılacaklardır. (Schriemer, 2004). Örneğin eğitim alan Türk öğrencilerin birçoğu büro ve muhasebe alanlarını seçmektedir. Ancak bu sektörlerde Hollanda’da eskisi gibi istihdam açığı bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu alanları seçenler, mezun olacaklar ancak iş bulmakta zorlanacaklardır. Diğer taraftan kesinlikle istihdam açığı olan ‘groenonderwijs’ diye adlandırılan ‘yeşil’ eğitim alanında pek fazla Türk öğrenci bulunmamaktadır.<sup>1</sup> Bu da göçmen çocuklarının eğitim sisteminde doğru alanlara yönlendirilemediklerini göstermektedir.

## İslam Okulları Olgusu

Hollanda’da eğitimde en fazla konuşulan konulardan birisi de hiç şüphesiz İslam okullarıdır. Artan Müslüman nüfusunun talepleri ve eğitim özgürlüğu çerçevesinde birçok İslam okulu açılmıştır. Hollanda’da Müslümanların kurduğu ilk İslami okul, 1987 yılında Rotterdam’da kurulan Gazali İlköğretim okuludur. İlerleyen yıllarda yeni İslam okulları açılarak bu okulların sayısında belirgin bir artış gözlemlenmiştir. 1994 yılında Hollanda genelinde 8.139 adet ilköğretim okulundan sadece 29’u İslam okulu iken, 2004 yılında bu sayı 41’i ilköğretim, 2’si lise olmak üzere toplam 43’e çıkmıştır. Buna rağmen Hollanda genelinde bu okullar sadece yüzde 0,6 gibi bir öğrenci oranına sahiptir (Shadid & Van Koningsveld, 2006:77).

---

1 Yeşil eğitim ile kastedilen, bitki, hayvan, çiçekçilik, doğa, rekreasyon, sağlık ve çevre alanında sunulan eğitim imkanlarıdır.

İslam okullarına giden öğrencilerin performansı da, diğer okullara giden öğrencilerinki kadar tartışmalı bir konum arz etmektedir. Hollanda genelinde ilkököl son sınıf öğrencilerinin hangi orta öğrenim kurumuna devam edebileceklerini belirlemek için yapılan, aynı zamanda öğrencinin üniversite yolunun belirlendiği CİTO sınavlarında, İslam okullarına giden öğrenciler pek fazla başarı gösterememektedir. Bu da velilerin çocuklarını İslam okullarına göndermemesine sebep olmaktadır. Nitekim ülke nüfusunun yüzde 5'i Müslüman olduğu halde Müslüman velilerin sadece küçük bir kısmı, öğrencilerini İslam okullarına göndermektedir. Bunun başlıca nedeni, Müslüman velilerin eğitimdeki kaliteyi İslami kimlikten daha öncelikli görmeleridir (Nanhekan, 2002).

İslam okullarının genel başarısızlığına rağmen, bazı İslam okullarındaki öğrencilerin başarısı dikkat çekmektedir. Rotterdam ve çevresindeki dört okulu bünyesinde barındıran SIPOR Vakfı (Stichting Islamitisch Primair Onderwijs Rijnmond), 2013 yılında düzenlenen CİTO sınavında 3 öğrencisiyle, 550 tam puan alarak üstün bir başarı elde etmiştir. Ayrıca 2013 yılında orta ve ilkököl seviyesindeki tüm okullar arasından seçilip devlet tarafından "excellente school" (mükemmel okul) nişanesi verilen 52 okuldan, 2 tanesinin de İslam ilkököl olması dikkat çekmektedir. Mükemmel okul nişanesi alan İslam okulları, Gouda İslam ilkököl Al-Qalam ve Maastricht İslam ilkököl El-Habib'dir. Ayrıca ISBO'ya bağlı Breda İslam okulunun Faslı, Surinamlı, Somalili ve Türklerden oluşan toplam 400 öğrencisinin, diğer İslam okullarının aksine CİTO'da Hollanda ortalamasının çok üstünde başarı sağladıkları görülmüştür (Genç, 2012).

### **"Akademik İslam"**

İlk ve ortaöğretim dışında, İslami ilimlerin Hollanda'da akademik anlamda öğretilmesi ve öğrenilmesi de önemli bir mesele olup bu ihtiyacı karşılamak üzere, 1997 yılında Rotterdam İslam Üniversitesi (İUR) kurulmuştur. Eğitim faaliyetlerini tama-

men Hollanda yükseköğretim kanununa uygun olarak yürüten İUR'un hâlihazırda bir adet İlahiyat Fakültesi bulunmaktadır. Bir İslâm teoloji üniversitesi olarak İUR, "İslam İlahiyatı" lisans programına ve "İslam Manevi Rehberlik" yüksek lisans programlarına öğrenci kabul etmektedir. Böylelikle Hollanda'da yaşayan Müslümanların "manevî rehber" ve "imam" ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Üniversiteden mezun olan öğrenciler, Diyanet İşleri Başkanlığı ile İUR arasında yapılan anlaşma uyarınca rahatlıkla iş bulabilmekte ve Diyanet'e bağlı camilerde de görev yapma imkânına sahip olmaktadır.

İslami ilimler alanında akademik faaliyetlere bulunan bir diğer yükseköğretim kurumu ise, İslamî İlimleri Araştırma ve İhtisas Vakfı tarafından, 2001 yılında Türkiye, Fas, Irak ve Suriyeli akademisyenlerle birlikte Hollanda'nın Rotterdam-Schiedam şehrinde kurulan Avrupa İslam Üniversitesi'dir. Bünyesinde İslami İlimler Fakültesi, İslami İlimler Yüksekokulu ve lisansüstü çalışmaların yapıldığı İslam Araştırmaları Merkezini de bulunduran üniversite, Hollanda ve Belçika'daki şubelerinde yüzlerce öğrenci ve akademisyenle eğitim-öğretim yapmaktadır. Bu üniversitenin lisans programını tamamlayarak mezun olan öğrenciler camilerde imamlık yapabilmekte, manevi rehberlik eğitimlerini tamamladıktan sonra Sağlık Bakanlığı hastanelerinde görev alabilmektedirler.

Müslümanların kurduğu bu kurumların yanı sıra, Hollanda devleti Vrije Üniversitesi, Inholland Üniversitesi ve Leiden Üniversitesi'nde İslam İlahiyatı bölümleri açmıştır.

### **Anadil ve Kültür Dersleri**

Ülkesinde birçok Türk ve Faslı göçmeni barındıran Hollanda, Türkçe ve Arapça anadil ve kültür derslerini tümünden kaldırmıştır. Türkçe ve Arapça anadil dersleri ilköğretim okullarının programından tümünden çıkartıldıktan sonra yerlerine İngilizce, Fransızca gibi Batı-Avrupa dil dersleri eklenmiş olup, Türk öğrencilerin Türkçe ders ihtiyacı, Hollanda Türkçe Eğitim Vakfı ta-

rafından karşılanmaya çalışılmıştır. Anılan Vakıf, Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) müfredatına uygun ve zamanında Büyükelçilik tarafından kendilerine ulaştırılan ders kitaplarını kullanarak, hafta içinde okul saatleri dışında öğrenciler için Türkçe dilbilgisi kursları düzenlemiştir. Halen Türklerin az olduğu veya küçük yerleşim birimlerinde 3500 öğrenciye Türkçe dersi sağlayabilen vakıf, okulların derslikleri için yüksek kira talepleri nedeniyle sorunlar yaşamıştır. Bazı dini derneklerin de, hafta içi veya hafta sonlarında okullarda veya camilerde Türkçe dil kursu düzenledikleri ve bu derslerin din görevlilerince verildiği bilinmektedir. Diğer yandan, Türkçe halen orta öğretim kurumlarında seçmeli ders olmakla birlikte, 12 yaşına kadar Türkçe dil dersinin temelini alamayan öğrencilerin, orta öğretimdeki seçmeli ders ile bu açıklarını kapatmaları oldukça güçtür. Kısacası, Türk gençlerinin kimliklerinin korunumu ve dilsel becerilerinin geliştirilmesi için hayati öneme sahip olan Türkçe öğretimi oldukça zayıf kalmıştır.

Türk toplumunda eğitim hakkına ilişkin en önemli gelişme, 2014 yılında Türk toplumunun temsilcisi durumunda olan dernek ve federasyonların Hollanda devletini mahkemeye vererek anadili derslerinin yeniden okullarda başlatılmasını talep etmesidir. Ancak 13 Kasım 2014 tarihinde Hollanda Mahkemesi, Türk toplumunun bu talebini reddetmiştir, çünkü davada öne sürülen uluslararası antlaşmalarda bağlayıcı hükümler bulunmamaktadır.

### **“Siyah ve Beyaz Okullar”**

Hollandalı velilerin çocuklarını göçmen çocukların olduğu okullara göndermemesi sonucu ortaya çıkan “siyahlar okullar”, büyük oranda göçmen çocuklarının devam ettiği ve anadili Hollandaca olan çok az sayıda çocuğun olduğu okullardır. Yüksek oranda göçmen öğrenci nüfusuna sahip olan bu okullar, Hollandalı öğrencilerin çoğunlukta olduğu okullara göre daha geri düzeyde görülmekte ve Hollandalılar tarafından sevimsiz bulunarak “kara kafalı okulu” olarak ifade edilmektedir (Yağmur, 2014).

Hollanda genelinde bütün ilköğretim ve orta dereceli okulların yüzde 10'unun siyah okul sınıflamasında olduğu belirtilmiştir (Stevens et al. 2011:5). Amsterdam, Rotterdam, Utrecht ve Lahey gibi dört büyük şehirde ise, siyah okulların oranı yüzde 50 civarındadır (Gijsberts & Herweijer, 2007:102). Bu okullarda ailelerin sosyoekonomik düzeyi ve semtlerin özelliğinden kaynaklanan imkânsızlıklar, eğitimin niteliğinin de diğer okullara göre geri olmasına yol açmaktadır. Bu okullarda çalışan öğretmenler, okulların maddi olanakları ve araç-gereçleri “beyaz okullar” diye bilinen okullara göre çok daha dezavantajlıdır. Mevcut koşullarda göçmen çocukları daha okula başlarken akranlarına göre çok ciddi dezavantajlılıkla başlamaktadırlar. “Siyah” ve “beyaz” okulları diye bilinen bu okulların varlığı, eğitimde etnik ve kültürel ayrımı körüklediği için Hollanda eğitim sisteminin en büyük sorunlarından biri olarak algılanmaktadır.

Bu olumsuzluklara rağmen Hollanda eğitim alanında ayrımcılık şeklinde algılanabilecek uygulamaları dikkate ele almakta ve eğitimde ayrımcılık gözetmeme ilkesini benimseyerek yaşama geçirmeye çalışmaktadır. Okullarda göçmen kökenli öğrenci yoğunlaşmasından ve siyah okulların oluşmasından, Hollanda kamuoyu da rahatsızlık duymaktadır. Bu nedenle siyah okulların önlenmesi amacıyla, yerel olarak yürütülen çalışmaların yanı sıra, akademik olarak yapılan araştırmalar yardımıyla çözüm yolları aranmaktadır. Ancak okul seçme özgürlüğü velilere yasal olarak verilmiş bir hak olduğundan, okul yöneticilerinin kendilerine kayıt için müracaat eden bir öğrenciyi geri çevirmeleri mümkün değildir. Bu nedenle, gettolaşmanın yoğun olduğu bölgelerde bulunan okullardaki yabancı öğrenci oranlarının eşit düzeylere gelmesinin sağlanması, uygulanması en zor olan hususlardan birisidir. Yabancı öğrenci oranı fazla olan okul yöneticilerinin kendilerine kayıt için müracaat eden yabancı veliyi, siyah okulların, yabancı öğrencilerin konumu açısından zararlı olduğu konusunda aydınlatmaları ve çocuğunu başka bir okula vermesinin daha yararlı olacağı yolunda velinin ikna edilmesi, bu

zorluğun aşılmasında uygulanacak en iyi tarzdır. Ayrıca Hollandalı velilerin çocuklarının devam ettiği okullarda yabancı öğrenci oranı arttığında, çocuklarını bu okullardan alma davranışlarını terk etmeleri gerekmektedir. Çünkü Hollandalı çocuklar okuldan ayrıldığında öğrenci sayısının çoğunluğu yabancı çocuklardan oluşur hale gelmektedir.

### **2014 Eğitim Faaliyetleri**

2014 yılı boyunca Hollanda'da Türkleri ilgilendiren pek çok eğitim faaliyeti düzenlenmiştir. Bunlardan en önemlisi, yukarıda detaylı bir şekilde belirttiğimiz, İslam okullarında okuyan Türk Öğrencilerin CITO testinden tam puan almaları ve 2 İslam okuluna eğitimde mükemmeliyet nişanesi verilmesidir. Bunun yanında Türk öğrencilerin diplomasız okul terki oranlarının aşağıya doğru düşme eğilimi göstermesi güzel bir gelişmedir. Diplomasız okul terkinin önüne geçilmesi konusunda Türk STK'larınca paneller düzenlenmesi, çözüm masalarının oluşturulması ve ailelerin bilgilendirilmesi önemli bir gelişmedir.

Talim EC ve Milli Görüş tarafından, 17-18 Mayıs 2014 tarihlerinde Amsterdam'da düzenlenen 1. Eğitim Fuarında, yabancıların Hollanda eğitim sisteminde –ana okuldan üniversiteye kadar– kaynaştırılması konularında bilgilendirme etkinliği düzenlenmiş ve 6.000 katılımcıya ulaşılmıştır. İlk orta ve lise eğitim hayatında başarılı olamayan ya da başarısını daha da artırma ihtiyacı duyan yabancı gençlerin başarı oranlarını artırmak onları topluma başarılı birer birey olarak kazandırma hedeflerinin belirlendiği fuarda aileler, eğitimciler ve öğrenciler bir araya gelmiştir.

### **Vize Ücretine İtiraz**

Temmuz ayında iki Türk üniversite öğrencisinin Hollanda'nın öğrencilere uyguladığı yüksek vize ücretini düşürmek için açtıkları dava süreci tamamlanmıştır. TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi öğrencileri Oğuz Veli Atasoy ve Ulaş Can Atılgan, Erasmus Programı kapsamında Hollanda'nın kendilerinden istediği 600 avroluk vize ücretini yüksek bularak açtıkları dava-

yı kazanmışlardır. Mahkemenin, 4 Mayıs 2013 tarihinde verdiği kararda, Hollanda'da 3 aydan fazla kalacak öğrenciler için ödemesini istediği 600 avroluk vize ve oturma izni ücreti ücretini Avrupa Eğitim Direktifi'ne aykırı bularak 300 avroya düşürmesi ile tüm dünyadan bu ülkeye gelen öğrenciler içinde vize ücreti düşürülmüştür. Yüksek Mahkeme 14 Temmuz 2014 tarihindeki son kararla, yerel mahkemenin kararını onayarak vize ücretinin 300 avroda kalmasına karar kılmıştır.

### **İslam Okulları Tartışması Devam Ediyor**

Temmuz ayında İslam okulları konusunda iki olumsuz gelişme yaşanmıştır. İlk olarak Amsterdam'daki İslam okullarının yönetimlerinin eğitim paralarını suiistimal ettikleri haberi gündeme gelmiştir. İkinci olarak ise, Amsterdam'ın Purmerend şehrinde açılması planlanan İslam İlköğretim Okulu için semt sakinleriyle yerel yönetim arasında tartışmaların yaşandığı gözlemlenmiştir. Semt sakinleri, Hollanda Halk Birliği (NVU) adlı bir kuruluş tarafından ziyaret edilerek üzerinde "GEEN ISLAMITISCHE BASISCHOOL IN PURMEREND" (Purmerend de İslami İlköğretim Okuluna Hayır) yazılı broşürler dağıtılarak provoke edilmiştir.

Eylül ayında Hollanda'nın tek İslam Ortaokulu olan Avicenna Koleji açılmıştır. 2013-2014 eğitim yılında İbn Ghaldoun okulunda yaşanan sorunların ardından, okul iflasa zorlanmıştı. Onun yerine yeni bir okul kurmayı hedefleyen yeni yönetim, 14 ay De Opperd ismiyle eğitim yılını tamamladıktan sonra, 2014-2015 Eğitim ve Öğretim yılına 'Avicenna İslam Koleji' adı altında bağımsız bir isimle eğitim ve öğretime başlamıştır. İlk yılında yoğun veli ilgisiyle karşılaşan İslam ortaöğretim okulu kaliteli eğitim kadrosuyla dikkat çekmektedir.

### **Ders Kitaplarında Önyargı ve Ayrımcılık**

Eylül ayının olumsuz gelişmeleri arasında Hollanda'da "Blikopener" isimli ders kitabında Türkler, Müslümanlar ve İslam hakkında yönlendirici ve önyargılı sorular ve bilgilere yer verildiği haberi yer almaktadır.

Kasım ayında yapılan bir araştırmaya göre düşük eğitimli Hollandalılar ile yüksek eğitimli Hollandalılar arasındaki fark büyümektedir. Sosyal statü ve eğitim seviyesi arasındaki farklılıkların eğitimde başarıyı etkilediğini göz önünde tutarsak, işçi kökenli ve düşük gelirli Türk ailelerinin çocukları ile yüksek eğitimli Hollandalı velilerin çocukları arasında eğitimde başarıya ulaşma konusundaki farkın da büyüyebileceği sonucuna varabiliriz. Gelecek nesillerin kurtarılması için Hollanda'da yaşayan büyük bir kısmı düşük eğitimli ve işsiz olan bir Türk varlığı yerine, yüksek eğitimli ve donanımlı bir Türk varlığının oluşturulması abalاریna şimdiden başlanılması gerekmektedir.



## ÖRGÜTLENME HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİ

Hollanda'da azınlıkların, göçmenlerin ve bütün dini grupların örgütlenmeleri anayasal güvence altına alındığı gibi, sütünlaşma (verzuiling) geleneğine göre devletin bu türden örgütlenmelelere maddi desteği de olagelmıştır. Ancak sütünlaşma prensibinin ve çokkültürlülük politikalarının 1990'lar itibariyle terk edilmesiyle, devletin doğrudan desteği kesilmişse de örgütlenme özgürlüğü anayasal güvence altında kalmaya devam etmektedir. Bununla beraber uygulamada değişik sıkıntılarla karşılaşmaktadır.

### Göçmenlerin Örgütlenme Süreci

Hollanda'ya gerçekleşen göç tarihine bağlı olarak göçmen örgütlerin yapısı ve çeşitleri değişmiştir. Genel olarak şu üç aşamadan geçildiğini söyleyebiliriz. Birinci aşamayı, 1960-1980 yılları arasında "misafir işçi" kimliğiyle yapılan sendikal çalışmalar ve çalışanların örgütlenmeleri oluşturmaktadır. 1980-2000 yılları arasında çok sayıda yerel etnik temelli örgütler ortaya çıkmıştır. Türkler ve Faslılar gibi göçmen kökenli etnik gruplar kendi örgütlerini kurmuşlardır. Daha sonra bu örgütler ülkesel çatı örgütleri altında bir araya gelip işbirliği yapmaya yönelmişlerdir. Sözcüleri Türklerin çıkarlarını Hollanda devleti seviyesinde korumak için Hollanda'da Türkler İçin Danışma Kurulu (Inspraak Orgaan Turken, IOT) 1985 yılında kurulmuştur. Bu türden kültürel ve etnik örgütlerle eş zamanlı bir şekilde camii dernekleri üzerinden hızlı bir dini ve sosyal örgütlenme başlamıştır. Camiler sadece ibadethane olarak değil, özellikle aile birleşiminin olduğu 1970'li yıllardan itibaren sosyal ve kültürel bir rol oynamaya başlamışlardır.

Hollanda devleti, bütün Müslümanları temsil edebilecek ve onların dini hayatını düzenlemede yetkili olacak bir kurum oluşturma projesine 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra yeniden hız vermiştir. Daha önceki yıllarda aynı türden bir kurumun oluşturulmasında karşılaşılan engeller, bu defa da çıkmasına rağmen Hollanda İç İşleri Bakanlığı'nın direktmesiyle "Devlet ve Müslü-

manlar Kontak Organı” (Contactorgaan Moslims en Overheid, CMO) Şubat 2004’te kurulmuştur. CMO’nun görevleri arasında Müslümanların entegrasyonu, imamların eğitimi, hastane ve hapishanelerde sunulan dini-manevi hizmetlerin düzenlenmesi ve medya ile ilişkilerin oluşturulması bulunmaktadır. Bu kurum aracılığı ile devlet bir taraftan Müslümanları muhatap olarak alırken diğer taraftan da Müslümanlar arasında bir konsensüs sağlamayı hedeflemektedir. Ancak bu o kadar da kolay olmayacaktır. Zira Müslümanlar ve İslami kuruluşlar etnik, mezhepsel ve dini yorumlar yönüyle ayrılmış ve bölünmüş durumdadırlar. Buna rağmen 2014 itibarıyla farklı etnik gruplara ait 12 İslami örgütü bünyesinde birleştiren CMO, 380 camii ile ülkedeki camilerin yüzde 84’ünü temsil etmektedir.<sup>1</sup> Bu başarıya rağmen CMO bütün Müslümanlar adına konuşacak kadar temsil edici bir organ değildir. CMO’ya Sünni olmayan Alevi ve Ahmedi örgütler katılmamışlardır. Alevileri temsil eden Hollanda Alevi ve Bektaşlı Sosyal-Kültürel Dernekler Federasyonu (HAK-DER) 1990 yılında kurulmuştur. Günümüzde 10 üye organizasyondan oluşan Federasyon, diğer Türk organizasyonları ile beraber İOT’de temsil edilmektedir.<sup>2</sup> Kıyasıya, her ne kadar şu an için Müslümanların önemli bir kısmını temsil edecek olan bir kurum varsa da, sınırlı temsil kuvveti ve maddi kaynaklarından dolayı etkinliği sınırlıdır.

### **İmam Eğitimi Talepleri**

Hollanda devlet yetkilileri, bir yandan Müslümanların örgütlenmesini teşvik ederken diğer yandan da kendi beklentilerini ortaya koymaktadırlar. Örneğin İmam eğitimi Hollandalı yetkililerin İslami otoriteyi şekillendirme adına yaptıkları bir girişimdir. Burada iki ayaklı bir çalışma devam etmektedir. Bir taraftan, görev yapan camii imamlarına anayasa, uyuşturucu ve eşcinsellik gibi konularda bilgilendirici ve katılımı zorunlu olan seminerler

1 <http://www.cmoweb.nl/index.php/component/content/article?id=74>

2 [http://www.hakder.nl/index.php?option=com\\_content&view=article&id=87%3Ade-federatie&catid=37&Itemid=27&lang=tr](http://www.hakder.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=87%3Ade-federatie&catid=37&Itemid=27&lang=tr)

düzenlenirken, diğer taraftan da Hollanda'da imam yetiştirmek için bu eğitiminin nasıl ve kimler tarafından verileceğini düzenlemektedir. Şu anda eşzamanlı olarak başlatılmış birçok proje bulunmaktadır. Örneğin Milli Görüş Hollanda (Milli Görüş Nederland, MGN) Free University of Amsterdam ile ortak bir çalışma içerisine girmiştir.<sup>3</sup> MGN'ye göre ibadet ve eğitimden çok Müslümanların seküler Avrupa'da nasıl yaşayabilecekleri konusunda yol gösterebilecek imamların yetiştirilmesi büyük bir önem arz etmektedir. Bir diğer proje de, imam eğitimi programı sunan ve 1998'de kurulan Rotterdam İslam Üniversitesi'dir. 2010 yılında Dini Rehberlik programı akredite edilen üniversitenin 2013 yılında da İslam İlahiyatı alanında lisans programı akredite edilmiştir. Bu olumlu gelişmelere rağmen Rotterdam İslam Üniversitesi'nin henüz resmi olarak bir araştırma üniversitesi statüsü kazandığı söylenemez ve bu nedenle finansmanı Hollanda devleti tarafından değil, özel hibeler ve öğrencilerinden aldığı kısıtlı eğitim harçlarından sağlanmaktadır.<sup>4</sup>

### **Camilere Karşı Nefret Söylemi**

Hollanda'da Müslümanların en yaygın örgütlenme biçimi camiler üzerinden gerçekleşmiştir. Camilerin yapımı konusunda hem yerel halktan hem de bürokrasi tarafından çıkarılan zorluklar devam etmektedir. Bunların yanı sıra camilere yönelik Müslüman ve İslam karşıtı söylemler kamuoyunu meşgul etmektedir. Örneğin, aşırı sağcı Özgürlük Partisi (Partij voor de Vrijheid, PVV) milletvekili Machiel de Graaf Meclis'te entegrasyonla ilgili bir görüşme sırasında Hollanda'daki camilerin hepsinin derhal kapatılmasını talep etmiştir.<sup>5</sup> De Graaf camisiz bir Hollanda'nın daha iyi olacağını belirterek "Hollanda'yı İslam'dan arındırmak

---

3 Bkz. "Imams in Nederland: wie leidt ze op?" Rapport van de Adviescommissie Imamopleiding, Aralık 2003, s. 17, <http://www.minocw.nl/ho/doc/2003/imamopleiding.pdf>

4 <http://en.qantara.de/content/islamic-university-in-rotterdam-muslims-are-the-best-teachers-of-islam>

5 <http://www.volkskrant.nl/dossier-pvv/pvv-wil-nu-alle-nederlandse-moskeeen-sluiten~a3798808/>

istiyoruz” açıklamasında bulunmuştur.<sup>6</sup> Bu oturumu yürüten İşçi Partisi milletvekili entegrasyon tartışmasının De Graaf’ın açıklamalarıyla dibe vurduğunu twitter’den duyurmuştur.<sup>7</sup> Sosyal İşler ve Çalışma Bakanı Asscher, De Graaf’ın açıklamaları için “kınanılacak ve utanç verici” bir durum diyerek tepki göstermiştir.<sup>8</sup> Diğer milletvekillerinden gelen bu tepkiler, ümit verici olsa da PVV’nin camii karşıtı söylemi Müslümanlar ve onların camiler başta olmak üzere İslami örgütlenmeleri olumsuz etkilemektedir.

2014 yılı içerisinde camiler üzerinden yapılan eleştiriler daha da büyüyerek bu camileri açan Türkiye kökenli İslami cemaat ve örgütleri de içine alarak genişlemiştir. Ancak tartışma ilk olarak İslami örgütlerin açtıkları camiler üzerinden değil, öğrenci yurtları üzerinden yapılmıştır. Bu tartışmaların daha iyi anlaşılması için Diyanet, Milli Görüş, Süleymanlı ve Gülen cemaati gibi Türkiye kökenli dört büyük İslami oluşum hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır. Zira son tahlilde kamuoyunda yapılan tartışmalarda bu İslami oluşumların Müslümanları toplumdaki izole ederek onların entegrasyonuna engel oldukları iddiası işlenmektedir. Oysa bu hareket ve örgütlere daha yakından bakıldığında göçmen Müslümanların sosyal ve dini ihtiyaçlarını karşılamak üzere kendi kaynaklarıyla kurulmuş ve değişen toplumsal gerçekliklere uyum sağlayarak yerleşmişler ve İslam yorumlarını da Avrupa şartlarına uyumlu hale getirmişlerdir (Yükleyen 2012).

### **Diyanetin Rolü**

Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye Cumhuriyeti’nin finansal ve kurumsal desteğiyle 1980’lerin başından beri Avrupa’ya imam gönderen bir kuruluş olarak Türkiye’den Avrupa’ya giden Müslümanların dini hayatının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Diyanet, tüm Türkiyeli Müslümanlar arasındaki birlik ve beraberliği vurgulamaktadır. Diyanet, ilk derneğini 1984 yılında

6 <http://www.sabah.com.tr/dunya/2014/11/27/hollanda-irkcilarin-cami-kapatma-istegi>

7 <http://www.volkskrant.nl/dossier-pvv/pvv-wil-nu-alle-nederlandse-moskeeen-sluiten~a3798808/>

8 <http://www.spitsnieuws.nl/binnenland/2014/11/asscher-moskee-uitspraken-pvv-over-de-grens>

Köln'de Din İşleri Türk İslam Birliği (Türkische Islamische Union der Anstalt für Religion, DİTİB) adıyla kurmuştur. Diyanet Hollanda'da iki örgüte sahiptir: Diyanet camilerini yöneten ve Türkiye devletiyle bağlantılı olan Hollanda Diyanet Vakfı (İslamitische Stichting Nederland [ISN]) ve Hollanda'daki Türklerin sorunları üzerinde yoğunlaşan Türk İslam Kültür Federasyonu (Turkse İslamitische Cultureel Federatie [TICF]). Hollanda'daki Türkiye kökenliler arasındaki en büyük İslami kuruluş ISN'nin toplam 144 camisi bulunmaktadır.<sup>9</sup> Diyanet, din ve devletin ayırımını esas alan ve dini daha çok bireyin özel alanına indirgeyen, manevi ve ahlaki bir sistem olarak gören “resmi İslam” anlayışını temsil etmektedir. Bununla beraber Diyanet, Müslüman kimliğinin Avrupa kamu alanında tanınması, devletten maddi yardım alınması, Müslümanların resmi temsili konularındaki çalışmalarına devam etmektedir. İslam okullarının açılması aşamasında da Diyanet rol oynamıştır. Diyanet, camii cemaatine Hollanda toplumuna entegre olmalarını söylerken Türkiyeli ve Müslüman kimliklerini de korumalarını teşvik etmektedir (Yükleyen 2012: 202).

### **Sivil Toplum Örgütleri**

Avrupa'da Türkiyeli Müslümanlar arasında aktif olan her bir İslami cemaatin kendi taraftarı ve kurumsal yapısı bulunmaktadır. Milli Görüş, 1975 yılından beri Almanya'da İslam Toplumu Milli Görüş (Islamische Gemeinschaft Milli Görüş, IGMG) adıyla merkezi bulunan Avrupa çapında aktif bir İslami cemaattir. Hollanda'da iki tane bölgesel Milli Görüş teşkilatı bulunuyor. Bunlardan biri Hollanda İslam Federasyonu (Nederlandse Islamitische Federatie, NIF) diğeri ise Milli Görüş Hollanda (Milli Görüş Nederland, MGN)dır. Kurulduğu ilk yıllarda Milli Görüş'ün gündemini Türkiye siyaseti meşgul ederken, zamanla önceliği Müslüman kimliğinin Avrupa kamu alanında tanınması almıştır. Şeffaf olmadığı yönünde en çok eleştiri alan cemaatlerden biri olan Milli Görüş hareketinin içinde bu iddiaları yanlışlayacak gelişmeler de yaşanmaktadır. Örneğin, 1999-2006 yılları arasında MGN

---

9 <http://www.diyamet.nl/hdv-cami-hizmetleri/sube-cami-adresleri/>

“reformcu” bir İslami söylem geliştirmiştir. Türkiye’deki Milli Görüş hareketi gibi partileşmeye yönelmeyen kuruluş camileri aracılığıyla daha çok Türk Müslüman göçmenlere yönelik dini, eğitimsel ve sosyal içerikli faaliyetlerde bulunmaktadır. Özellikle o dönemde MGN sözcüsü Hacı Karacaer’e göre Milli Görüş devleti değiştirmek isteyen bir İslamcı kuruluş olmaktan çıkmıştır (Yükleyen 2010). Eşcinselleri dışlamamaya özen gösteren Karacaer, Buda heykellerini yıkan Taliban rejimini eleştirmiş ve Milli Görüş kadroları içindeki muhafazakâr kesimlere de “Hollandalı Müslüman” olmaları çağrısında bulunmuştur. Sosyal İşler ve Çalışma Bakanlığı ile işbirliği yapan MGN, kendine bağlı camilerinde verdiği Cuma hutbelerinde ev işlerinde kadın-erkek eşitliğini tavsiye etmiştir.<sup>10</sup> MGN, bu çalışmalarıyla 1999 itibarıyla Hollanda istihbarat raporlarından (AİVD) adını sildirmeyi başarmıştır. 2006’dan sonra bu çizgisinden dönen MGN, kardeş kurumu olan NIF’in çizgisine yakın olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Yeni yönetim, örgütün 1999-2006 yılları arasındaki izlediği değişim ve açılım politikasına karşı çıksa da Milli Görüş hareketi Avrupa toplumuna ve Müslümanların önceliklerine duyarlı olan dinamik bir yapısı olduğunu her zaman ortaya koymuştur. NIF, bu açılım tecrübesine daha mesafeli durmasına karşın, Müslümanların Hollanda toplumuna katılımı ve entegrasyonunu bütün Milli Görüş hareketinin temel amaçlarından biri olarak görmektedir. Özellikle yerel siyasi katılımı teşvik noktasında Milli Görüş hareketinin yöneticileri çok aktif bir rol oynamaktadırlar (Yükleyen 2010).

Fethullah Gülen’in liderliğinde, geleneksel Nurcu harekettten ayrılan Gülen cemaati 1980’lerin başından beri Hollanda’da faaliyet göstermektedir (Landman 1992: 138). O zamanlar Akyazılı Rotterdam Türk-İslam Sosyal ve Kültür Vakfı (Turks-Islamische Sociale en Culturele Stichting Akyazılı Rotterdam) adında bir dernek etrafında örgütlenmişken, Gülen cemaati camiler açmak

---

10 <http://www.wiedoetnuwat.nl/campagne/index.asp?mID=5747>

yerine eğitim, dinler arası diyalog, medya ve iş dünyasında organize olarak çalışma sahasını genişletmiştir (Van Bruinessen 2010). Eğitim kurumları arasında yurtlar, okullar ve etüt merkezleri bulunan Gülen cemaati bu kurumlarda Hollanda devlet okullarına giden çoğu Müslüman Türkiyeli gençler için akademik destek, kariyer ve manevi alanlarda rehberlik yapmaktadır. Günümüzde Platform INS, Gülen cemaatinin Hollanda'da önde giden ve sözcülük işlevi gören bir kurumu olarak görülmektedir (Sunier ve Landman, 2014: 83). Platform INS, "İslam en Diyalog" adlı kuruluşun 1998 yılında Müslümanlarla toplumun diğer kesimlerini bir araya getiren çalışmalarıyla başlamıştır. 2012 yılından beri isim değiştirerek Platform INS adıyla yürütülen bu faaliyetler entegrasyonun kültürel boyutuna da katkıda bulunmaktadır (Sunier 2014).

Süleymanlı cemaati, Süleyman Hilmi Tunahan (1888-1959) izinden giden Nakşibendî tasavvuf tarikatının bir koludur. 1970'lerin başında müntesipleri Avrupa'da Türk işçi göçmenlere camilerde imam olarak hizmet vermişlerdir. 1973 yılında Avrupa merkezleri olarak Köln'de İslam Kültür Merkezleri'ni (Islamische Kulturzentrum, IKZ) kurmuşlar, 1980 yılında isimlerini İslam Kültür Merkezleri Birliği (Verband der Islamischen Kulturzentren, VIKZ) olarak değiştirmişlerdir. Hollanda'daki teşkilatları ise Hollanda İslam Merkezi Vakfı (Stichting Islamitische Centrum Nederland, SICN) adıyla bir araya gelmişlerdir. Süleymanlı cemaatinin camilerinde özellikle gençlerin Kuran'ın Arapçasından okunmasının öğretilmesine ağırlık verilirken, sosyal faaliyetler de yapılmaktadır. Örneğin Multifestijn markasıyla büyük kültür fuarları organize etmektedirler (Sunier ve Landman 2014: 59).

Günümüzde SICN'e bağlı 48 camii ve sosyal aktiviteler yapan 15 vakıf bulunmaktadır (Sunier ve Landman 2014: 55). Bu kuruluş, CMO ve IOT'de temsil edilmektedir. Ayrıca SICN kendi imamlarının eğitimi için beraber çalıştığı Hogeschool In Holland üniversitesinde İslam teoloji programının kapatılmasında dolayı

kendi imamlarını eğitmek için 2010'da Euro İlim Instituut isimli bir enstitü kurmuştur.<sup>11</sup> Bu enstitüde ilahiyat eğitiminin yanı sıra kültürler ve dinler arası diyalog gibi konularda da çalışmalar yapmayı hedeflemektedir.

SICN'nin bu yönelişini destekleyen önemli bir kurumu olan Amsterdam'daki Ekmel Öğrenci yurdunun 2012'de başlayan ve giderek artan kamuoyu baskısına maruz kalması Müslümanların özgürce dini örgütlenmelerinin üzerine gölge düşürmüştür. İlk çıkan haberde bu öğrenci yurtlarının bazılarındaki yangın önlemlerinin ve pedagojik ortam yetersizliğinden hareketle, bu yurtların üzerinde kontrollerin yapılması gerektiği iddia edilmiştir.<sup>12</sup> Özel yurtların Eğitim Müfettişliğinin denetim alanına dâhil olmamaları, kontrol sorununun bir parçası olarak gösterilmiştir.<sup>13</sup> Bu tartışma, benzer yurtların da bu kontrole dâhil edilmesi talebiyle büyümüştür. Dahası, tartışma binaların teknik yetersizliğinden çıkmış ve burada verilen eğitimin “paralel topluma” sebep olduğu iddiasına dönüşmüştür.

### **“Paralel Toplum” İddiaları**

Şubat 2014 tarihi itibarıyla Sosyal İşler ve Çalışma Bakanı Lodewijk Asscher önce parlamentoya “paralel toplum soruşturması” konulu bir yazı yazarak konuyu meclis seviyesine taşımıştır. Asscher, yazısında Türkiye kökenli dini gruplar ile kimi vakıf ve derneklerin, “Ankara Hükümeti'nin etkisiyle Hollanda'daki Türkleri etki altına aldığını” savunmuş ve bunun, “Türkiye kökenli göçmenlerin uyumunu olumsuz etkilediğini” öne sürmüştür. Asscher, “Hollanda Diyanet Vakfı, Milli Görüş Teşkilatı, Süleymanlılar ve Fethullah Gülen grubu» hakkında inceleme başlatılmasını ve 5 yıl boyunca yakın takibe alınmalarını istemiştir.<sup>14</sup>

Bakan Asscher sonra da yurtların denetimi konusunda bir kanun taslağı sunarak tartışmaya hukuki yaptırımları dâhil etmiştir.

11 [www.euro-ilim.com](http://www.euro-ilim.com)

12 Saadet Metin ve Elise Steilberg, “Geen controle op schoolintermaat”, Het Parool, 5 april 2012.

13 <http://interajans.nl/cami-yurtlarinin-kalitesi-yetersiz-bulundu/>

14 [http://www.radikal.com.tr/dunya/hollandada\\_paralel\\_tartismasi-1231503](http://www.radikal.com.tr/dunya/hollandada_paralel_tartismasi-1231503)

Camii yurtları parasal destek almadıkları için Eğitim Müfettişliği ile Gençlik Hizmetleri dairesinin denetimi dışında kalıyorlar. Bakan parasal destek alan yurtlarda geçerli kuralların tüm yurtları kapsamamasını istiyor. Buna göre 1 Temmuz 2015'ten itibaren yurtların denetimi belediyeler tarafından yapılacaktır. Ancak konunun teknik bir denetimi aşırp entegrasyonu sağlamaya yönelik siyasi bir konu haline geldiği Bakan'ın şu sözlerinden anlaşılıyor: "Çocukların Hollanda toplumu içinde yer almaları ve katılımcı olmaları uyumları açısından önemli. Çocukların sırtları topluma dönük bir şekilde büyümeleri önlenmeli. Bunun için de yurtlarda olup bitenleri bilmemiz gerekiyor".<sup>15</sup>

Bu amacı gerçekleştirmek için Sosyal İşler ve Çalışma Bakanlığı alanında uzman iki akademisyene öğrenci yurtları hakkında bir rapor yazmalarını istemiştir. Bakanlık araştırmacılara raporda şu sorunun cevabını aramalarını istemiştir: Hollanda'daki Türk İslami hareketleri ve örgütleri ve onların Türk-Hollanda toplumunun entegrasyonu üzerindeki etkisi hakkında ne biliyoruz? Araştırmacılar, "Türk İslamı: Hollanda'daki Türk Dini Hareketleri ve Örgütleri Hakkındaki Bilgilerin Güncellenmesi" başlığıyla, Haziran 2014'te bir rapor yayınlamıştır (Sunier ve Landman 2014). Bu rapor, dört İslam örgütü hakkında bilgi vermekte ve son mesaj olarak bu hareket ve örgütlerin toplumun parçası oldukları için yetkililerin onlarla daha yakın bir diyalog içinde olmalarını ve bu yolla sorunların çözümünde ortak çalışmalarını önermektedir (Sunier ve Landman, 2014: 93). Ancak bu olumlu akademik değerlendirmeye rağmen siyasilerin raporu seçmecî yorumlarıyla "paralel toplum" iddialarıyla, Türk örgütler üzerinde bir baskı aracı olarak kullanması Türk kamuoyunun tepkisine neden olmuştur.

### **Raporun Çarpıtılmasına Yazarlardan İtiraz**

Daha da önemlisi, Türk İslami hareket ve örgütlerinin yeterince şeffaf olmadığını iddia eden ve bunu söz konusu rapora dayandıran Bakan Asscher'a ilk itiraz raporun yazarlarından

15 <http://interajans.nl/cami-yurtlarına-yeni-kurallar-geliyor/>

gelmiştir.<sup>16</sup> Radyo 1'e konuşan ve NRC Handelsblad gazetesine makale yazan Sunier ve Landman raporlarının çarpıtıldığını anlatmışlardır.<sup>17</sup> "Asscher bizim Türkler Hakkındaki Raporumuzu Yanlış Anladı" başlıklı makalesinde yazarlar, İslami örgütleri, Müslümanların entegrasyonundan sorumlu tutan yaklaşımın şekiller devlet prensibi açısından sorunlu olduğuna dikkat çekmişlerdir.<sup>18</sup>

2014 yılının tartışmaları değerlendirilirse sonuç olarak şunlar söylenebilir: Hollanda'da siyaset ve medya çevreleri, İslami hareketlere ve örgütlere şüpheli yaklaşımları nedeniyle, onlarla ilişki kurmak ve onları anlamak yerine etiketlemeyi tercih etmektedirler. Bunun için de bazı olumsuz örneklerden hareket etmekte ve varolan bilgiler hakkında seçmeci davranmaktadırlar. Hollandalı akademisyenlerin raporları, örgütler ve çalışmaları hakkında kapsamlı ve hakkaniyete dayalı analizler sunsa da siyaset ve medya basitleştirici ve tek yanlı bakışları nedeniyle resmin tamamını görmek yerine polemik ve sansasyon yaratacak konulara yoğunlaşmaktadırlar. Neticede yıllardır kendi imkânlarıyla öğrencilerine eğitim desteği sağlayan yurtların çalışmaları göz ardı edilmekle kalmıyor, onlar üzerinden Türkiyeli Müslümanlar üzerinde bir baskı kurulmaya çalışılıyor.

---

16 <http://nos.nl/artikel/2003834-onderzoeker-asscher-interpreteert-rapport-verkeerd.html>. Bakan Asscher'in Meclise mektubu erişim için: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2014/09/25/kamerbrief-onderzoek-parallele-gemeenschap-pen.html>

17 <http://nieuws.hum.uu.nl/2014/11/17/nico-landman-nuanceert-asschers-uitspraken-over-turkse-organisaties>

18 <http://www.nrc.nl/handelsblad/van/2014/november/17/asscher-begreep-ons-rapport-over-turken-verkeerd-1439108>

## **DİNİ HAK VE ÖZGÜRLÜKLER**

Hollanda, Avrupa Birliği'ne üye ülkeler arasında en fazla özgürlükleriyle tanınan bir ülkedir. Hollanda'nın dini gruplara olan hoşgörülü yaklaşımı, 20. yüzyılın başında dini ve ideolojik grupların kendi aralarında anlaşmaları sonucu varılan ve anayasanın parçası olan sütunlaşma (verzuilen) sistemi olarak adlandırılmaktadır (Lijphart 1968). Bu sosyo-politik organizasyon sistemine göre, devlet dini ve ideolojik grupları tanır ve onlara eşit şekilde destek verir. Bu gruplar tarihi olarak Katolik, Protestan, Liberal ve Sosyalistlerdir. Her bir dini-ideolojik grubun kendine ait sağlık, eğitim, medya ve siyasi kurumları vardır ve devlet bunları mali olarak desteklemekle yükümlüdür. Bu sistem, dini-ideolojik gruplar arasındaki çekişmeleri azaltmış ve anlaşmazlıkların uzlaşma yolu ile çözülmesini öngören bir kültür doğurmuştur.

### **Azınlık Politikaları ve Din**

Din-devlet ilişkisindeki bu tarihsel kurumsallaşma, 1980'lerden sonra göçmenlerin entegrasyonu tartışmaları ile yeniden gündeme gelmiştir. Avrupa devletlerinin göçmen politikaları, özellikle İslam'ın kamu alanındaki rolünü tanımlamada belirleyici olmuştur. Hollanda resmi olarak bir "göçmen ülkesi" olduğunu hala kabul etmemişse de İçişleri Bakanlığı göçmenlere yönelik politikalar geliştirmeye 1980 yılından itibaren başlamıştır (Ministerie van Binnenlandse Zaken 1980). Bu ilk politikalarda göçmenler, "etnik" gruplar olarak ele alınmışlar ve grup kimliklerinin güçlendirilmesiyle Hollanda toplumuna ekonomik ve sosyal katılımlarının sağlanması amaçlanmıştır. Göçmenlerin yüzde seksenini oluşturan Faslı ve Türk göçmenlerin ortak dini olan İslam dolaylı bir şekilde devlet tarafından tanınmıştır. Mesela, ilk Müslüman mezarlığı 1975'te Rotterdam'da açılmıştır. Aynı yılda Almelo şehrinde kubbe ve minareli olarak inşa edilen ilk cami devletten mali destek almıştır. 1977'de İslami usule göre hayvan kesimi kanunlaştırılmıştır. 1986'da devletin desteği ile İslami konularda yayın yapan ilk kuruluş olan İslami Yayın Vak-

fi kurulmuştur. Bu tür çokkültürlü göçmen politikaları ülkedeki sütunlaşma (verzuilen) geleneğinin doğal bir sonucudur (Waar- denburg, 1988:24).

### **11 Eylül Sonrası Gelişmeler ve İslamofobi**

1990'lardan itibaren sorgulanmaya başlanan çokkültürlülük politikaları 2000'lerden sonra gelişen olaylarla kökten sarsılmıştır. 11 Eylül olayları, aşırı sağcı politikacı Pim Fortuyn'ın engellenemeyen yükselişi, Somali asıllı Ayan Hirsi Ali gibi politikacıların İslam karşıtı söylemleri ve 2004'te film yapımcısı Theo Van Gogh'un öldürülmesi üzerine artan şiddet olayları sırasında özellikle camiler ve İslam okulları kundaklanmıştır. Theo Van Gogh'un İslam'a göre kadınlara yapılan haksızlıkları provakatif bir tarzda eleştiren filminin Hollanda ulusal televizyonunda yayınlanmasını Müslümanlar dinlerine hakaret olarak algılamışlardır. Ancak 26 yaşındaki Fas asıllı Hollanda vatandaşı Muhammed Bouyeri'nin Van Gogh'u 2 Kasım 2004'te Amsterdam'da sokak ortasında gündüz vakti öldürmesiyle olaylar hiç olmadığı kadar büyümüştür. Van Gogh'un göğsüne bir bıçakla sapladığı mesajında Bouyeri, İslam'a hakaretinden dolayı Van Gogh'u öldürdüğünü ifade etmiştir. Olay yerinde yakalanan Bouyeri, ömür boyu hapis cezası almıştır. Van Gogh cinayeti, Hollanda'nın 11 Eylül'ü olarak tabir edilmiştir. Bu siyasal ortamda aşırı sağ popülist ve Müslüman karşıtı Geert Wilders'ın Özgürlük Partisi (PVV) yükselişe geçmiştir.

Van Gogh cinayetinin ardından birçok cami ve İslam okulu kundaklanmış ancak ölen ya da yaralanan olmamıştır. Müslümanlarla ilgili yeni politikalar başlatan yetkililer, imamların zorunlu eğitimi, camilere kamera yerleştirilmesi, Müslümanları temsil eden bir kurumun oluşturulması, "radikal" imamların sınır dışı edilmesi gibi uygulamalara imza atmışlardır. Özellikle hükümeti oluşturan Hristiyan Demokrat Parti, bu tür politikaları kararlılıkla devam ettirmiştir. Gerilen bu siyasi ortamın etkisi, bir müddet daha devam etse de anayasal güvence altına alınan dini

özgürlüklerin kısıtlanmasının uzun sürmesi beklenemezdi. Nitekim başbakan Balkanende dâhil siyasi liderler şiddet olaylarına karışan Müslümanlarla, çoğunluğu oluşturan barışçıl Müslümanların karıştırılmaması gerektiğini hatırlatarak halkı sağduyulu olmaya davet etmişlerdir. Bununla beraber Hollandalı yetkililer barışçıl Müslümanların sesinin az çıkmasından her zaman şikayetçi olmuşlardır.

### **Din Özgürlüğüne Kısıtlı Destek**

Artan Müslüman nüfusun dini ihtiyaçlarını gidermede devletlerden önce Müslümanların kendi kurdukları camii dernekleri önemli bir rol oynamıştır. Önceleri fabrika, otel ve spor salonu gibi geniş alanlarda ibadet eden Müslümanlar zamanla camiler inşa etmeye başlamışlardır. İlk zamanlarda Müslümanlar Hollanda yetkililerinden de camii yapımı için Kilise İnşasına Destek Kanunu'ndan (Wet Premie Kerkenbouw) faydalanarak kısmen de olsa maddi destek almışlardır. 1962-1982 yılları arasında geçerli olan bu kanunla 112 milyon florinlik (yaklaşık 50 milyon Avro) desteğin nerdeyse tamamını Hıristiyan cemaatleri almıştır (Rath et al. 2001:43). 1982 yılında devlet-kilise ayrılığına son bir biçim vermek üzere bu kanun kaldırılmıştır. Ancak kaldırılmasından hemen önce Almelo şehrinde inşa edilen cami için Müslümanlar 57.650 Florin devlet desteği almıştır (Rath et al. 2001: 45). Kilselere yapılan yardımla karşılaştırıldığında çok kısıtlı olan devlet desteği, başka kanunlar aracılığıyla arttırılmaya çalışılmıştır. Bu süreç içinde Waardenburg Çalışma Grubunun hazırladığı resmi araştırma raporu, göçmenlerin kendi kültürlerini koruyarak Hollanda toplumuna entegre olmaları için Müslümanların ibadet yerleri için mali yardım yapılmasını önermiştir (Werkgroep-Waardenburg, 1983). Böylelikle Müslümanların geldikleri ülkelerden uzaklaşıp, yerleşik topluma uyarlanmış bir "Hollanda İslamı" gelişmesi mümkün olacaktı. Ancak meclisteki güç dengesini lehlerine kullanan seküler (non-confessional) partiler, din-devlet ayrımı ilkesinin yerleşmesine vurgu yaptıkları için bu raporun

önerilerini hayata geçirmemişlerdir. Bununla beraber sonraki raporlarda da, bir defalığına da olsa camilere yardım yapılması önerilmiş, çünkü kiliselere yapılmış olan desteğin bir kısmının da camilere yapılarak dini gruplar arasında eşitlik gözetilmek istenmiştir (Commissie-Hirsch Ballin, 1988:11/52) Her ne kadar ülkesel seviyedeki bu destek kanunlaşamadıysa da, yerel idareler zaman zaman cami derneklerinin eğitimsel ve sosyal faaliyetlerine maddi destek sağlamışlardır. 2000 yılında yapılan sayıma göre sırayla en büyük Müslüman etnik gruplardan Türklerin 206, Faslıların 92 ve Surinamların 6 camiye sahip oldukları saptanmıştır (Van Heelsum et al., 2004:3).

### **Din Temelli Ayrımcılık ve Anti-İslamizm**

2014 yılının Ocak ayında Hollanda Kraliyet kararıyla, Sosyal ve Kültürel Plan Bürosu "Hollanda'da Deneyimlenen Ayrımcılık" (Ervaren discriminatie in Nederland) adıyla bir çalışma yayınlamıştır. Buna göre her üç Müslümandan ikisi geçen yıl içerisinde en az bir kez ayrımcılığa uğradığını belirtiyor. Yapılan ayrımcılık çoğu zaman bağırma, küfür etme, tükürme ve eşit davranmama şeklinde ortaya çıkmıştır (SCP, 2014:77).

Toplumda Müslümanlara karşı gittikçe yaygınlaşan bu ayrımcılığa paralel olarak siyasal arenada yayılan İslam ve Müslüman karşıtı söylemlerin altını çizmek gerekir. Bu söylemi üreten ve medyada gündem oluşturan isim, şüphesiz Özgürlük Partisinin başkanı Geert Wilders'tır. Wilders'a göre "Eğer Müslümanlar Hollanda'da kalmak istiyorlarsa, Kuran'ın yarısını yırtıp atmaları gerekir", çünkü içinde "berbat şeyler" var ve "eğer bugün yaşasaydı Muhammed bir terörist olarak aranırdı". "Kuran da Hitler'in Kavgam kitabı gibi yasaklanmalıdır". 2009 yılında Wilders başörtüsü kullanan Müslüman kadınlardan ek vergi alınması için kanun teklifi sunmuştur.

Wilders anti-İslami söylemlerine Mart 2014'te yeni bir örnek eklemiş ve etnik ayrımcılık içeren ifadeler kullanmıştır. Lahay'deki bir parti toplantısında taraftarlarına "daha çok mu yoksa

daha az mı Faslı istiyorsunuz?” deyince kalabalık “daha az” diye tempo tutturmuş ve Wilders da “bunu ayarlayacağız” şeklinde cevap vermiştir. Bu görüntülerin sosyal medyada yayılmasıyla büyük bir tartışma başlamıştır. Bundan önceki ifadelerini “ben Müslümanlardan nefret etmiyorum İslam’dan nefret ediyorum” diyerek ifade özgürlüğü ilkesine göre davasını düşürmeyi başaran Wilders’ın bu kez açıkça bir grup insanı hedef alarak ayrımcılık yaptığı iddiasıyla hakkında dava açılmıştır. Wilders’ın ayrımcı açıklamaları için şikâyet başvurusu yapmak isteyenler karakollar önünde uzun bir kuyruk oluşturmuşlardır. Ancak bir sonraki parti mitinginde Wilders bütün Faslıları değil, “suç işleyen Faslıları” kast ettiğini açıklamıştır. Fakat bununla yetinmeyen Wilders, camii yapımını tartışma konusu yapmış ve camilerin “mantar gibi çoğaldıklarını” iddia ederek camilerin artan sayısını eleştirmiştir.

Müslümanların uğradıkları ayrımcılık karşısında olumlu bir gelişme, Sosyal İşler ve İstihdam Bakanı Lodewijk Asscher’in iş piyasasında Müslümanlara karşı yapılan ayrımcılığa dikkat çekmesi ve bu konuda mücadele için herkesi göreve çağırması olmuştur. Bakan, özellikle Müslümanlara yönelik iş piyasasındaki ayrımcılığa çarpıcı bir şekilde parmak basmıştır: “İstihdamda ayrımcılık var. Hollanda’da iş bulmak için Jan’ın Muhammed’den daha fazla fırsatı var”<sup>1</sup> sözlerini istatistiklere dayandıran Bakan, herkesi bu konuda duyarlı olmaya davet etmiş ve ayrımcılığın kabul edilemez olduğunu altını çizmiştir.

Wilders’ın İslam ve Müslüman karşıtı kampanyası, bazen Hollanda’yı uluslararası alanda da zor durumda bırakabiliyor. Wilders, Suudi Arabistan bayrağına benzeyen bir çıkartma yaparak İslam ve Müslüman karşıtlığı bir kampanya başlatmış ve bu çıkartmayı meclisteki ofisinin kapısına asmıştır. Ancak Suudi Arabistan’ın bu konudaki tepkileri karşısında Hollanda Sanayicileri ve İş Adamları Derneği VNO-NCW, bazı Suudi Arabistan gazetelerine Geert Wilders’ın İslam karşıtı çıkartma kampanyası-

---

1 [http://www.telegraaf.nl/binnenland/23831331/\\_Asscher\\_discriminatie\\_niet\\_acceptabel\\_.html](http://www.telegraaf.nl/binnenland/23831331/_Asscher_discriminatie_niet_acceptabel_.html)

nı kınadıklarını ifade eden ilanlar vermişlerdir.<sup>2</sup> Bunun yanı sıra, Hollanda Dışişleri Bakanı Timmermans, Wilders'ın bu kampanyasıyla ilgili görüşme yapmak üzere Suudi Arabistan'a gideceğini açıklamıştır, çünkü bu olaydan dolayı Suudi şirketlerin Hollanda ile iş yapmak istemediklerini eklemiştir. Bu durumu düzeltmek ve Hollanda hükümetinin Wilders'ın fikirlerini paylaşmadığını anlatmak üzere bu ülkeye gitmiştir.

### **Ayrımcılık ve İslamofobinin Belgelenmesi**

Bu türden siyasilerin attığı olumlu adımlara rağmen, toplumsal düzeyde Müslümanların dini kimliklerinden dolayı uğradıkları ayrımcılık ve nefret saldırıları devam etmektedir. Ayrımcılık olaylarının raporlanmasındaki problemlere rağmen, eldeki veriler bir fikir vermektedir. Özellikle toplumda gerginlik oluşturan küresel terör eylemleri ve Theo Van Gogh'un 2004 yılında öldürülmesi gibi olaylardan sonra Müslümanlara yönelik saldırıların sayısı artmıştır. Örneğin, 11 Eylül 2001 terör saldırılarından sonraki üç buçuk ay içinde Hollanda'da Müslümanları hedef alan 80 saldırı olmuştur. Bunların 53'ü küfür etmek, aşağılamak, tükürmek gibi düşmanca davranışlar olarak gruplandırılırken; 9'u kundaklama saldırısı, 5'i şiddet içeren saldırı ve 5'i de vandalizm olarak kayıtlara geçmiştir. En son olarak 2013 yılıyla ilgili olarak Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi'ne Türk Forumu'nun sunduğu bilgilere göre camilere karşı 2 kundaklama saldırısı, 4 maddi hasar veren olay, 2 grafiti olayı ve 1 de ibadethaneye saygısızlık amacıyla cami duvarına domuz kafası koyma gibi ayrımcı olaylar gerçekleşmiştir.

Bu türden hadiselerin her yıl olduğu bilinmesine rağmen saldırılar düzenli olarak derlenip raporlanmıyor. Haziran 2014'te İjmuiden kentindeki Hollanda Diyanet Vakfı'na (HDV) bağlı Küba camisine saldırı girişiminde bulunulduğu bildirilmiştir.<sup>3</sup> Camidekilerle saldırganlar arasında çıkan arbede de, camii yönetiminden bir kişi hafif yaralanmıştır. Polis, olayla ilgili 4 kişiyi gözaltına

2 <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/article/detail/3664523/2014/05/31/Anti-islamsticker-Wilders-mocht-in-Kamer-envelop.dhtml>

3 <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/26681654.asp>

almıştır. Aralık 2014'te ise, Enschede kentindeki Hollanda Diyanet Vakfı'na (HDV) ait Selimiye Camisi'nin penceresinden fitili ateşlenen havai fişek atılması sonucu bazı camların kırıldığı bildirilmiştir. Her iki örnekte de camii yetkilileri benzer saldırıların yıl içerisinde gerçekleştiğinden, fakat her defasında polise bildirimdiklerinden bahsettiler.

Bu konuda son dönemlere ait yapılmış en kapsamlı çalışma, Amsterdam Üniversitesi'nin IMES merkezi tarafından yayınlanmıştır. Bu çalışmaya göre 2013 yılı içinde camilerin yaklaşık yarısı, bir tür ayrımcılıktan şikayetçi olmuşlardır. Bu çalışmada yapılan ankete göre 2013-2014 döneminde 39 ayrı camiye toplam 55 ayrımcı saldırıda bulunulmuştur. Bunların 13'ü camii camlarının kırılması, 12'si grafiti yazılması, 6'sı domuz konması, 10'u kundaklama, 7'si tehdit e-posta veya mektubu ve 3'ü camii ziyaretçileri veya yöneticilerine agresif davranılmasını içeriyor.<sup>4</sup> Verwey-Jonker Enstitüsü'nün polis kayıtlarına dayandırarak yaptığı çalışmasına göre de, 2013 yılında ayrımcılık şikayeti ile polise yapılan 3.614 başvurudan 1025'i "Batılı olmayan göçmenlerin" ve 117'si Müslümanların maruz kaldığı ayrımcılıktan dolayı yapılmıştır.<sup>5</sup> Ancak ayrımcılık şikâyetlerinden dava açılıp takip edilen 88 örneğin hiç biri "Müslümanlara yönelik ayrımcılık" davası olarak kategorize edilmemiştir.<sup>6</sup> Hollanda İşçi Partisi'nin (PvdA) uyum politikalarından sorumlu Fas kökenli milletvekili Ahmed Marcouch bu konuya dikkat çekmiş ve Hollanda'daki tüm camilerin üçte ikisinin en azından bir kez saldırıların hedefi olduğunu ifade etmiştir. Marcouch, "Camii yöneticileri suç duyurusunda bulduklarında olay polis kayıtlarına, kırıp dökme ya da duvara yazı yazılması suçu olarak giriyor. Hâlbuki çoğu kez ayrımcılık kaynaklı şiddet söz konusudur." açıklamasında bulunmuştur.<sup>7</sup>

4 Ineke van der Valk (2015) Monitor Moslimdiscriminatie IMES Report, s. 95. Erişim için: <http://imes.uva.nl/news/news/news/content-3/folder/2015/03/monitor-moslim-discriminatie.html>

5 Bas Tierolf, Aukelien Scheffelaar, Niels Hermens ve Lisanne Drost (2014) POLDIS Rapportage 2013 met themarapportage moslimdiscriminatie Verwey-Jonker Instituut. Erişim için: [http://www.verwey-jonker.nl/doc/vitaliteit/114001\\_POLDIS-rapportage-2013\\_WEB.pdf](http://www.verwey-jonker.nl/doc/vitaliteit/114001_POLDIS-rapportage-2013_WEB.pdf)

6 A.g.e. s. 97.

7 <http://interajans.nl/haber-turu-6/>

Camii karşıtlığı üzerinden Müslümanlara yapılan ayrımcılığın siyasi alanda öncülüğünü Wilders'ın liderliğindeki Özgürlük Partisi (PVV) yapmaya devam etmektedir. Temsilciler Meclisi'nde entegrasyonla ilgili bir görüşme sırasında konuşan PVV Milletvekili Machiel de Graaf, camisiz bir Hollanda'nın daha iyi olacağını belirterek "Hollanda'yı İslam'dan arındırmak istiyoruz" demiştir. Aynı görüşmelerde söz alan Başbakan Yardımcısı Lodewijk Asscher, PVV'nin yeniden sınırı aştığını belirterek, dile getirilen sözlerin utanç verici olduğunu ifade etmiştir. Anayasanın ayrımcılığı yasakladığını hatırlatan Asscher, Müslümanların diğer Hollandalılarla aynı haklara sahip olmadığı ve İslam'a bağlı olanların ülkeyi terk etmeleri gerektiği yönündeki söylemlerin anayasal demokrasinin özüne uymadığını dile getirmiştir.<sup>8</sup>

### **Başörtüsü Sorunu**

Camilerden sonra Müslüman kimliğinin en belirgin görsel ifadelerinden bir başkası olan başörtüsü de ayrımcı toplumsal ve kurumsal uygulamalara ve tartışmalara sebep olmuştur. Ancak Hollanda'da Fransa'daki kadar başörtüsü tartışmalarına rastlamak mümkün değildir. Bununla beraber 1985 yılında Alphen aan den Rijn şehrindeki yerel Eğitim Müdürü'nün okulda başörtüsünü yasaklaması üzerine benzeri tartışmalar yaşanmıştır. Yerel idare başörtüsü konusunda bir uzmana danışmıştır. Bu uzmanın Kuran'da başörtüsü ile ilgili açık bir ayet bulunmadığını sorgulaması üzerine tartışma büyümüştür (Brugman, 1991:70-71). Mecliste yapılan tartışmalarda Hıristiyan Demokrat Partili Eğitim Bakanı Deetman, "öğrencilerin başörtüsü takmalarının yasaklanması modern toplumumuzla bağdaşmaz" demiştir. Müslümanların da protestoları üzerine yasak geri çekilmiştir. Bu resmi ve kamuoyu desteğine rağmen bazen başörtüsüyle ilgili olaylar okul ve iş yerlerinde yasandıysa da, yüksek idari ve hukuki makamlar

<sup>8</sup> <http://www.aa.com.tr/tr/dunya/426920--hollanda-asiri-sagci-parti-camilerin-kapatil-masini-istedi>

din özgürlüğünü dikkate alarak başörtüsü takanların lehine kararlar vermiştir.<sup>9</sup>

Hollanda'da çokkültürlülük politikaları son yirmi yıl içinde büyük oranda terk edilmişse de tarihsel olarak kurumsallaşmış ve anayasada yeri olan sütunlaşma sistemi Müslümanlara çeşitli fırsatlar sağlamıştır. Hollanda devleti, kilise-devlet ayrılığı ilkesine rağmen özellikle 11 Eylül olayları ve film yapımcısı Theo Van Gogh'un öldürülmesinin ardından zorunlu imam eğitimi, gerektiğinde imamların yurt dışı edilmesi ve bütün İslami kurumları bir çatı örgütü altında birleştirmek gibi politikalarla Müslümanların dini hayatına müdahale etmeye yönelmiştir. Sıkı entegrasyon politikalarına rağmen başörtüsü konusunda hala hukuki olarak en özgürlükçü uygulamaları bu ülkede bulmak mümkündür; ancak günlük hayatta Müslümanlar ve özellikle başörtülü kadınlar halen sosyal ayrımcılığa uğramaktan kurtulamamaktırlar.

---

9 Bakınız Trouw, 13 Subat 1990 ve 16 Aralık 1993; Contrast 12 (1994); ve Volkskrant, 9 Ağustos 1995.



---

C- AZINLIKLARIN VE  
İSLAM'IN MEDYADA  
GÖRÜNÜMÜ

---



Göçmenler ve azınlıklar, Hollanda basını için önemli bir haber malzemesidir. Bu gruplarla ilgili haberler, bir yandan Hollanda medyasının, siyasetinin ve toplumunun göçmenler ve azınlıklarla ilgili imajını yansıtırken, diğer taraftan da bu konular basın için üzerinde yazıp çizilen bir malzeme niteliği taşımaktadır. Hollanda, 2000’li yıllara “çokkültürlü toplum” modeline medyadan gelen eleştirilerle girmiştir. Çokkültürlülük, “kültürel farklılıkları ve sosyal mesafeyi” artırdığı gerekçesiyle azınlıkların uyumunu engelleyen bir politika olarak nitelenmiştir.<sup>1</sup> Bunun ardından Hıristiyan Demokrat Parti’nin lideri Balkanende, 2002 yılının Ocak ayında “Hollanda’nın çokkültürlü bir toplum olmadığını, ‘çokkültürlülük draması’nın Hollanda’nın özkültürünü göreceli hale getirerek zayıflattığını” ileri sürmüştü<sup>2</sup> ve çok geçmeden de en az on yıla damgasını vuran bir “normlar ve değerler” tartışmasını başlatmıştır.

### **“Potansiyel Şüpheli”**

Özellikle medya tarafından “total şüpheli” (Bekaroğlu, 2009:25-29) ilan edilen Müslümanlar, çeşitli düzeylerde ve mecralarda bir tür “sadakat testi”ne tabi tutulmaktadır. Aşırı sağcı siyasetin ürettiği, medyanın yaydığı, Müslümanların özür dilemesini ve savunmasını bekleyen bu tutum, toplumun belli kesimleri tarafından da kolaylıkla benimsenmektedir. Asıl tehlikeli olan gelişme, aşırı sağcı söylemlerin merkez partiler tarafından, sahayı aşırılara kaptırmamak adına kullanılmasıdır. 2000’li yıllarda Hollanda’da azınlıklara, göçmenlere ve özellikle Müslümanlara yönelik önyargıların arttığı, İslam’ın bir “kültürel tehdit” olarak algılandığı (Gonzalez, 2008), aşırı sağcı söylem ve politikaların yaygınlık kazandığı bir gerçektir. Öte taraftan, biraz da bu sertleşme, içe kapanma tutumuna tepki olarak İslam konusunda bilgilendirme ve Müslümanlarla empati kurma çabaları da yok değildir.

1 Sheffer, Paul. “Het multiculturele drama”, NRC Handelsblad, 29 Ocak 2000.

2 “Balkenende ijvert voor eigen cultuur”, Trouw, 25.01.2002.

## Yazılı Medyanın Terminolojisi

2014 yılında göçmen ve azınlıkların yazılı basında ne kadar yer aldıkları konusunda bir fikir elde etmek için ulusal basının önde gelen gazetelerinin arşivlerinde bazı kavramların araştırmasını yapmak yeterli olacaktır. Araştırmamız kapsamında taradığımız gazetelerden NRC Handelsblad, liberal bir gazetedir. Hiçbir zaman en büyük gazete konumuna gelmemişse de yüksek eğitilmiş bir okur kitlesine hitap eden etkili bir gazetedir. Özellikle ekonomi, kültür ve siyaset konularında kaliteli bir gazete olarak tanınmaktadır. De Volkskrant, temelde Katolik ve sol kökenli bir gazete olmakla birlikte, son yıllarda sağa doğru bir eğilim göstermiştir. Doksanlı yıllarda ikinci büyük gazete iken, son yıllarda üçüncü sıraya düşmüştür. Nederlands Dagblad, Ortodoks Protestan bir kimliğe sahip olup, farklı Protestan çevrelere hitap etmektedir. Baskı adedi 20 bini geçmektedir. Önceki iki gazeteye kıyasla görece küçük ve etki alanı daha sınırlıdır.

	NRC Handelsblad	De Volkskrant	Nederlands Dagblad
İSLAM	587	601	518
CAMİ	293	237	186
İSLAMOFOBİ	12	18	13
ENTEGRASYON	426	275	184
GÖÇMENLER	380	259	235
GÖÇ	304	231	156
YABANCILAR	166	214	56
TÜRKLER	287	1241	137

## İslam ve Camiler

Farklı kesimlere ait üç ulusal gazetede, 2014 yılında “İSLAM” en fazla haber konusu olan bir konudur. Bu çerçevede çıkan haberlerin önemli bir kısmı, “CAMİLER”le ilgilidir. Bu, aslında hiç de şaşırlacak bir durum değildir. Çünkü 11 Eylül sonrasında İs-

lam, Müslümanlar ve camiler, Batı medyasının önemli bir tartışma malzemesi haline gelmiştir. Bir yandan İslam ve Müslümanlar, terörizm ve saldırganlıkla özdeşleştirilirken, diğer taraftan da Müslümanlar ve camiler Batı dünyasında ırkçı ve islamofobik çevrelerin saldırılarına maruz kalmışlardır. Hollanda’da 2014 yılında İslamofobik birçok olayın meydana gelmesine rağmen ulusal gazeteler bu konuya çok az yer vermişlerdir.

### **Entegrasyon ve Göç(menler)**

Hollanda’nın en uzun süreli ve en popüler tartışma konusu olan “ENTEGRASYON” teması, İslam’dan sonra ulusal gazetelerde ikinci sırada yer almıştır. Bu konu, her zaman olduğu gibi 2014 yılında da güncelliğini ve tartışmalı konumunu devam ettirmiştir. Genel olarak “GÖÇMENLER” teması, ulusal gazetelerde sıkça ve farklı konular bağlamında ele alınmıştır. NRC Handelsblad gazetesi, göçmenlere geniş yer verirken, diğer gazeteler de buna eşit oranlarda yer vermişlerdir. 2014 yılında “GÖÇ” teması, iki ulusal gazetede (NRC Handelsblad ve De Volkskrant) önemli bir yer tutarken, Nederlands Dagblad bu konuya daha az yer vermiştir. 2014 yılında göç olgusu, daha çok sığınmacılık ekseninde ele alınmıştır. Aile birleşimi ve oluşumunun sonucu olan göç, 2014 yılında beklentilerin çok altında gerçekleşmiştir.

### **Hala Yabancı ve Göçmen**

Hollanda’da “Allochtoon” olarak deyimlenen ve “YABANCI-LAR” anlamına gelen kavram, göçmen kavramına kıyasla daha az sıklıkla kullanılmış ve haber konusu olmuştur. Bu, jargonda bir değişikliğe işaret etmektedir. “Allochtoon” deyimini resmi çevreler tercih etseler de, medya ve günlük dilde göçmenler kavramı daha fazla kullanılmaktadır. Oysa her iki kavram da, göç tarihi açısından ve gelinen aşamada anlamlı olmaktan çıkmıştır. Çünkü daha çok birinci kuşak için kullanılan bu kavramlar, yeni gerçekliğin üstünü örtmektedir. Hollanda’da göçmenler çoktan yerleşik/kalıcı bir hayata geçmiş ve pek çoğu Hollanda vatandaşlığını kazanmıştır. Göçmen çocukları ise, bu ülkede doğup büyüdükleri

için göçmen ve yabancı değildirler. Yabancılar içinde “TÜRK-  
LER”e en fazla yer veren gazete, De Volkskrant olmuştur. Diğer  
gazeteler, 100 ila 300 arasında Türkleri haber yaparken, bu gazete  
1.241 kez Türkleri haber konusu yapmıştır.

### **Medyadaki İmaj: Cihatçı, IŞİD Sempatizanı ve Radikal**

Hollanda’da yaşayan göçmen ve azınlıkların temsil ve imajını, 2014 yılının olayları üzerinden değerlendirecek olursak, yılın ilk ayında gündeme gelen ve tüm yıl boyunca etkili olan Suriye krizi ve etkileri imaj oluşumunda önemli bir rol oynamıştır. Bu konu, bir yandan Hollanda’ya gelen Suriyeli sığınmacılar, diğer yandan da Suriye’ye giden “cihatçılar” bağlamında ele alınmıştır. Ocak ayında çıkan bir haberde, bu tarihe kadar yaklaşık 10 Hollanda vatandaşının, cihat için gittiği Suriye’de öldüğü haberi gelmiştir. Şubat ayında ise, savaşa gitme hazırlığı yaptığı ileri sürülen 10 kişinin pasaportunun iptal edildiği bildirilmiştir.

Hollanda basını Suriye’ye giden cihatçılarla ilgili kısa bir suskunluktan sonra, Temmuz ayında tekrar, son iki yılda Suriye’ye savaşmaya giden 14 Hollanda vatandaşının öldüğü haberini vermiştir. Aynı ay içinde, Suriye’ye gençlerin gidişini engellemek için Belediyeler camilerle görüşme kararı almıştır. Ağustos ayında, bu kez Kabine Müslüman gençlerin radikalleşme konusunu gündemine almış ve cihatçıların pasaportlarının ellerinden alınacağını duyurmuştur. Hükümetin radikalleşme tedbirleri kapsamında, ayrıca bazı imamlara Hollanda vizesi verilmeyeceği bildirilmiştir. Bu arada Hollanda polisi, Lahey şehrinde Suriye ve Irak’taki gruplarla bağlantılı oldukları iddia edilen Türkiye kökenlilerin yaşadığı 4 farklı eve operasyon düzenlemiştir.

Hükümet ve resmi kurumların önlemleri, yukarıdaki olaylarla sınırlı kalmamıştır. Temmuz ayı içinde bir memurun IŞİD ile ilgili olarak yazdığı bir twitter mesajı, ilgili memurun işinden ve partisinden atılmasıyla sonuçlanmıştır. Faslı bir memur, mesajında IŞİD’in bir “Siyonist komplo” olduğunu iddia etmiş ve İslam’ın

kötü bir propagandasının yapıldığını savunmuştur. Bu mesaj, İsrail aleyhtarı bir yorum olarak değerlendirilmiş ve hemen ilgili kurumlar harekete geçerek memuru cezalandırmışlardır. Memur ise, kendisini “ifade özgürlüğü” çerçevesinde görüş bildirmekle savunmuş ve bunun karşısında ağır bir bedel ödediğini belirtmiştir.

Eylül ayında, Hollanda gazeteleri IŞID merkezli haberleri vermeye devam etmiş ve “cihatçı hareket”in Hollanda’da üç bölgede yoğunlaştığını bildirmiştir. Bu ayda hükümet gençlerin radikalleşmesine yönelik önlem almayı sürdürürken, muhalefetin desteğini almayı başarmıştır. Oysa Hollanda Güvenlik ve Adalet Bakanlığı’nın yaptırdığı bir araştırma Türk gençlerinin radikalleşmediğini ortaya koymuştur. Fakat buna rağmen Türk gençleri üzerinden IŞID tartışmaları devam etmiştir. Önce Rotterdam kentinde radikalleşme konusundaki bildirimlerin arttığına dair haberler gelirken, Kasım ayında Forum tarafından yaptırılan bir araştırma kamuoyunda büyük tartışma yaratmıştır. Araştırmaya göre Türk gençlerinin büyük çoğunluğu IŞID sempatisi olarak nitelenmiştir.

Yılın sonuna doğru bir yandan Türk gençlerinin radikalleşmesi sorunu, diğer yandan da entegrasyonu engelledikleri için Türkiye kökenli dini örgütlerin gözetim altına alınacağına dair hükümet açıklaması, gerilimlerin doruk noktaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu aşamada Türk asıllı iki milletvekilinin İşçi Partili meslektaşları Bakan Asscher’i eleştirmeleri ve ardından partiden ihraç edilmeleri siyasal bir krize yol açmıştır. Partilerinden uzaklaştırılan Tunahan Kuzu ve Selçuk Öztürk, Hollanda meclisinde kendi gruplarını kurarak kendi yollarına bağımsız olarak devam edeceklerini açıklamıştır.

Yıl boyunca Hollanda medyası Suriye krizi, Suriyeli mülteciler, Müslüman gençlerin radikalleşmesi ve cihatçılarla ilgili haberleriyle, bir yandan Müslümanların şiddet yanlısı ve radikal olduklarını vurgularken, diğer yandan da Hollanda’nın Suriyeli

sığınmacılara kapısını açtığını ve halkın da yardım kampanyaları yaparak insanlık görevlerini yerine getirdiklerini telkin etmiştir. Açıktır ki Hollanda basını, bu haber yapma tarzıyla “hümanist Hollanda” imajı karşısına “radikalist Müslümanlar” imajını koymuştur.

### **Anti-İslamizm**

2014 yılında, tüm yıl boyunca etkisini gösteren ve Müslümanların imajını etkileyen bir başka olay, aşırı sağ parti PVV'nin İslam'a ve Müslümanlara yönelik polemikleridir. Aşırı sağcı lider Wilders'ın, 2014 yılının Mart ayında Faslı göçmenlerle ilgili “Daha az Faslı” ifadesi kamuoyunda ve siyasi arenada büyük tartışma yaratmakla kalmamış, onun ayrımcı açıklamaları için şikâyet başvurusu yapmak isteyen vatandaşlar karakol önünde uzun kuyruklar oluşturmuşlardır.

PVV, Mart ayı içinde Hollanda'da camilerin “mantar gibi çoğaldıkları”nı ifade ederek yeni bir tartışmaya vesile olmuştur. Mayıs ayı içinde Wilders, Suudi Arabistan bayrağı formatında İslamiyet karşıtlığı içeren bir etiket hazırlamış ve meclisteki odasının kapısına asmıştır. Bu eylemiyle yetinmeyen Wilders, tartışmalı İslam karşıtı etiketini meclis zarfını kullanarak dağıtmaya başlamış ve bir kampanyaya dönüştürmüştür. Bu faaliyet, Hollanda ile Suudi Arabistan arasında gerilimlere neden olmuştur.

Hollanda'da Türk gençlerinin radikalleştiği ve IŞİD adlı örgüte katılmak üzere bazı Hollandalı Müslümanların Suriye'ye gittiği şeklindeki haber ve bu haberlere binaen tartışmaların yaşandığı bir zaman diliminde, Kasım ayında, aşırı sağ parti PVV'den “Hollanda'da tüm camiler kapatılmalıdır” şeklinde bir açıklama gelmiştir. PVV milletvekili De Graaf ise, “Hollandayı İslam'dan arındırmak istiyoruz” diyerek, İslamofobiyi körüklemiştir. Azınlıkların entegrasyonundan sorumlu Bakan Asscher, Wilders'ın camileri kapatma önerisine “kabul edilemez” diye tepki göstermiş ve inanç gruplarının temsilcileriyle Hollanda toplumunda gerilimleri azaltmak amacıyla bir toplantı yapmıştır.

Yılın son ayında İslam karşıtı Geert Wilders'in sürekli tartışma konusu yaptığı Hollanda Parlamentosu'nun alt kanadını oluşturan Temsilciler Meclisi'ndeki Kur'an ve İncil'in Meclis Başkanı Anouchka van Miltenburg'un masasından kaldırılması meselesi gündeme gelmiştir. Meclis Başkanı Van Miltenburg'un masasında yer alan Kur'an'ın yanı sıra İncil ile diğer kitapların da uzaklaştırılmasına, seslendirme sisteminin yenilenmesi planı neden olarak gösterilmiştir. Bu olayın aşırı sağcı liderin talebiyle gerçekleşmesi, ırkçılığa verilmiş bir prim olarak yorumlanmıştır. Yine yılın son ayında aşırı sağcı lider Wilders, mahkemeye ifade vermiş ve "daha az Faslı" istediğini açıklayan sözlerinin arkasında durduğunu söylemiştir. Yılın ilk aylarında gündemi belirleyen PVV ve lideri Wilders, yılın son ayında da haberlere manşet olmayı başarmıştır.

### **Türk İmajı: İçe Kapalı ve IŞİD Sempatizanı**

Türklerle ilgili olarak 2014 yılında Hollanda basınının yaptığı haberler, Türklerin daha çok içine kapanık bir toplum olduğu, camilerin gençleri radikal düşüncelerle yönlendirdiği ve dış topluma karşı düşmanca bir algı oluşturduğu şeklinde olmuştur. IŞİD (DAİŞ) sempatzanı Türk gençleri, Suriye'ye cihat için giden Arap gençleri kadar radikal olmasa da, tehlikeli ve dikkat edilmesi gereken bir grup olarak lanse edilmiştir. Perde gerisinde ise, bu gençlerin fidelikleri olarak dini örgütler gösterilmiş; radikalleşmeyi ilerletmek ve entegrasyonu engellemekten dolayı asıl sorumlu ilan edilmiştir. Hükümetin Türk gençleri ve dini örgütlerine yönelik algı operasyonu sürerken, Hollanda basınından ciddi bir eleştiri gelmediği gibi, daha çok bu olayları körükleme şeklinde bir tavır gözlemlenmiştir.

NRC Handelsblad gazetesinde "Türkler Kendi Başına" adlı bir yazı yazar Sheila Kamerman, Türklerin çok sayıda dernek ve vakıf oluşturduklarını, her Türkün mutlaka bu dernek ve vakıflara üye olduğunu vurgulayarak Türk ailelerinde Türk televizyonlarının izlendiğini iddia etmiştir. Hollanda İstatistik Kurumu'nun bazı verilerini de aktaran yazar Türklerin genellikle kendi grup-

larından arkadaşları tercih ettikleri ve kendilerini Hollandalı olmaktan ziyade Türk olarak hissettiklerini belirtmiştir.<sup>3</sup> Yıl boyunca Müslüman gençlerin Suriye'ye cihat etmek üzere gittikleri haberleri Hollanda medyasında geniş yer kaplamıştır. Bu haberler içinde Arap gençleri sıklıkla anılırken, Türk gençlerinin de IŞID sempatisini olduğu vurgulanmıştır. Özellikle Forum tarafından Motivaction bürosuna yaptırılan ve Türk gençlerinin neredeyse yüzde 90'ının IŞID sempatisini gibi gösteren raporun yayınlanmasının ardından, Sosyal İşler ve Çalışma Bakanı Asscher'in Türk toplumuna ve kuruluşlarına yönelik açıklamaları bardağı taşıran son damla olmuştur. Uzun süren bir tartışmanın ardından söz konusu araştırmanın bilimsel olarak yeterli olmadığına karar verilmiş ve yeni bir araştırma yapılacağı haberi gelmiştir. Ancak bu tartışmalarla birlikte Türk kuruluşları ve cemaatleri "paralel toplum" oluşturma iddialarıyla suçlanırken, bu konuda kendi partisine ve bakanına eleştiri yapan Türk asıllı 2 milletvekili de partisinden ihraç edilmiştir. Bakan, Türk Dışişleri'nden yapılan eleştirileri bahane ederek Türklerin entegrasyonunun endişe verici düzeyde geri kaldığını ve bundan Türkiye'nin de sorumlu olduğunu belirtmiştir.<sup>4</sup>

Bu suçlayıcı tavır, Türk Dışişleri'nin Bakanlık websitesinde yaptığı bir açıklama çerçevesinde yapılan tartışmalarda da gözlemlenmiştir. Bakanlık, "Türklerin Hollanda'da ayrımcılık ve baskı görmelerinin kabul edilemeyeceğini" duyurmasıyla, Hollanda siyasetinde ve medyada bir tartışma başlamıştır. Siyasetçiler, bu açıklamayı oldukça sert bulup bunu kendi iç işlerine bir müdahale olarak algılayan, Hollanda basınındaki bazı köşe yazarları da bu konuda benzer görüşler ifade etmişlerdir. NRC Handelsblad gazetesi yazarları, Froukje Santing ve Lily Sprangers, "Müdahale İleri Gidiyor"<sup>5</sup> başlıklı yazılarında; "Ankara, güçlü bir Türkiye için diaspora ile ilişkilerini güçlendiriyor" derken, "Hollanda'nın bu gerçeği örttüğünü" ifade etmişlerdir. Yazarlar, Ermeni soykırı-

3 "Turken zijn op zichzelf", Sheila Kamerman, NRC Handelsblad, 22 november 2014.

4 "Integratie in samenleving blijft verontrustend achter", Algemene Dagblad, 27.11.2014.

5 "Inmenging van Turkije gaat te ver", NRC Handelsblad, 2 Ağustos 2014.

mına yönelik protesto gösterilerini de Türkiye'nin organize ettiğini ima etmekten çekinmemişlerdir.

Aynı gazeteden bir başka yazar, Kasım ayında Türkiye ile Hollanda arasında baş gösteren gerginlikler sırasında “Türkiye, camiler yoluyla Hollanda’da hükmetmektedir”<sup>6</sup> adlı yazısında, dini örgütlere yönelik Hollanda hükümetinin tavırlarına ve 2 Türk asıllı milletvekilinin partisinden uzaklaştırılması olaylarına değindikten sonra, “Bir Türk ailede çoğunlukla Türkçe konuşulmakta, bir Türk televizyonu izlenmekte ve Türk gazeteleri okunmaktadır. Değişim oluyor ama çok az, sözgelimi Faslılardan daha az oluyor” şeklinde görüşlere yer vermiştir. Tüm makale okunduğunda, Türklerin Hollanda toplumundan daha çok Türkiye’ye yönelik yaşadıkları ve Türkiye’den gelen direktifleri dinledikleri imajı verilmektedir.

### **2000 Sonrası Değişme**

2000 öncesi dönemde Hollanda ulusal basını göçmenler ve azınlıklara görece daha pozitif yaklaşırken, 2000 sonrası dönemde giderek daha eleştirel ve negatif bir tavır almıştır. Liberal gazeteler daha erken bir vakitte bu tür bir tavır sergilerken, daha sonra Katolik ve sol gazeteler de bu sürece katılmıştır. De Volkskrant buna tipik bir örnektir. Bu gazete, doksanlı yıllarda ikinci büyük gazete olarak göçmenlere daha sempatik yaklaşırken, 2000’li yıllarda yönünü sağa çevirmiş ve göçmenleri sağcı bir perspektiften algılamaya başlamıştır. Nederlans Dagblad, Protestan kimliğiyle daha çok sağcı okurlara sahip olup, Hıristiyan Birlik Partisi ve Hıristiyan Demokratlar çizgisinde bir politika izlemektedir. Söz konusu gazetelerin göçmenler ve azınlıklar karşısındaki tutumlarını, sadece siyasi görüşlerine göre değerlendirmek doğru değildir. 11 Eylül sonrası dönemde Hollanda’daki genel konjonktür İslam ve Müslüman karşıtı bir görünüm kazanınca, gazeteler de düşen okuyucu sayılarını kaybetmemek için bir taraftan daha sağcı bir

6 “Turkije regeert mee in Nederland via de moskee”, Sheila Kamerman, 22 November 2014.

tavır sergilerken, diğer taraftan da İslam ve Müslümanları bir magazin konusu haline getirmişlerdir. “Kötü haber, haberdır” mantığı, neredeyse tüm yazılı ve görsel medyaya hâkim olmuştur.

---

---

GENEL DEĞERLENDİRME:  
SONUÇLAR

---

---



Hollanda, Avrupa ülkeleri içinde hep hoşgörölü, uzlaşmacı ve sosyal nitelikleriyle tanınan bir ölke olmuştur. Ancak “11 Eylül öncesi” bu ölkede başlayan aşırı sağcılaşıma ve toplumun sertleşmesi, söz konusu tarihten sonra da devam ederek ileri boyutlar kazanmış ve Hollanda, kısa sürede toplumsal bir başkalaşım geçirmiştir. Artık “eski Hollanda” ile “yeni Hollanda” arasında bir ayırım yapmanın zamanı gelmiştir. Eski Hollanda, çokkültürlü bir toplum olmakla övünürken, yeni Hollanda çokkültürlölüğü, 2000 yılından bu yana bir “Trajedi” (Paul Scheffer) olarak nitelemektedir. Eski Hollanda’da ayrımcılık ve İslamofobi bir tabu olarak karşılanırken, bugün çeşitli çevreler “ifade özgürlüğü” bahanesi altında göçmenlere ve İslam’a karşı yıkıcı ve tahrip edici bir saldırınlığı meşrulaştırma eğilimindedir. Eski Hollanda, dünyada insan haklarını ilerletmek için bunu bir dış politika ögesi olarak kullanırken, yeni Hollanda hem içerden hem de dışardan insan haklarını ihlal eden bir ölke olarak eleştirilere konu olmaktadır. Eski Hollanda, göçmen, kaçak ve sığınmacılar için cazip bir liman iken, bugün bu ölkede doğmuş göçmen çocuklar bile anne-babalarının ölkesine ya da başka ölkelere göç etmektedirler. Kısacası; Hollanda artık eski Hollanda değil ve pek çok gözlemci, bu ölkedeki kötü gidişatı anlamaya ve açıklamaya çalışmaktadır.

### **Aşırı Sağ ve Faaliyetleri**

2014 yılının olayları arasında herhalde aşırı sağ parti PVV (Özgürlük Partisi) ve onun lideri Geert Wilders’in demeçleri ve faaliyetleri ilk sırada gelmektedir. Wilders, 2014 yılının Mart ayında Faslı göçmenlerle ilgili bir açıklama yapmış ve bu açıklama büyük tepkilere neden olmuştur. “Daha az Faslı” ifadesi, kamuoyunda ve siyasi arenada tartışma yaratmakla kalmamış, onun ayrımcı açıklamalarına karşı şikâyet başvurusu yapmak isteyen yerli ve yabancılar karakol önünde uzun kuyruklar oluşturmuşlardır. Yasal kovuşturmayaya konu olan bu olayı, Hollanda İnsan Hakları Enstitüsü “pür ayrımcılık” olarak nitelemiştir.

Aşırı sağcı lider Wilders, bu açıklamanın üstünden fazla bir vakit geçmeden Avustralya’da kendi partisinin bir benzerini (“Avustralya Özgürlük Partisi”) kuracağını açıklamıştır. Bilindiği

üzere Wilders sadece Hollanda’da değil, yurtdışında da İslam ve göçmen karşıtı faaliyetleriyle sık sık medyaya konu olmaktadır. PVV, Mart ayı içinde Hollanda’da camilerin “mantar gibi çoğaldıkları”nı ifade ederek yeni bir tartışmaya vesile olmuştur.

Avrupa Parlamentosu seçimleri vesilesiyle Wilders, Mayıs ayında Hollanda’nın Avrupa Birliği’nden ve ortak para biriminden ayrılmasını gündeme getirmiştir. Hollanda sandık çıkış anketlerine göre AP seçimlerinin galibi, AB yanlısı partiler olmuştur. Mayıs ayı içinde Wilders’in yaptığı bir başka faaliyet, bu kez Hollanda ile Suudi Arabistan arasında ikili ilişkilerde gerilimlere sebep olmuştur. Wilders, Suudi Arabistan bayrağı formatında İslamiyet karşıtlığını içeren bir etiket hazırlamış ve meclisteki odasının kapısına asmıştır. Bu eylemiyle yetinmeyen Wilders, tartışmalı İslam karşıtı etiketini meclis zarfını kullanarak dağıtmaya başlamış ve bir kampanyaya dönüştürmüştür.

Aşırı sağ parti PVV’nin bir başka yetkili ismi, Hans Jansen (AP milletvekili adayı), “ Hamas yerine Le Pen’i tercih ederim” şeklinde bir açıklamasıyla aşırı sağcı yüzünü bir kez daha göstermiştir. Arabiyatçı Jansen, bir televizyon programında Yahudilerin Hamas korkusuyla yaşadıklarını belirtmiş ve Avrupa düzeyinde Fransız Ulusal Cephe Partisi’yle işbirliği yapacaklarını açıklamıştır.

Hollanda’da Türk gençlerinin radikalleştiği ve IŞİD adlı örgüte katılmak üzere bazı Hollandalı Müslümanların Suriye’ye gittiği şeklindeki haber ve bu haberlere binaen tartışmaların yaşandığı bir zaman diliminde, Kasım ayında, aşırı sağ parti PVV’den “Hollanda’da tüm camiler kapatılmalıdır” şeklinde bir açıklama gelmiştir. PVV milletvekili De Graaf ise, “Hollandayı İslam’dan arındırmak istiyoruz” diyerek İslamofobiyi körüklemiştir.

Yılın son ayında İslam karşıtı Geert Wilders’in sürekli tartışma konusu yaptığı Hollanda Parlamentosu’nun alt kanadını oluşturan Temsilciler Meclisi’ndeki Kur’an ve İncil’in Meclis Başkanı

Anouchka van Miltenburg'un masasından kaldırılması gündeme gelmiştir. Meclis Başkanı Van Miltenburg'un masasında yer alan Kur'an'ın yanı sıra İncil ile diğer kitapların da uzaklaştırılmasına, seslendirme sisteminin yenilenmesi planı neden olarak gösterilmiştir. Bu olayın aşırı sağcı liderin talebiyle gerçekleşmesi, ırkçılığa verilmiş bir prim olarak yorumlanmıştır. Yine yılın son ayında aşırı sağcı lider Wilders, mahkemeye ifade vermiş ve "daha az Faslı" istediğini açıklayan sözlerinin arkasında durduğunu söylemiştir. Yılın ilk aylarında gündemi belirleyen PVV ve lideri Wilders, yılın son ayında da haberlere manşet olmayı başarmıştır.

### **Ayrımcılık: Çok Yönlü Bir Olgı**

2014 yılının azınlıklar açısından ikinci sırada değerlendirilebilecek olayı, ayrımcılık olaylarındaki artıştır. Ocak ayında yayınlanan "Hollanda'da Deneyimlenen Ayrımcılık" (Ervaren Discriminatie in Nederland) raporu, yerli ve yabancıların ayrımcılık deneyimlerini ortaya koymuştur. Rapora göre ayrımcılık şikâyeti en fazla, yaş ve etnik köken üzerinde yoğunlaşmaktadır. Göçmen gruplarına mensup insanların üçte birinin son 12 ay içinde kamusal alanda ayrımcılık yaşadığı saptanmıştır. İş arayan göçmenlerin yüzde 20 ila 40'ı ayrımcılığa uğradığını belirtmiştir. Yine aynı rapora göre, üç Türk öğrenciden biri, dört Faslı öğrenciden biri ve beş Sürinamlı öğrenciden biri ayrımcılık dolayısıyla staj yeri bulmakta zorlandıklarını belirtmişlerdir.

Yerel seçimler arifesinde (Şubat ayında), iktidardaki Liberal Parti'nin Rotterdam'da astığı bir afiş rahatsızlığa yol açmıştır. Afişte, kentte sadece Hollandaca konuşulması talebi, göçmenler tarafından bir popülizm örneği ve ayrımcılık olarak nitelendirilmiştir.

Mart ayı içinde Türk asıllı Lahey Meclis Üyesi'nin "Allah" adına yemin etmesi, Belediye Başkanı tarafından geri çevrilmiştir. Hollanda'da göreve başlayan siyasetçiler bir yemin ederek başlamak zorundalar. Bu yeminin son cümlesi, "Tanrım işlerim-

de bana yardım et” şeklindedir. Lahey meclis üyesi Hasan Küçük, metinde ufak bir değişiklik yaparak “Tanrı” kelimesi yerine “Allah” sözcüğünü kullanınca, Belediye Başkanı “Önündeki metni olduğu gibi okuyunuz” diyerek onu uyarmıştır. Bu uyarı, din özgürlüğü konusunda oldukça liberal bir tutuma sahip olan Hollanda’da hoşgörünün azalması olarak yorumlanmıştır.

2015 yılının Nisan ayında, Hollanda’da insan hakları alanında yetkili bir kuruluş olan İnsan Hakları Enstitüsü, bir önceki yıla ait yayınladığı raporda, Hollanda’da ayrımcılıkla ilgili şikâyetlerde artış olduğunu açıklamıştır. Enstitü, bu raporunda emek göçmenleri ve ayrımcılık konusunu öne çıkarmıştır. Emek göçmenleri çerçevesinde Doğu Avrupa’dan, özellikle de Polonya’dan gelen göçmenlerin tarım sektöründeki konumuna dikkat çekmiştir. İnsan hakları konusunda en fazla üç alanda (özel yaşam, evlilik ve aileyi koruma; uygun yaşam standardı ve iş) sorun yaşandığı tespit edilmiştir. Eşit muamele konusunda ise, cinsiyet, engellilik/kronik hastalık ve yaş temelli ayrımcılık öne çıkmıştır. Bu rapora paralel olarak göçmenlerin entegrasyonundan sorumlu Bakan Asscher, ayrımcılık yapan işletmelere kural getireceğini bildirmiştir.

Mayıs ayında Sosyal Kültürel Plan Büro, kriz döneminde iş pazarında ayrımcılık olaylarında artış olduğunu kamuoyuna duyurmuştur. Yabancı gençlerin yüzde 30’unun işsiz olduğunun belirtildiği açıklamada, Plan Büro yabancılar için iş mülakatının oldukça zahmetli bir işlem olduğunu belirtmiştir.

Haziran ayında, daha önce Faslılara yönelik sarf ettiği ayrımcılık içeren sözleriyle tepki çeken Guido van Woerkom ombudsman olarak atanmıştır. Bu atama işlemi başta Faslılar olmak üzere göçmenler ve azınlık gruplarının STK’larında tepkilere yol açmıştır. Geçmişte, Hollanda Otomobil Kurumu (ANWB) Genel Müdürlüğü yapan Woerkom, 4 sene önce, “Eşimin bir taksiye binmesini istemem, çünkü direksiyonda bir Faslı olabilir” yönündeki açıklaması, o zaman tartışmalara yol açmıştı.

Temmuz ayında, Suriye ile ilgili tartışmaların etkisi altında, Lelystad'da burka giyen bir kadın şehir içinde hizmet veren otobüse bindirilmemiştir. Mağdur kadın ve tanıkların ifadelerine göre, şoför, "Otobüsün patronu benim" diyerek kadının binmesine engel olmuştur. Otobüs şirketine konuyla ilgili yazı yazıldığı, bu yazıya gelen cevaba göre polise şikâyet başvurusunda bulunulup bulunulmayacağına karar verileceği bildirilmiştir.

Ağustos ayında Suriye merkezli tartışmaların yarattığı bir başka ayrımcılık örneği de, IŞİD ile ilgili bir Twitter mesajı yazan Fas kökenli bir memurun işine son verilmesidir. Hollanda Güvenlik ve Adalet Bakanlığı'nda memur olarak çalışan Yasmina Haifi'nin, eski adı IŞİD olan "İslam devleti örgütü" hakkında Twitter'da yazdığı bir mesaj, onun işine son verilmesine neden olmuştur. Milletvekilleri, Haifi'nin memuriyetten de uzaklaştırılmasını istediklerini bildirmişlerdir. IŞİD'in İslam'la ilgisi bulunmadığını savunan Haifi, "IŞİD, İslam'ı karalamak amacıyla Siyonistler tarafından planlanmış bir oluşum" ifadesine yer vermiştir. Haifi'nin mesajı yoğun tepkilere neden olmuş ve Twitter mesajının ardından, Güvenlik ve Adalet Bakanlığı ile ortak proje yürüten NCTV adlı kuruluş, Haifi'nin işine son vermiştir.

Eylül ayında Hollanda'da ayrımcılıkla ilgili şikâyet başvurularının iki katına çıktığına dair bir açıklama gelmiştir. Açıklamayı yapan "Ayrımcılık Şikâyet Vakfı"na göre, artışın en önemli sebeplerinden biri, Wilders'ın Faslılara yönelik sözleridir. Hollanda'da faaliyet gösteren benzer kurumların verilerinden hareketle yapılan açıklamada, geçen sene 3 bin 143 olan başvuru sayısının bu senenin ilk 8 ayında 6 bin 285'e yükseldiği kaydedilmiştir. Amsterdam bölgesinde hizmet veren "Ayrımcılık Şikâyet Vakfı"-nın araştırmasına göre, özellikle ırk temelli ayrımcılık başvurularında artış olmuştur.

### **Ders Kitaplarında Önyargı ve Ayrımcılık**

Aynı ay içinde, "Blikopener" isimli ders kitabında Türkler,

Müslümanlar ve İslam hakkında yönlendirici ve önyargılı sorular ve bilgilerin verildiğinin ortaya çıkması, ayrımcılığın eğitimdeki kaynaklarına dikkatleri çevirmiştir. Yayımcı Malmberg tarafından vmbo öğrencileri için hazırlanan yurttaşlık bilgisi ders kitaplarında yer alan bazı bilgiler, gerek sosyal medyada gerekse siyasetçiler arasında yoğun tepkilere neden olmuştur.

Eylül ayında, Hollanda Çocuk Hakları Kolektifi'nin, Hollanda'nın çocuk haklarını ihlal ettiğini açıklaması, bu ülkede beklenmeyen bir gelişme olmuş ve Hollanda'yı dünya kamuoyunda zor durumda bırakmıştır. Özellikle yoksulluk politikası, çocuk istismarı ve göç prosedürlerinden dolayı Hollanda'da çocuk haklarının ihlal edildiği bildirilmiştir.

Ekim ayında Rotterdam'da bir polis görevlisinin İslam hakkında yapmış olduğu açıklamalardan dolayı muhtemelen kovuşturulacağı bildirilmiştir. Söz konusu memur facebook üzerinden "Ben Müslümanlar için tamamen hazırım. Onların yavaş bir şekilde acı içinde ölmelerini ümit ediyorum. Başka bir deyişle İslama ölüm!!!" şeklinde ayrımcı ifadeleri paylaşmıştır. Memurun disiplin cezası alacağı beklenmektedir.

Kasım ayında ayrımcılıkla ilgili iki gelişme dikkat çekmiştir. Bunlardan biri, Hollanda'da futbolcuların fotoğraflarına ırkçı yorumların yapılması, diğeri de bir gelenek ve çocuk bayramı olan Sinterklaas'taki yardımcı figür "Zwarte Piet" in (beyaz adamın kölesi) ırkçılığı körüklediği iddiasıyla ilgili tartışmadır.

Yılın son ayında Hollanda polisi, kendi veri tabanından hareketle Müslümanlara yönelik ayrımcılık olaylarını derleyerek, 50 vakıayı Hollanda parlamentosuna rapor etmiştir. Bu çalışmanın diğer kurumlara da örneklik yapması beklenmektedir.

### **Camilere Yönelik Saldırıları**

2014 yılının belli başlı olayları arasında yer almayı hak eden olaylardan birisi de, camilere yönelik saldırılardır. Bu saldırılar, Hollanda'da İslamofobi olgusunun en görünür boyutlarından birisini oluşturmaktadır. İslamofobiyi, aşırı sağ partinin İslam kar-

şıtı (anti-islamizm) faaliyetlerinden ayrı tutmak gerekir. Anti-İslamizm, siyasal ve ideolojik bir tutuma işaret ederken, İslamofobi toplumsal bir olguya denk düşmektedir. Şüphesiz ki bu iki olgu birbirini cesaretlendirmektedir, ama bunların farklı kategoriler olduğu akılda tutulmalıdır. Camilere yönelik saldırılar, tüm Batı dünyasında olduğu gibi bu ülkede de 11 Eylül 2001 tarihinden sonra baş göstermiş ve o günden bugüne devam edip gelmektedir.

Hollandalı araştırmacı Ineke van der Valk, son 10 yılda 174 camiye şu veya bu şekilde saldırı olduğunu açıklamıştır. İslamofobik olayların listesini tutmaya çalışan kaynaklardan biri olan Allochtonenkrant, 2014 yılı içinde saldırıya uğrayan 5 camii olduğunu haber yapmıştır. Ancak tarafımızdan yapılan medya taramalarında, 4 camiye yapılan saldırıların haber konusu olduğu saptanmıştır.

### **Suriye Krizinin Etkileri ve “Cihatçılar”**

Genelde Ortadoğu’da özelde ise Suriye’de meydana gelen olaylar, 2014 yılı boyunca Hollanda’nın gündeminden düşmemiştir. Çünkü Suriye’de ortaya çıkan karmaşa ve kaos, Hollanda ile bu ülke arasında ikili bir hareketliliğe sebep olmuştur. Bir taraftan Suriye’den Hollanda’ya sığınmacı akımı başlamış, diğer taraftan Hollanda’dan bazı kişiler (genellikle göçmen kökenli kişiler) Suriye’ye savaşmak üzere gitmişler ya da gitmeye yeltenmişlerdir. Yılın ilk ayında, o tarihe kadar 10 Hollanda vatandaşının Suriye’de öldüğü haberi gelmiştir. Aynı ay içinde, Hollanda’da Suriyeli sığınmacılar için bir yardım kampanyası başlatılmış ve 6 milyon avro yardım toplanmıştır. Bu tür bir yardım ve dayanışma, Mayıs ayında bir kez daha gerçekleştirilmiştir. Hollandalı gönüllüler mülteciler için yürümüş ve yürüyüşte toplanan yaklaşık 500 bin avro, Suriyeli mülteciler için kullanılmak üzere tahsis edilmiştir.

Şubat ayında Suriye’ye savaşmak için gitme hazırlığı yaptıkları öne sürülen 10 kişinin pasaportu iptal edilmiştir. Temmuz ayında, yeniden Suriye’ye giden ve orada hayatını kaybeden kişilerle ilgili bir haber gelmiştir. Bu habere göre, son iki yılda

Suriye'ye savaşmaya giden 14 Hollanda vatandaşının öldüğü bildirilmiştir. Suriye'ye gençlerin gidişini engellemek için yerel idareler camilerle görüşme kararı almışlardır. Ağustos ayında ise, Hükümet radikalleşme sorununu gündeme almış ve "cihatçı"ların pasaportlarının ellerinden alınması yönünde bir karara imza atmıştır.

Hükümet ve polisin eylemleri, "cihatçı"larla sınırlı kalmamış, radikalleşme tedbirleri kapsamında bazı imamlara Hollanda vizesi verilmeyeceği açıklanmıştır. Polis ise, Lahey şehrinde Suriye ve Irak'taki gruplarla bağlantılı oldukları iddia edilen Türkiye kökenli insanların yaşadığı 4 farklı eve operasyon yapmıştır.

### **Müslüman Gençlerin Radikalleşme Söylentileri**

Eylül ayında da Müslüman gençler arasında radikalleşme ve buna yönelik tedbirlerle ilgili tartışmalar devam etmiştir. Hükümetin Müslüman gençlerin radikalleşmesi bağlamında hazırladığı plana muhalefet kanadı da destek verdiğini açıklamıştır. Huizen şehrinde, Suriye'deki örgüte katılmak için gideceği gerekçesiyle pasaportları iptal edilerek tutuklanan iki aile, delil yetersizliğinden dolayı serbest bırakılmıştır.

Ekim ayında resmi kurumların yaptığı açıklamaya göre, Hollanda'ya gelen mülteci sayısı artmış olup mülteciler arasında Suriyelilerin ilk sırada yer aldığı belirtilmiştir. Öte taraftan "cihatçı"larla ilgili bir açıklamada, Suriye'ye cihat için kızların da gittiği iler sürülmüştür. Suriye'ye gitmeye hazırlandığı iddia edilen 8 kişinin pasaportuna da el konulmuştur.

Kasım ayında Çokkültürlü Gelişmeler Enstitüsü Forum tarafından yaptırılan bir araştırmanın kamuoyuna açıklanmasıyla, Türk toplumu ve kamuoyunda büyük bir tartışma başlamıştır. Motivaction adlı kuruluşun araştırmasına göre, Hollanda'daki Türk gençlerinin büyük çoğunluğunun IŞID sempatisini olduğu bildirilmiştir.

## **Siyasal Katılım Sorunları**

2014 yılı, özellikle Türkler için seçimler yılı olmuştur. İlk olarak Mart ayında Hollanda'da yerel seçimler yapılmıştır. Yerel seçimlerde Türk kökenli 136 belediye meclis üyesi olarak seçilmiştir ancak Hollanda'daki Türk kökenli siyasetçiler, Türk siyasetçi sayısının artmasına karşın, Türk toplumunun seçimlere katılım oranının gerilediğine dikkat çekmişlerdir.

İkinci olarak Mayıs ayında Hollanda'da Türkler AP seçimlerine katılmışlardır. Özellikle galip çıkan Hıristiyan Demokratlar Birliği olmuştur. Farklı partilerden aday olan Türk asıllı adaylardan hiç biri seçilme şansını elde edememiştir. Son olarak Ağustos ayında Türkiye'deki Cumhurbaşkanlığı seçimleri Türklerin ilgisini Türk siyasetine yöneltmiştir. Hollandalı Türkler kendi tarihlerinde ilk kez randevu sistemiyle Cumhurbaşkanlığı seçimlerine katılmışlardır. Cumhurbaşkanı seçiminde uygulanan randevu sistemi nedeniyle çok sayıda seçmen oyunu kullanamamıştır.

## **Dini Örgütlere Gözaltı ve Türk Asıllı Milletvekillerinin İhracı**

2014 yılının son aylarında Sosyal İşler Bakanı Asscher'in entegrasyonu engelledikleri gerekçesiyle Türk dini örgütlerin gözetim altına alınacağını açıklaması, hem Türk toplumu hem de Türk milletvekilleri arasında rahatsızlık yaratan bir olay olmuştur. Bir yandan Hollanda'da faaliyet gösteren 4 büyük İslami kuruluş olan Diyanet, Milli Görüş Teşkilatı, Süleyman Efendi Cemaati ve Gülen Cemaati'yle ilgili açıklamaları, diğer yandan da Türk gençleri arasında İŞİD sempatisizliği ve radikalleşme konusunu görüşen İşçi Partisi, görüşlerinden geri adım atmadıkları gerekçesiyle Türk asıllı milletvekilleri Tunahan Kuzu ve Selçuk Öztürk'ü sorgulamış ve partiden uzaklaştırmıştır. Daha sonra Türk asıllı milletvekilleri kendi gruplarını kurarak, siyasete devam edeceklerini açıklamışlardır. Türk örgütleri üzerine rapor yazan araştırmacılar, Nico Landman ve Thijl Sunier daha sonra günlük bir gazetede yazdıkları bir yazıda Bakan'ın kendi raporlarını yanlış anladığını ifade etmişlerdir.

Hollanda'daki bu gelişmeler, Türkiye Dışişleri'ni de rahatsız etmiş olacak ki, Bakanlık websitesinde yaptığı bir açıklamada Türklerin Hollanda'da ayrımcılık ve baskı görmelerinin kabul edilemeyeceğini duyurmuştur. Hollanda, bu açıklamayı oldukça sert bulduğu ve kendi içişlerine müdahale olarak algıladığı için Türkiye ile Hollanda arasında bir süre gerginlik yaşanmıştır.

### **Entegrasyon Sorunu**

Hollanda'nın göçmen ve azınlıklarla ilgili en önemli meselesi olan entegrasyon konusu da 2014 yılının tartışma konularından biri olmuştur. Bu konu, bazen araştırmalar bazen de siyasal demeçlerle gündem oluşturmuştur. Eylül ayında karmaşık evlilikler konusunda doktora yapan sosyolog Leen Sterckx, bu tür evliliklerin entegrasyonu ilerletici bir rol oynamadığını öne sürmüştür. Yılın sonuna doğru, Kasım ayında Sosyal İşler ve İstihdam Bakanı Asscher, entegrasyon hedeflerinin gerisinde kaldığını açıklamıştır. Ardından bakan bir günah keçisi bulmuş olmalı ki, entegrasyonu engelledikleri gerekçesiyle Türk dini örgütlerin gözetim altına alınacağını bildirmiştir. Aynı ay içinde yapılan bir kamuoyu anketinde seçmenlerin yarıdan fazlası entegrasyonun başarısız olduğunu dile getirmiştir. Yılın son ayında da Sosyal İşler Bakanı Asscher, Hollanda'da entegrasyonun endişe verici bir şekilde geride kaldığını belirtmiştir.

### **Göç Azalıyor, Çünkü...**

Hollanda devleti, öteden beri entegrasyon ile göç arasında bir ilişki kurmuştur. Göçün artmasını entegrasyon için zararlı görmüş ve mümkün olduğunca göçün azaltılması gerektiğini savunmuştur. Ekim ayında Sosyal ve Kültürel Planlama Bürosu'nun yaptığı araştırmaya göre; Hollanda'ya göçün azaldığı haberi gelmiştir. Özellikle Hollanda'ya aile birleşimi ile gelen göçmenlerin sayısında büyük azalma olduğu anlaşılmıştır. Göçün azalması, entegrasyon açısından faydalı olarak yorumlansa da, aile birleşimine getirilen koşulların ağırlaştırılması aile bütünlüğünün korunmasını zorlaştırmaktadır. Hollanda İnsan Hakları Enstitüsü, bu konuda bir araştırma yaptırmış ve Hollanda'nın aile birleşimi politikasını Avrupa Aile Birleşimi Kriterleri açısından değerlen-

dirmiştir. Sonuç olarak Hollanda'nın aile birleşimini kolaylaştırmaktan ziyade zorlaştırdığı ve ulusal yasaların üstünde olan Avrupa Aile Birleşimi Kriterleri'ne aykırı hareket ettiğini tespit etmiştir.

### **Malvarlığı Araştırması Yasal Değil!**

Hollanda, 2014 yılında göçmen ve azınlıkları ilgilendiren bazı hukuksal kararların da alındığı bir ülke olmuştur. Yılın ilk ayında Hollanda devletinin Türklerin kendi ülkelerindeki mal varlıklarını yasal olmayan yollardan araştırma konusu yaptığına dair bir haber basında yer almıştır. Şubat ayında Türkiye'de mal varlıkları araştırmasına mahkeme izin vermemiştir.

### **Dulluk ve Yetim Ödeneklerinde Kesintiler Haksız!**

Bir başka olumlu hukuksal gelişme, Mart ayında vuku bulmuştur. Hollanda Danıştay, bu ülkede çalıştıktan sonra farklı nedenlerle geri dönen Türklerin aldıkları dulluk ve yetim ödeneğinde (ANW) kesinti yapılamayacağına karar vermiştir. Danıştay, yaklaşık yüzde 40 oranında yapılan kesintilerin Türkiye ile AB arasında imzalanan anlaşmalara aykırı olduğunu söylemiştir. Bu karar üzerine, ilgili bakanlığın bir an önce mevzuat değişikliğine gitmesi gerekmektedir.

### **Türlere Vize Uygulanamaz!**

Mayıs ayında Hollanda Danıştay, yasal konumu olmayan yabancılar için geçerli olan oturum vize başvurusunun Türlere uygulanamayacağına karar vererek bir başka olumlu karara imza atmıştır.

### **Öğrencilere Vize Ücretleri Yüksek!**

Temmuz ayında iki Türk üniversite öğrencisinin Hollanda'nın öğrencilere uyguladığı vize ücretini düşürmek için açtıkları dava sonuçlanmıştır. TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi öğrencileri Oğuz Veli Atasoy ve Ulaş Can Atılğan, Erasmus Programı kapsamında Hollanda'nın kendilerinden istediği 600 avroluk vize ücretini yüksek bularak açtıkları davayı kazanmıştır. Mahkemenin, 4 Mayıs 2013 tarihinde verdiği kararda, Hollanda'da 3 aydan

fazla kalacak öğrenciler için ödenmesini istediği 600 avroluk vize ve oturma izni ücretini Avrupa Eğitim Direktifi'ne aykırı bularak, 300 avroya düşürmesi ile tüm dünyadan bu ülkeye gelen öğrenciler için de vize ücretinin düşürüldüğü belirtilmiştir.

### **Aile Birleşiminde Yaş Sınırı Anlaşmalara Aykırı!**

Yılın son ayında, hukuksal alanda Türklerle ilgili iki gelişme daha yaşanmıştır. İlk olarak aile birleşiminde 21 yaş şartı Türkler için kaldırılmıştır. Hollanda'daki Türk kökenli vatandaşların, Türkiye'den evlenme durumlarında, en az 21 yaşında olma zorunluluğu, yeni kararlar ortadan kalkmıştır. Çünkü aile birleşiminde 21 yaş sınırı getirilmesinin Ankara Antlaşması'na aykırı olduğu açıklığa kavuşmuştur.

Diğer bir hukuksal mesele, Türklere yönelik olarak yapılan yurtdışı sınav masraflarının iadesi konusunda Hollanda devletine açılan davanın Yargıtay'da görüşülmeye başlanmış olmasıdır. Hollanda'nın başarılı Türk asıllı avukatlarından Fadime Kılıç'ın üstlendiği davanın son savunması Yargıtay'da görülmüştür. Dava, 2011 yılında Yargıtay kararıyla, Ankara Antlaşması'na ve Ortaklık Hukukuna aykırı olduğu gerekçesiyle kaldırılmasına rağmen, Türklere yönelik Hollandaca sınav zorunluluğu uygulanmasına karşı açılmıştı. Yargıtay'ın davayı Şubat 2015'de karara bağlaması beklenirken, davanın kazanılması halinde emsal teşkil edeceğinden, birçok Türk vatandaşı en azından zorunlu dil sınavlarına harcadıkları paraları geri alabilecekler. Bu masrafların kişi başına 3 bin avro olduğu tahmin ediliyor.

### **Çocuk Ödeneklerinde Kesinti Yasallaştı**

Bu olumlu gelişmelere karşın, Aralık ayında Türklerin aleyhine sonuçlanan bir dava, Türkiye'ye dönen ailelerin çocuklarına gönderdiği ödeneklerle ilgili olmuştur. Yüksek İdare Mahkemesi, bu ödeneklerdeki kesintilerin yasal olduğuna karar vermiştir. Aslında Türkiye ile AB arasında imzalanan Ankara Antlaşması ve Ortaklık Konseyi kararlarına göre, Türklere verilen ödeneklerde kesinti yapılamıyor. Ama mahkeme söz konusu anlaşmalarda

ocuk deneklerinin yazılmadığını belirterek, bu yüzden kesinti yapılabileceği yorumunda bulunmuştur.



---

# LITERATÜR

---



## YARARLANILAN KAYNAKLAR

AIVD (2014), Transformatie van het jihadisme in Nederland: Zwermodynamiek en nieuwe slagkracht, Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst, Rijswijk

Amnesty International (2013), Vreemdelingen detentie in Nederland: mensenrechten als maatstaf, Amsterdam.

Amnesty International (2014), The human cost of fortress Europe: Human rights violations against migrants and refugees at Europe's borders, Printed by Amnesty International, United Kingdom

SCP (2014) Ervaren discriminatie in Nederland, Andriessen, Iris.&Henk Fernee,.&Karin Wittebrood, Den Haag).

Avcı, Gamze. (2007), Comparing Integration Policies and Outcomes: Turks in the Netherlands and Germany. Turkish Studies, Netherlands.

Avontuur, S. (2012), Trendrapportage naturalisatie en optie, Ontwikkelingen in de periode 2007-2011, Immigratie en naturalisatiedienst ministerie van viligheid en justitie, Rijswijk.

Bekaroğlu, Edip Asaf. (2009), Avrupa'da "İyi Müslüman" Olmak: Hollanda Örneği. Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 28, Sayı: 2 ss. 25-54. Bursa.

Berger, M.& Fennema, M.& van Heelsum, A., Tilie, J. & Wolff, R. (2001), Politieke participatie van etnische minderheden in vier steden, The institutional repository of the University of Amsterdam (UvA), Amsterdam.

Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (2012), Het Nederlandse Onderwijssysteem. Nederlands onderwijssysteem Afdeling Diploma waardering en Onderwijsvergelijking, SBB, Nederland.

Bink, S. (2006), Nearly 25 years of media and minorities policy in the Netherlands, From exclusivity to inclusiveness, Mira Media, Utrecht.

Budak, B. & ter Avest, I. (2012), *De Islamitische school maakt mij sterk*. Amstelveen: Hogeschool Inholland, Nederland.

Burger, P.T., van der Graaf, D., de Graaf, P.A., Koster, G.C., van Rhee M.L.H. (2014), *Analyse verkiezingen Gemeenteraad en Gebiedscommissies 2014*, Onderzoek en Business Intelligence, Rotterdam.

Bruins, A., Risselada, A., De Vries, N. & Schutjens, V. (2014), *Verklaringen van de Overlevingskans Van Bedrijven, Gestart Door Allochtone Ondernemers*, Scientific Analysis of Entrepreneurship and SMEs, Zoetermeer.

Brugman, J. (1991) *De Alphenense hoofddoekjesaffaire: Kledingvoorschriften in de Islamitische wet*, *Recht van de Islam 8* (Maastricht: RIMO) in Rath, J., Penninx, R. Groenendijk, K & A. Meyer (2001) *Western Europe and its Islam* (Leiden: Brill)

Can, M. (2010), *WEL THUIS! De beleving van migrant zijn, psychische gezondheid*

CBS (2014), *In wat voor gezin worden kinderen geboren?*, red: Loozen, S., Pool, M. & Harmsen, C., Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag.

Eurydice (2005), *Avrupa'daki Eğitim Sistemleri Üzerine Özet Belgeler*, Avrupa Eğitim Bilgi Ağı, Almanya.

Can, M. (2010), *Wel thuis! De beleving van migrant zijn, psychische gezondheid en Kwaliteit van Leven bij Turken in Nederland*.

Canatan, K. (2001), *Turkse Islam: Perspectieven op organisatievorming en leiderschap* Danışmanları: Prof. Dr. Anton Zijderfeld ve Prof. Dr. Justus Veenman, Erasmus Universiteit, Rotterdam.

Canatan, K. (2005), "Avrupa'da Müslüman Azınlık Örgütlerinde Gönüllü Çalışma: Hollanda Örneği", *Sivil Toplum, Düşünce ve Araştırma Dergisi*, 3/10, 85-102.

Canatan, K.,(2005) “Sivil Toplum Örgütleri Olarak Hollanda’da İslami Kurum ve Kuruluslar”, III. Din Surası Tebliğ ve Müzakereleri, 20-24 Eylül 2004, Ankara, DİB Yayınları, Ankara, 2005 ss. 129-137.

Canatan, K., Edinga R. (2005) Maatschappelijk Actief in Moskeeverband, ‘s Hertogenbosch/Utrecht, 2005.

Canatan, K. (2006), “Hollanda’daki İkinci Kuşak Türk Gençlerinin Etnik Kimlik Tanımları: Kıyaslamalı Bir Analiz”, Akademik Araştırmalar Dergisi, 28, 123-150, İstanbul.

Canatan, K. (2007), Avrupa Ülkelerinin Azınlık Politikalarında Türkçe Anadil Eğitiminin Konumu “İsveç, Fransa Ve Hollanda Örnekleri”. Turkish Studies/ Türkoloji Araştırmaları Volume 2/3 Summer 2007, ss. 159-172.

Canatan, K. (2008), Hollanda Toplumunda Yabancı Karşıtı Tutumların Analizi. Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/7 Fall 2008.

Canatan, K. (2009). Avrupa Toplumlarında Çokkültürcülük. The Journal of International Social Research, 2(6),80-97.

Canatan, K. (2012) Avrupa’da Çok Kültürlülük, Entegrasyon ve İslam, Kum Saati Yayınları, İstanbul.

Canatan, K. (2013), Avrupa’da Ulusal Azınlıklar, Hollanda-Friesland Örneği, Yarıncılık, İstanbul.

Cahier (2009-3), Migratie naar en vanuit Nederland, Bibliotheek WODC, Den Haag.

CBS (2002), Turken van alle migranten het meest genteresseerd in politiek Een allochtone stem, Utrecht.

CBS (2012), Jaarrapport integratie 2012, CBS, Den Haag.

CBS (2012), Opgroeien in diversiteit: Beschrijving van de vervolgmeting Monitor Diversiteit in het Jeugdbeleid, Uitgever CBS, Den Haag.

- CBS (2014), Immigratie loopt op, Persbericht, Den Haag
- CBS (2014), Jaarrapport Integratie 2014, CBS, Den Haag/Heerlen.
- CBS (2014), Jaarrapport integratie 2014, CBS, Den Haag.
- CBS (2014), De Nederlandse Migratiekaart 2013.(red: Jenissen R. & Nicolaas H.), Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum Ministerie van Veiligheid en Justitie.
- CBS (2014), Bevolkingstrends 2014: De religieuze kaart van Nederland, 2010-2013, Uitgever CBS, Den Haag.
- CBS (2014), Jaarrapport Integratie 2014, CBS, Den Haag/Heerlen.
- CBS (2014), Dutch Census 2011. Statistics Netherlands, Heerlen.
- CBS (2015), Bevolkingstrends, Religieuze betrokkenheid van bevolkingsgroepen 2010-2014, red: Schmeets, H. & van Mensvoort, C., Nederland
- CGB (2011), Gelijke behandeling: oordelen en commentaar 2010, wolf Legal Publishers, Utrecht.
- COB (2014/1), Burgerperspectieven, Den Haag.
- COB (2014/2), Burgerperspectieven, Den Haag.
- COB (2014/3), Burgerperspectieven, Den Haag.
- COB (2014/4), Burgerperspectieven, Den Haag.
- College voor de rechten de mens (2012), Mensenrechten in Nederland, Utrecht.
- College voor de rechten van de mens (2013), Jaarverslag 2013, Utrecht.
- College voor de rechten van de mens (2014), Jaarverslag 2014, Utrecht.

College voor de rechten van de mens (2014), *Gezinnen gezien?*, Onderzoek naar Nederlandse regelgeving en uitvoeringspraktijk in het licht van de Europese Gezinsherenigingsrichtlijn, Utrecht.

Commissie-Hirsch Ballin (1988) *Overheid Godsdienst en levensovertuiging: Eindrapport criteria voor steunverlening aan kerkgenootschappen en andere genootschappen op geestelijke grondslag* (Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken).

Crul, M. and Doornik, J. (2003), *The Turkish and Moroccan Second Generation in the Netherlands: Divergent Trends between and Polarization within the Two Groups*. *International Migration Review*, 37: 1039–1064. doi: 10.1111/j.1747-7379.2003.tb00169.

Dagevos, J. & Gijsbert, M. (2008). “Over dubbele bindingen en verbinden en verheffen. Sociale contacten van minderheden en de relatie met sociale cohesie en sociaaleconomische positie”, In: *Betrekkelijke betrokkenheid, Studies in sociale cohesie Sociaal en Cultureel Rapport 2008*, Redactie: Paul Schnabel, Rob Bijl, Joep de Hart, Den Haag.

De Hart, J. (2014), *Geloven binnen en buiten verband*, SCP publicatie, Den Haag.

De Hart, J. (2014), *Geloven binnen en buiten verband : Godsdienstige ontwikkelingen in Nederland*.

Dekkers, H. and Driessen G. (1997) *An evaluation of the Educational Priority Policy in relation to early school leaving*. *Studies in Educational Evaluation*, v23 n3 p209-30 1997

De Koning, M., Becker, C., Roex, P. & Aarns, P. (2014), *Eilanden in een zee van ongelof: het verzet van activistische da’wa-netwerken in België, Nederland en Duitsland*, IMES Report Series, Amsterdam.

Dorrestein, A. & du Long, K. (2004), *Politieke participatie van allochtonen*, Pon Instituut voor advies, onderzoek en ontwikkeling in Noord-Brabant, Noord-Braban, PON-publicatie, Tilburg.

Dossier Allochtonen in de politiek (2010). file:///C:/Users/ka-dir.canatan/Downloads/Dossier%20Allochtonen%20in%20de%20politiek-herziene%20versie%2007072010%20(3).pdf (06.06.2015).

ECRI (2013), ECRI-rapport over Nederland, Strasbourg.

EMN (2012), De organisatie van het asiel- en migratiebeleid in Nederland, Rijswijk.

Eurydice (2004) Integrating immigrant children into schools in Europe, The Netherlands : national description 2003/04.

Eurydice (2005), Het onderwijssysteem in Nederland 2005, Uitgave Eurydice (Ministerie van OCW), Den Haag

Eurydice (2009) Early childhood education and care in Europe, Tackling social and cultural inequalities : The Netherlands, European Comission

Epskamp, M.& Van Rhee, M. (2010), Analyse Opkomst Gemeenteraadsverkiezingen, Gemeente Rotterdam Servicedienst, Rotterdam.

Extra, G. & K. Yagmur (Eds.) (2004). Urban Multilingualism in Europe: Immigrant Minority Languages at Home and School. Clevedon: Multilingual Matters.

Fennema, M. & van der Brug, W. (2006), Nederlandse Anti-immigratie partijen in Europees perspectief, de institutionele repository van de Universiteit van Amsterdam (UvA), Amsterdam.

FORUM (2012), Nederland en Turkije 400 jaar vriendschap en verbondenheid. (auteurs: van der Linden, H. en Santing, F), Utrecht.

Forum, Handboek Wijkeconomie: Etnisch Ondernemerschap. <http://www.forumwijkeconomie.nl/wp-content/uploads/7-Etnisch-ondernemerschap.pdf> (11.06.2015).

Genç M. F. (2012), Hollanda Okullarında Müslüman Çocuklarının Din Eğitimi ve İslam Okulları, Atatük Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 38 ss. 361-377.

Gemeente Amsterdam Dienst Onderzoek en Statistiek (2011), *Allochtone Ondernemers*, Amsterdam.

Gijsberts, M. & Herweijer, L. (2007). Allochtone leerlingen in het onderwijs. In: Dagevos, J. & Gijsberts, M. (red.), *Jaarrapport integratie 2007*. Den Haag: SCP, pp. 102-130.

Gonzalez, Karina Velasco., Verkuyten, Maykel., Weesie, Jeroen., Poppe, Edwin (2008) "Prejudice towards Muslims in The Netherlands: Testing integrated threat theory", *British Journal of Social Psychology*, 47, 667-685.

Goudappel, F. & Hoevenaars, J. (2012), *Het Nederlandse asiel- en migratiebeleid in botsing met Europa?*

Hagendoorn, L.&Poppe, E. (2011), *Consistency of Tolerance, Public Opinion on Immigrants in the Netherlands at the Turn of the Millennium*, European Research Center on Migration and Ethnic Relations, Netherlands.

Hausmann, R. & A. Hidalgo, C. (2013), *How will The Netherlands earn its income 20 years from now?*, Webpublications, Nederland.

Hartgers, M. (2012). *Onderwijs*. In: R. van der Vliet, J. Ooijevaar en R. van der Bie (red.), *Jaarrapport Integratie 2012* (pp. 67–92). Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Hooghiemstra, B.T.J. & Merens, J.G.F (1999), *Variatie in participatie: Achtergronden van arbeidsdeelname van allochtone en autochtone vrouwen*, SCP Publicatie, Den Haag.

Hoving, I., Dibbits, H. & Schrover, M. (2009), *Cultuur en migratie in Nederland: Verandering van het alledaagse 1950-2000*. SDU Uitgevers, Den Haag.

Huijnk, W. & Dagevos, J. (2012), *Dichter bij elkaar?: De sociaal-culturele positie van niet-westerse migranten in Nederland*, Sociaal en Cultureel Planbureau, SCP Publicatie, Den Haag.

Jaarrapport integratie (2007), Annual report on integration 2007, p. 72-101. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (scp-publicatie 2007/27).

Jaarrapport integratie (2014), Annual report on integration 2014, p. 39-48. Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen, 2014. ISBN 978-90-357-2034-3 ISSN 1872-1354.

Jaarverslag (2013), College voor de rechten van de mens, Jaarverslag 2013, Utrecht.

Jaarverslag (2014), College voor de rechten van de mens, Jaarverslag 2014, Utrecht.

Jepma, IJ., Kooiman, P. & Vegt, A.L van der (2007). Eerste meting van de landelijke VVE-monitor. Utrecht: Sardes.

Kallis, A. (2015), Avrupa'da Radikal Sağın Yükselişi, Seta Vakfı Araştırması, Turkuvaiz Matbaacılık Yayıncılık, İstanbul.

Kandemir, Elif Zehra (2015), 7 Haziran Öncesi Partilerin Yurt Dışı Seçmene Yaklaşımı Nasıl?, Stratejik Düşünce Enstitüsü, Ankara.

Kerncijfers 2008-2012 Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2013) Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Kerncijfers 2009-2013 Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2014) Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Klaver, J., Kleurrijke participatie: allochtonen en vrijwillige inzet. Vrijwillige inzet onderzocht, Uitgave MOVISIE, Utrecht.

Klaver, J. & Tromp, E. & Ophuis, O. (2005). Regioplan Beleidsonderzoek. Allochtonen En Vrijwilligerwerk, Regioplan Publicatienr, Amsterdam.

Kleinepier, T. & de Valk, H. (2014), Levensloop van jongvolwassen vrouwen, Den Haag.

Knippenberg, H. (2014), Recent trends in religious adherence and practice among muslims in the Netherlands, and Amsterdam

in particular, Hans Knippenberg Department of Geography, Planning and International Development Studies University of Amsterdam, Velsbroek.

Koning Boudewijnstichting (2008), Vrijwilligerswerk: De wet, red: Hambach, E., Een uitgave van de Koning Boudewijnstichting, Brussel.

Koopmans, R. (2002). Zachte heelmeesters...Een vergelijking van de resultaten van het Nederlandse en Duitse integratiebeleid en wat de WRR daaruit niet concludeert. *Migrantenstudies*, 18(2), 87-92.

Kullberg, J., Vervoort, M & Dagevos, J. (2009), Goede burens kun je niet kopen: Over de woonconcentratie en woonsituatie van niet-westerse allochtonen in Nederland, SCP Publicatie, Den Haag.

Kranendonk, M., Michon, L., Schwarz, H. & Vermeulen, F. (2014), Opkomst en stemgedrag van Amsterdammers met een migratie-achtergrond tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 19 maart 2014, IMES: Instituut voor Etnische Studies, Amsterdam.

Kremer, M., Bovens, M., Schrijvers, E. & Went, R. (2014), Hoe ongelijk is Nederland?, Amsterdam University Press, Amsterdam.

Landman, Nico (1992) Van mat tot minaret; de institutionalisering van de islam in Nederland, VU Uitgeverij, Amsterdam.

Leeman, Y. & Reid, C. (2006), Multi/intercultural education in Australia and the Netherlands, *Compare: A Journal of Comparative Education*, 36, 1, 57-72.

Lijphart, A. (1968) *The Politics of Accommodation: Pluralism and Democracy in the Netherlands* (Berkeley: University of California Press).

Lindo, F. (2008), *Activiteiten en doelstellingen van Nederlandse organisaties gelieerd aan Millî Görüş*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, Amsterdam.

Lunsing, Wim (2003) „Islam versus Homosexuality? Some Reflections on the

Assassination of Pim Fortuyn” in *Anthropology Today* Vol. 19, No. 2 April.

Maliepaard, M. (2012), *Religious trends and social integration: Muslim minorities in the Netherlands*, Proefschrift, Utrecht.

Maneri, M.& ter Wal, J. (2005), *The Criminalisation of Ethnic Groups: An Issue for Media Analysis*. Forum: Qualitative Social Research, Netherlands.

Marinissen, Hadewych&Michon, Laure. (2013), *Stemmen op Allochtone Kandidaten*, Gemeente Amsterdam Bureau Onderzoek en Statistie, Amsterdam.

Ministerie van Binnenlandse Zaken (1980) *Regeringsreactie op het rapport “Ethische Minderheden” van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid* (Den Haag: Ministerie van BiZa).

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport & CBS (2014), *Jaarrapport 2014 Landelijke Jeugdmonitor*, Uitgever CBS, Den Haag.

Motivaction (2014), *Kwantitatief onderzoek naar de houding en opvattingen van Turkse en Marokkaanse jongeren jegens het conflict in Syrië*, Amsterdam.

M.R. Schriemer (2002) *Analytical report on education 2000-2001*. Amsterdam: DUMC.

M.R. Schriemer (2004) *Analytical Report on Education National Focal Point for the Netherlands*. Amsterdam

Nanhekhan, H. “Verantwoordelijk en eerbiedig leven: een islamitische school”. In: S. Miedema & H. Vroom (eds.). *Alle onderwijs bijzonder. Levensbeschouwelijke waarden in het onderwijs*. Zoetermeer, 2002, Meinema. 61-69, s.63-68.

Nederlands Jeugd Instituut. (2014), *Cijfers Over Migrantengezin*, Nederland.

Nederlands Jeugd Instituut (2009), Culturele diversiteit in opgroeien en opvoeden: feiten en de cijfer, Nederlands Jeugdinstituut, Utrecht.

Netherlands Institute For Human Rights (2013), Annual report 2013, Utrecht.

Netherlands Institute For Human Rights (2014), “Gezinnen gezien?” Study of Dutch regulations and practices in the light of the European Family Reunification Directive, Summary and Conclusions.

Nieuwenhuizen, E. (2003), Arbeidsmarktpositie Etnische Minderheden, Factsheet, Rotterdam.

OECD (2006) Education at a Glance 2006, ISBN 9264025316.

Onderwijsraad (2013), Een smalle kijk op onderwijskwaliteit, Uitgave van de Onderwijsraad, Den Haag.

Diversiteit in de Tweede Kamer 2012, Den Haag.

Pels, T. (2014), Voorkomen van Radicalisering: óók Een Pedagogische Opdracht!, Verwey-Jonker Instituut, Utrecht.

Pereira, C. (2002) “Imams on Dutch culture course” BBC News, 28 Kasım.

Planbureau voor de Leefomgeving (2013), Demografische ontwikkelingen 2010-2040 ruimtelijke effecten en regionale diversiteit. Uitgeverij PBL, Dden Haag.

Prodemos (2012), Diversiteit in de Tweede Kamer 2012 Tweede Kamer, Den Haag.

Rath, J., R. Penninx, , K. Groenendijk & A. Meijer (1996). Nederland en zijn Islam. Een ontzuilende samenleving reageert op het ontstaan van een geloofsgemeenschap. Het Spinhuis. Amsterdam 1996.

Rath, J., Penninx, R. Groenendijk, K & A. Meyer (2001) Western Europe and its Islam (Leiden: Brill).

Roozeboom, D. & Fong Lai, W. (2011), Politieke participatie en motivaties: Verkiezingsparticipatie tussen niet-westerse allochtonen en autochtonen in Nederland, Universiteit Utrecht Faculteit Sociale Wetenschappen Opleiding Sociologie Bachelorscriptie, Utrecht.

Ural, Ayhan. (2012). Türk Asıllı Göçmenlerin Hollanda'daki Temel Eğitim Uygulamalarına Yönelik Ayrımcılık Alguları. Eğitim ve Bilim. Cilt: 37, Sayı: 165. Ss. 262-274. Ankara.

Schriemer M.R. (2002), Analytical report on education 2000-2001. Amsterdam: DUMC.

Schriemer M.R. (2004), Analytical Report on Education National Focal Point for the Netherlands. Amsterdam.

SCP, CBS (2012), Armoede signalement, Stichting Pro, Den Haag.

SCP, CBS (2014), Armoede signalement, Stichting Pro, Den Haag.

SCP (1997), Een verkennende studies naar het gezin in een veranderende samenleving, VUGA Uitgeverij, Den Haag.

SCP (2001), Civil society, VUGA Uitgeverij, Den Haag.

SCP (2011), Jaarrapport integratie 2011, red: Gijsberts, M., Huijink, W. & Dagevos, J., SCP, Den Haag.

SCP (2004), Moslim in Nederland. SCP-werkdocument 106d (red: Phalet, K. & ter Wal, J.), SCP werkdocument, Den Haag.

SCP (2009), Vrijwilligerswerk in meervoud, (red: Dekker, P & De Hart, J.), SCP Publicatie, Den Haag.

SCP (2010), Discriminatiemonitor niet-westerse migranten op de arbeidsmarkt 2010.

SCP (2010), Liever Mark dan Mohammed?: Onderzoek naar arbeidsmarktdiscriminatie van niet-westerse migranten via praktijktests, SCP Publicatie, Den Haag.

SCP (2011), De sociale staat van Nederland 2011, Redactie: Rob Bijl, Jeroen Boelhouwer, Mariëlle Cloïn ve Evert Pommer, Den Haag.

SCP (2011), De sociale staat van Nederland 2011, Redactie: Rob Bijl, Jeroen Boelhouwer, Mariëlle Cloïn ve Evert Pommer, Den Haag.

SCP (2012), Meldingen van discriminatie in Nederland, SCP Publicatie, Den Haag.

SCP (2012), Moslim in Nederland. (red: Maliepaard, M. & Gijsberts, M.), SCP Publicatie, Den Haag.

SCP (2012), Op achterstand: Discriminatie van niet-westerse migranten op de arbeidsmarkt. SCP Publicataie, Den Haag.

SCP (2013), Biedt het conept integratie nog perspectief, SCP Publicatie, Den Haag.

SCP (2013), De sociale staat van Nederland, SCP Publicatie, Den Haag.

SCP (2013), De sociale staat van Nederland 2013, Redactie: Rob Bijl, Jeroen Boelhouwer, Evert Pommer ve Nathalie Sonck, Den Haag.

SCP (2013), Vrijwillige inzet en ondersteuningsinitiatieven, Een Verkenning van Wmo-Beleid en –Praktijk in Vijf Gemeenten, SCP Publicatie, Den Haag.

SCP (2014), Burgermacht op eigen kracht?, SCP Publicatie, Den Haag.

SCP (2014), De acceptatie van homoseksualiteit door etnische en religieuze groepen in Nederland, SCP Publicatie, Den Haag.

SCP/CBS (2014), Emancipatiemonitor 2014, SCP Publicatie, Den Haag.

SCP (2011), Oudere migranten: Kennis en kennislacunes, Den Haag.

SCP (2013), De sociale staat van Nederland 2013, Redactie: Rob Bijl, Jeroen

SCP (2014), Aan het werk vanuit een bijstands- of Werkloosheidsuitkering, Inventariserend onderzoek van beleid gericht op toegang tot de arbeidsmarkt van niet westerse werkzoekenden in zes grote gemeenten, SCP Publicatie, Den Haag.

SCP (2014), Ervaren discriminatie in Nederland, SCP Publicatie, Den Haag.

SCP (2014), Gescheiden werelden: Een verkenning van sociaal-culturele tegenstellingen in Nederland, SCP Publicatie, Den Haag.

SCP (2014), Huwelijksmigratie in Nederland: Achtergronden en leefsituatie van huwelijksmigranten, SCP Publicatie, Den Haag.

SCP (2014), Perceived discrimination in the Netherlands SCP Publication, Lahey.

SCP (2014), De hoofdzaken van het Sociaal en Cultureel Rapport 2014, SCP Publicatie, Den Haag.

SCP (2014), Verschil in Nederland, SCP Publicatie, Den Haag.

SCP (2015), Jongeren en Seksuele Oriëntatie, Ervaringen van en opvattingen over lesbische, SCP publicatie, Den Haag.

Sevinç, İ. (2003), Hollanda'daki Türk Çocuklarının Eğitim Sorunları, Ankara.

Sevinç, İ. (2010), Hollanda'da Cami Eksenli Din Hizmetleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Sevinç, İrfan. (2012), Yurtdışında Yaşayan Türklerin Çocuklarının Dini ve Ahlaki Gelişimi ile İlgili Kaygıları ve Bu Kaygıların Camilerdeki Din Eğitimine Etkisi (Hollanda Örneği). Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 11, Sayı 40 (248-267).

Shadid, W.A, & P.S. van Koningsveld (2006), Islamic religious education in The Netherlands. *European Education*, 2006, 38 (2), 76-88; s.77.

Staring, R., Geelhoed, F., Aslanoglu, G., Hiah, J. & Kox, M. (2014), *Maatschappelijke positie van Turkse Nederlanders: ontwikkelingen en risico's op criminaliteit en radicalisering*, Rotterdam.

CBS (2014), *Statistical Yearbook of the Netherlands 2014*, Statistics Netherlands, Lahey.

Stevens, P. A. J., Clycq, N., Timmerman, C., and Van Houtte, M. (2011), *Researching race/ethnicity and educational inequality in the Netherlands: A critical review of the research literature between 1980 and 2008*. *British Educational Research Journal* Volume 37(1) ss. 5–43.

SLO (2008), *Omgaan met culturele diversiteit in het onderwijs*. Berlet, I., Bulthuis, F., Jacobs, H., Langberg, M., Wanner, P. & Thijs, A., Drukkerij Netzdruk, Enschede.

Sunier, Thijl (2014) "Cosmopolitan theology: Fethullah Gülen and the making of a 'Golden Generation'" *Ethnic and Racial Studies* Vol. 37, Iss. 12, s.2193-2208

Sunier, Thijl & Landman, N. (2014) *Turkse islam. Actualisatie van kennis over Turkse religieuze stromingen en organisaties in Nederland: Een literatuurstudie in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid*. Erisim için: [http://www.fsw.vu.nl/en/Images/TRSO%20rapport%20SunierLandman%202014\\_tcm31-421419.pdf](http://www.fsw.vu.nl/en/Images/TRSO%20rapport%20SunierLandman%202014_tcm31-421419.pdf)

Span, T., Doove, S. & Smit, L. (2014), *Monitor vrouwelijk en etnisch ondernemerschap 2013*, Panteia Research to Progress, Zoetermeer.

T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler Ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (2011), *Avrupa'da Yaşayan Türkler: Yaz Tatili Döneminde Türkiye'ye Gelen Türkler Örneği Saha Araştırması*, Ankara.

Tezcan, M. (2000), *Dış göç ve eğitim*, Anı Yayıncılık, Ankara.

The Netherlands Institute for Human Rights (2014), *Human rights in The Netherlands: Summary and recommendations of the*

Annual Status Report, The Netherlands Institute for Human Rights, Utrecht.

Turkenburg, M & Gijsberts, M. (2007), Opleidingsniveau en beheersing van de Nederlandse taal [Education level and command of the Dutch language]. In: Jaco Dagevos en Mérove Gijsberts (red.), Jaarrapport integratie 2007 [Annual report on integration 2007] (p. 72-101). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (scp-publicatie 2007/27).

Trebbe, J.& Schoenhagen, P. (2011), Ethnic Minorities in the Mass Media: How Migrants Perceive Their Representation in Swiss Public Television, Springer Science+Business Media, Switzerland.

Van Beek, J., van Bemmelen, J., van Gelder, M., Rousseau, P., Togtema, B.& van der Zon, H. (2007), Voedselketens van allochtone ondernemers in Nederland Kwalitatief, explorerend onderzoek naar voedselketens van allochtone ondernemers in Nederland, Ministerie van Landbouw, Wageningen.

Van Bruinessen (2010) De Fethullah Gülenbeweging in Nederland, Universiteit Utrecht, Utrecht.

Van Dalen, H.P. (2001), Immigratie: vloek of zegen voor de Nederlandse economie, Erasmus Universiteit Rotterdam, Faculteit der Economische Wetenschappen, Onderzoekcentrum Financieel Economisch Beleid (OCFEB), Den Haag.

Van der Brug, W., Fennema, M., van Heerden, S. & de Lange, S.L. (2009), Hoe heeft het integratiedebat zich in Nederland ontwikkeld?, The institutional repository of the University of Amsterdam (UvA), Amsterdam.

Van der Houwen, K & Moonen, L. CBS (2014), Allochtonen en geluk, Centraal Bureau voor de Statistiek, Nederland.

Van der Valk, I. & Hirsch Ballin, E. (2012), Islamofobie en discriminatie. Amsterdam University Press, Amsterdam.

Van der Valk, I., *Monitor moslim discriminatie*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, IMES Report Series, Amsterdam.

Van den Berg, E. & Oomen, B. (2014), *Mensenrechten en lokaal beleid: Handreiking voor beleidsmakers*, Den Haag.

Van den Tillaart, H. (2007), *Etnisch Ondernemerschap in Nederland: Ontwikkelingen en Perspectieven*, Migrant Studies, Nederland.

Van der Heijden, T. & van Heelsum, A. (2010), *Opkomst en stemgedrag van migranten tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 3 maart 2010*, IMES-Institute for Migration and Ethnic Studies, Amsterdam.

Van Heelsum, A. & Tillie, J. (1999), *Turkse Organisaties in Nederland: Een netwerkanalyse*, The institutional repository of the University of Amsterdam (UvA), Amsterdam.

Van Heelsum, A. (2004), *Migrantenorganisaties in Nederland*. Utrecht: Forum, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling, Utrecht. .

Van Heelsum, A., Fennema, M. & J. Tillie (2004) "Moslim in Nederland: Islamitische Organisaties in Nederland" SCP-werkdocument 106e (Lahey: Sociaal en Cultureel Planbureau).

Van San, M./Forum (2014), *De Nederlandse syriëgangers 'kannenvlees' of 'helden van de lage landen'?*, Instituut voor Multiculturele Vraagstukken, Utrecht.

Vellenga, S. & Wiegers, G. (2011), *Religie, binding en polarisatie: De reacties van de leiding van levensbeschouwelijke organisaties op islamkritische uitingen*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, Ministerie van Veiligheid en Justiti, Amsterdam.

Waardenburg, J. (1988) "The institutionalization of Islam in the Netherlands, 1961-1986" in T. Gerholm & Y. G. Lithman (eds) *The New Islamic presence in Western Europe* 8-31 (London: Mansell).

Wagemakers, J. (red) & De Koning, M. (red), Vroomheid en vertier onder moslims binnen en buiten Nederland, Uitgeverij Partnenon,

Werkgroep-Waardenburg (1983) Religieuze voorzieningen voor ethnische Minderheden in Nederland: Rapport tevens beleidsadvies van de niet-ambtelijke werkgroep ad hoc. (Rijswijk: Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur).

Wermink, H., van Wingerden, S., van Wilsem, J. & Nieuwbeerta, P. (2015), Etnisch gerelateerde verschillen in de straftoemeting, SDU Uitgevers BV, Den Haag.

Wittebrood, K & Andriessen, I. (2014). Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag.

WRR (2014), Voortgaande immigratie en nieuwe maatschappelijke scheidslijnen, Den Haag.

Yağmur, K. (2010), Batı Avrupa'da Uygulanan Dil Politikaları Kapsamında Türkçe Öğretiminin Değerlendirilmesi. Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı. Sayı: 55, ss. 221-242.

Yağmur, K. (2014), Türk Çocuklarının Hollanda Eğitim Kurumlarındaki Konumları ve Dil Gelişimleri (2) Siyah Okullar. Eğitim Bilim Gündemi <http://interajans.nl/prof-dr-kutlay-yagmur-turk-cocuklarinin-hollanda-egitim-kurumlarindaki-konumlari-ve-dil-gelisimleri-2/>

Yağmur, K. (2014), Hollanda'daki okul başarısı tartışmasına bir de bu açıdan bakalım! Eğitim Bilim Gündemi <http://interajans.nl/hollandadaki-okul-basarisi-tartismasina-bir-de-bu-acidan-bakalim/>

Yerlikaya, T. (2015), Batı Basınında Türkiye Algısı, Seta Vakfı Araştırması, Turkuvaz Matbaacılık Yayıncılık, İstanbul.

Yükleyen, Ahmet (2010) "State Policies and Islam in Europe: Milli Görüş in Germany and the Netherlands" Journal of Ethnic and Migration Studies, 36(3), 445-463.

Yükleyen, A. (2012) *Localizing Islam in Europe: Turkish Islamic communities in Germany and the Netherlands*, Syracuse University Press, Syracuse, NY.



## 2014 YILI OLAYLARININ KRONOLOJİSİ

### OCAK

- Şimdiye kadar yaklaşık 10 Hollanda vatandaşı Suriye’de öldü.
- Suriyeli sığınmacılara 6 milyon avro yardım toplandı.
- Lahey kentinde Belediye Meclisi Üyelerine Kuran-ı Kerim dağıtıldı.
- **Türklerin mal varlıkları yasal olmayan yollardan araştırma konusu yapılıyor.**
- Hollanda’da istihdam açığı artıyor.
- **“Hollanda’da Deneyimlenen Ayrımcılık” araştırması yayınlandı.**
- Tartışma: Medya haberinde kişilerin etnik kökenleri belirtilmeli mi?

### ŞUBAT

- **Bir imam: “İnsanlar benden korkuyor” diye medyaya açıklamada bulundu.**
- Bir tartışma: Amsterdam şehrinde gerçekte ikili bir toplum yapısı bulunmadığı açıklandı.
- Türkiye’de mal varlıkları araştırmasına mahkeme izni çıkmadı.
- Yerel Seçimlere girmek üzere “İslam Demokratlar” partisi kuruldu.
- Camii öğrenci yurtlarına güvenlik amacıyla kurallar getiriliyor.
- Rotterdam’da Laleli Camii’nin açılışı yapıldı.
- Savaşa gitme hazırlığı yaptığı ileri sürülen 10 kişinin pasaportunu Hollanda iptal etti.
- **İktidardaki Liberal Parti’nin Rotterdam’da astığı afiş rahatsızlığa yol açtı.**

## MART

- Hollanda Danıştay'ı, Türklerin aldıkları dulluk ve yetim ödeneğinde kesinti yapılamayacağına karar verdi.
- **Aşırı sağcı lider Wilders'in ayrımcı ifadelerine ("az Faslı" talebi) yoğun tepki veriliyor.**
- **Yüzden fazla kişi Wilders'in ayrımcı ifadelerine suç duyurusunda bulundu.**
- STK'lar Wilders'a tepki gösterilmesi için topluma çağrıda bulundu.
- Hollanda'da ekonomik kriz en çok çocukları etkiliyor.
- Farklı toplum kesimleri Wilders hakkında şikâyetle bulunurken, Faslılar Başbakan ile görüşme yaptı.
- Rotterdam İslam Üniversitesi ve "Oku ve Yaşat Vakfı"nın hazırladığı Hollandaca Kur'an-ı Kerim meali yayınlandı.
- İrkçı lider Pim Fortuyn'ı öldüren Van der Graaf, şartlı tahliye ediliyor.
- Wilders'ın ayrımcı açıklamaları için şikâyet başvurusu yapmak isteyenler karakol önünde uzun bir kuyruk oluşturdu.
- Özgürlük Partisi'nden ayrıldıktan sonra İslamiyet'i seçen yerel politikacı Arnoud van Doorn, Birlik Partisi'ni kurdu ve seçimlere katılma kararı aldı.
- "İşçi Göçü" çerçevesinde Hollanda'ya gelen ilk Türk (Necati Genç) vefat etti.
- **Yüzyirmi bin Türk üyesi bulunan Agis Sağlık Sigortası, bazı tıbbi işlemleri karşılamama kararı alınca Türklerin ve Hollandalıların tepkisini çekti.**
- **Aşırı sağcı lider Wilders "Avusturalya Özgürlük Partisi"ni kuruyor.**
- Sosyal İşler Bakanı Asscher iş pazarında ayrımcılıkla mücadele açıklaması yaptı.
- Demokratlar 66 lideri Pechtold, Wilders'ın ifadelerinin ayrımcılık olduğunu söyledi.
- **Aşırı sağcı Özgürlük Partisi, camii yapımını tartışma konusu yaptı ve camilerin "mantar gibi çoğaldıkları»nu iddia etti.**

- Hollandalı siyasetçiler, Türkiye'nin Hollanda'nın iç işlerine müdahale ettiğini savundular.
- Türk kadınlarının doğumdan sonra çalışmadıkları öne sürüldü.
- **Lahey Meclis Üyesinin "Allah" adına yemin etmesi onaylanmadı.**

## NİSAN

- Almelo şehrindeki Ermeni Havari Kilisesi'nin 24 Nisan'da "Soykırım Anıtı"nın açılacağına duyurulması Türkler tarafından tepkiye neden oldu.
- Hollanda Diyanet Vakfı, 1915 Olayları'yla ilgili olarak yapılan açıklamaların barış ve kardeşlik kültürüne hizmet etmesi gerektiğini açıkladı.
- Türkevi Araştırmalar Merkezi Başkanı Veyis Güngör, kendisiyle yapılan söyleşilerden oluşan «Avrupa'da Anadolu» kitabını tanıttı.
- Batılı olmayan göçmenleri kriz yoğun etkiledi.
- Sosyal İşler Bakanı Asscher, ayrımcı işletmelere kural getirmek istiyor.
- Türklerin yerel seçimlerde yüzde 39 oranında katılım sağladığı belirtildi.
- Mısır'da idam cezasına çarptırılan 529 kişi için Amsterdam şehrinin Dam Meydanı'nda protesto mitingleri düzenlendi.
- Kaçak ikamet edenlerin hem para hem de hapis cezasıyla cezalandırılması planından, iktidar ortağı Sosyal Demokrat Parti'nin isteği üzerine vazgeçildi.
- 2000 yılından itibaren yurtdışında ikamet edenlere ödenen çeşitli ödeneklerde kesintilerin yapılmasına karşı açılan davada, Danıştay kesintiyi haksız bularak iptal etti.
- (Ortaöğretime geçiş sınavı) CITO sınavında İslam Okulları Vakfı (SIPOR)'nda okuyan 2 öğrenci genel ortalamanın üstüne çıktı.

- Hollanda’da 6 Türk’e kraliyet nişanı verildi.
- **İnsan Hakları Enstitüsü, Hollanda’da ayrımcılıkla ilgili şikâyetlerde artış olduğunu açıkladı.**
- 1915 Olayları’na ilişkin olarak açılan anıt protesto edildi. Türk STK’lar anıtın toplumda huzursuzluğa yol açabileceği uyarısında bulundu.

## MAYIS

- Aşırı sağcı lider Wilders, Hollanda’nın AB ve ortak para biriminden ayrılmasını istedi.
- Serdar Gözübüyük, Hollanda’da sezonun en iyi hakemi seçildi.
- Hollandalı gönüllüler mülteciler için yürüdü. Yürüyüşte toplanan yaklaşık 500 bin avro, Suriyeli mülteciler için kullanılacak.
- Danıştay, yasal konumu olmayan yabancılar için geçerli olan oturma vizesi başvurusunun Türklere uygulanamayacağına karar verdi.
- Hollanda sandık çıkış anketlerine göre AP seçimlerinin galibi AB yanlısı partiler oldu.
- AP seçimlerinde farklı partilerden 6 Türk kökenli aday yarışıyor.
- Talim EC tarafından düzenlenen ve Milli Görüş tarafından desteklenen, “1. Eğitim Fuarı” yapıldı.
- **Aşırı sağcı lider Wilders, Suudi Arabistan bayrağı formatında İslamiyet karşıtlığı bir etiket hazırladı ve meclisteki odasının kapısına astı.**
- Psikolog Drs. Fatih Toprak’ın yaptığı araştırmaya göre; Hollanda’da toplumlararası ilişkilerde hissedilir derecede bir gerileme yaşanmıştır.
- Türk gençleri Hollandalı-Türk Öğrenciler Meclisi’ni kurdular.
- Wilders’in İslam karşıtı etiketi ile ilgili olarak Hollandalı

yüksek bir bürokrat Suudi Arabistan'a görüşmek için gitti.

- **Aşırı sağ parti PVV yetkilisi Jansen, " Hamas yerine Le Pen'i tercih ederim" dedi.**
- **Sosyal Kültürel Plan Büro'nun açıklamasına göre kriz döneminde iş pazarında ayrımcılık artıyor.**
- Hollanda Parlamentosu ırkçılık karşıtı konuşmasından dolayı Dışişleri Bakanı Timmermans'ı alkışladı.
- **Aşırı sağcı lider Wilders, tartışmalı İslam karşıtı etiketini meclis zarfıyla dağıttı.**
- **Türk Forumu, İslamofobi listesi yayınladı.**
- İslami cemaat ve kuruluşlarla hakkında yapılan oturumda sunulan önergeler parlamentonun alt kanadını oluşturan temsilciler meclisinde reddedildi.
- AB seçimlerinde Wilders'ın partisi PVV, Rotterdam'daki sandıkta birinci çıktı.
- Hollanda Sanayicileri ve İşadamları Derneği, Wilders'ın İslam karşıtı etiket kampanyasını Suud Gazetelerinde kınadılar.
- Hollanda Dışişleri Bakanı Timmermans, Wilders'ın İslam karşıtı kampanyasıyla ilgili görüşme yapmak üzere Suudi Arabistan'a gideceğini açıkladı.

## **HAZİRAN**

- **Ijmuiden kentindeki Hollanda Diyanet Vakfı'na bağlı Kuba Camisine saldırı girişiminde bulunuldu.**
- Türkevi Araştırmalar Merkezi, Ahmet Yesevi ve fikirlerini tanıtmak amacıyla Hollandaca bir kitap hazırladı.
- Den Haag'da, IŞID'in Türkmenlere yönelik saldırılarını kınamak amacıyla Türk, Türkmen ve Azeriler tarafından «Türkmenlere Destek Mitingi» yapıldı.
- Türkiye'den Hollanda'ya yıllık 40 bin vize başvurusu yapıldı.
- Aşırı sağcı lider Wilders Avrupa Parlamentosunda da görev almak istiyor.
- Amsterdam'daki Yahudi kuruluşlarının güvenlik

önemleri arttırıldı.

- **Faahlara yönelik sarf ettiği ayrımcılık içeren sözleriyle tepki çeken Guido van Woerkom ombudsman olarak atandı.**
- **Almere-Buiten Őhrinde Faahlara ait bir camiye gamalı ha işareti çizildi.**

#### TEMMUZ

- Rotterdam Başkonsolosluğu çocukları ellerinden alınan aileler için Danışma Birimi oluşturdu.
- Türkiye'ye dönenlerin ödeneklerinden yapılan kısıtlama konusunda hukuki mücadele devam ediyor.
- **Burka giyen bir kadın Şehir içi otobüsüne bindirilmedi.**
- Son iki yılda Suriye'ye savaşmaya giden 14 Hollanda vatandaşının öldüğü bildirildi.
- Overijsel Eyaleti, Ermeni Soykırımı'nı kabul etti.
- İki Türk niversite ğrencisi Hollandanın ğrencilere uyguladığı vize ücretini düşürmek için açtıkları davayı kazandı
- Suriye'ye gençlerin gidişini engellemek için Belediyeler camilerle görüşme kararı aldı.
- Amsterdam'daki İslam Okulları eğitim paralarını suiistimal ettikleri bildirildi.
- **Purmerend Őhrinde semt sakinleri ile yerel yönetim arasında İslam Okulu konusunda tartışmalar yaŐandı.**
- Geri dönüş yasası, 1 Temmuz 2014 tarihinden itibaren resmen yürürlükten kaldırıldı.

#### AğUSTOS

- **Lahey'deki yerel İslami Parti'nin lideri, Hıristiyan Demokrat Lider Sybrand'a karşı Őikayette bulundu.**
- Kabine radikalleşmeyi ele alıyor. Kabine cihatçıların pasaportlarını ellerinden alacak.
- **İŐID ile ilgili Twitter mesajı atan Fas kökenli memurun işine son verildi.**
- Hollanda'da 30 kişi İŐID'ın saldırılarını protesto etmek

için açlık grevi başlattı.

- **Hükümetin radikalleşme tedbirleri kapsamında bazı imamlara Hollanda vizesi verilmeyecek.**
- Lahey kentinin Schilderswijk mahallesinde dışardakilere karşı bir düşmanlık görülmektedir.
- Lahey şehrinde Suriye ve Irak'taki gruplarla bağlantılı oldukları iddia edilen Türkiye kökenlilerin yaşadığı 4 farklı eve operasyon yapıldı.
- **Lienden şehrinde bir Müslüman aile farklı şekillerde tehdit aldıklarını belirtti.**

## EYLÜL

- Bir grup Suriyeli Hristiyan'ın IŞİD'a karşı başlattığı açlık grevi sona erdi.
- Hükümetin Müslüman gençlerin radikalleşmesi bağlamında hazırladığı plana muhalefet kanadı destek verdi.
- **Ayrımcılık Şikâyet Vakfı'nın araştırmasına göre Hollanda'da ayrımcılıkla ilgili şikâyet başvuruları iki katına çıktı.**
- Hollanda Güvenlik ve Adalet Bakanlığı araştırması Türk gençlerinin radikalleşmediğini ortaya koydu.
- Huizen'de, Suriye'deki örgüte katılmak için gideceği gerekçesiyle pasaportları iptal edilerek tutuklanan iki aile, delil yetersizliğinden dolayı serbest bırakıldı.
- **Hollanda'da "Blikopener" isimli ders kitabında Türkler, Müslümanlar ve İslam hakkında yönlendirici ve önyargılı sorular ve bilgiler verildiği ortaya çıktı.**
- Hollanda'da cihatçı hareketin üç bölgede yoğunlaştığı saptandı.
- Karma evlilikler konusunda doktora yapan sosyolog Leen Sterckx bu tür evliliklerin entegrasyonu ilerletici bir rol oynamadığını söyledi.
- **Hollanda Çocuk Hakları Kolektifi, Hollanda'nın çocuk haklarını ihlal ettiğini açıkladı.**

- “Türkiye’nin camiler yoluyla Hollanda’da hükmünü sürdürdüğü” iddia edildi.
- **Siyonistler hakkında tweet atan memur İşçi Partisi’nden ihraç edildi.**
- **Sosyal İşler Bakanı Asscher, Cami öğrenci yurtlarında katı bir denetim yapılacağını bildirdi.**
- Hollanda Türkiyeli İşçiler Genel Başkanı, “Radikalizm tehlikesine karşı ortak mücadele edilmelidir” dedi.
- Volkskrant adlı gazetenin redaktörü Wilders’in kovuşturulmasının ters etki yaratacağını iddia etti.
- Lahey kentinin dört farklı yerinde gösterilerin sakin yürümesine rağmen 26 kişi tutuklandı.
- Türkiye’ye geri dönüş başladı.

## **EKİM**

- Aşırı sağcı lider Wilders, ayrımcılığı körüklemekten yeniden hâkim karşısına çıkacak.
- Kaçakların neredeyse yarısının ücretli iş yaptıkları belirlendi.
- Suriye’ye cihat için kızların da gittiği ortaya çıktı.
- Rotterdam’da bir polis görevlisi İslam hakkında yapmış olduğu açıklamalardan dolayı muhtemelen kovuşturulacak.
- “İslama geçenler ne kadar tehlikelidir?” (Janny Groen yazısı).
- Sosyal ve Kültürel Planlama Bürosu’nun yaptığı araştırmaya göre; Hollanda’ya göç azaldı.
- Hollanda’da 2,5 milyon kişinin yoksulluk sınırının altında yaşadığı tespit edildi.
- Suriye’ye gitmeye hazırlandığı iddia edilen 8 kişinin pasaportuna el konuldu.
- Hollanda’ya gelen mülteci sayısı arttı. Mülteciler arasında Suriyeliler ilk sırada yer alıyor.
- Hollanda’ya aile birleşimi ile gelen göçmenlerin sayısında büyük azalma olduğu belirtildi.

- Türklerin kendi ülkelerinden evlenme oranı yüz 60'tan yüzde 15'e geriledi.
- İltica başvurusu reddedilen Liberyalı sığınmacının sınır dışı edilmesi mahkeme kararı ile durduruldu.
- **Ettten-Leur'da bir cami kundaklanmaya çalışıldı. 2014 yılı içinde basına yansıyan cami saldırılarının sayısı 5'e çıktı.**

## KASIM

- Uluslararası Ceza Mahkemesi, Mavi Marmara saldırısının savaş suçu kapsamında görülmesi için suçun ağırlık derecesinin yeterli olmadığına karar verdi.
- İnanç gruplarının temsilcileri Hollanda toplumunda gerilimleri azaltmak amacıyla bir araya geldi.
- Türk kökenli 2 milletvekili İşçi Partisinden ihraç edildi.
- Partisinden ihraç edilen Tunahan Kuzu ve Selçuk Öztürk milletvekilleri Hollanda meclisinde kendi gruplarını kurdular.
- **Hollanda'da futbolcuların fotoğraflarına yapılan ırkçı yorumlar tepki çekti.**
- T.C. Dışişleri Bakanlığı'nın sitesinde yapılan açıklamalar nedeniyle Türkiye ile Hollanda arasında gerginlik yaşanıyor.
- Hollanda Karamanlılar Federasyonu tarafından yaptırılan "Göçmen İşçi Anıtı" Karaman'da tren garı önüne konulacak.
- Sosyal İşler ve İstihdam Bakanı Asscher, entegrasyon hedeflerinin gerisinde kalındığını açıkladı.
- **Bir gelenek ve çocuk bayramı olan "Zwarte Piet" (beyaz adamın kölesi) Hollanda'da ırkçılığı körüklediği iddiasıyla tartışma konusu oldu.**
- **Entegrasyonu engelledikleri gerekçesiyle Türk dini örgütler gözetim altına alındı.**
- Wilders'ı tehdit eden Rap sanatçısı çalışma cezasına çarptırıldı.

- Muhalefet partileri Türk gençlerinin radikalleştiğine dair yeni bir araştırma talebinde bulundular.
- Türk örgütleri hakkında güncelleştirilmiş bir yayın yapan Hollandalı araştırmacılar “Bakan Asscher, Türkler hakkındaki raporumuzu yanlış anladı” dedi.
- Hollandalıların yüzde 80’inin Müslümanlarla ilişkisi olmadığı belirlendi.
- Hollanda İstatistik Kurumu, Hollanda doğumlu olan Batılı olmayan gençlerin sosyo-ekonomik bakımdan hala geride olduklarını bildirdi.
- Üç cami öğrenci yurdunun kalite koşullarına uygun olmadığı belirlendi.
- **Rotterdam kentinde radikalleşme konusundaki bildirimler arttı.**
- **Aşırı sağ parti PVV, “Hollanda’daki tüm camiiler kapatılmalıdır» dedi.**
- Türkiye nerede içişlerimize karışıyor? (Ben van Raaij yazısı)
- Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Tanju Bilgiç, Türklerin Hollanda’da ayrımcılığa uğradıklarını kabul etmek mümkün değildir.
- Yüksek ve düşük eğitilmiş Hollandalılar arasındaki eşitsizlik büyüyor.
- Yapılan kamuoyu araştırmasına göre seçmenlerin yarıdan fazlası entegrasyonun başarısız olduğunu dile getiriyor.
- Forum tarafından yaptırılan araştırma kamuoyunda tartışma yarattı. Araştırma, Türk gençlerinin büyük çoğunluğunun IŞID sempatisini belirtti.
- Ayrımcılıkla Mücadele Bürosu Radar ile Rijnmond İslam Kuruluşları Platformu SPIOR Rotterdam’da İslamofobi konusunu birlikte araştıracağız.
- Başkan yardımcısı Asscher, Wilders’in camileri kapatma önerisine “kabul edilemez” dedi.
- PVV milletvekili De Graaf “Hollanda’yı İslam’dan arındırmak istiyoruz” dedi.
- Fas kökenli rap sanatçısı Hozny, aşırı sağcı lider Wilders’i

şarkısında tehdit ettiği gerekçesiyle 80 saat çalışma cezası ve 2 aylık hapis cezası aldı.

- Yapılan bir araştırmada Türklerin kendi içlerine yönelik oldukları belirlendi.

## ARALIK

- Sosyal İşler Bakanı Asscher, Hollanda'da entegrasyonun endişe verici bir şekilde geride kaldığını belirtti.
- Bakan Asscher, toplumdaki gerilimler konusunda azınlıklar ve imamlarla görüşmeler yaptı.
- İş kısıtlılığı olan kişilere iş bulma amacıyla olan yeni yasanın ayrımcılığa yol açacağı ileri sürüldü.
- **Verwey-Jonker Enstitüsü Hollanda'nın ayrımcılıkla ilgili davaları ayrımcılık yerine incitme veya tehdit temelinde kovuşturduğunu açıkladı.**
- **PVV, İslam karşısında sert bir pozisyon belirledi. Tüm camilerin kapatılmasını talep ediyor.**
- Almanya'nın Dresden şehrinde İslam karşıtı gösteriye rekor düzeyde katılım oldu.
- **İncil ve Kuran'ın Hollanda meclisinde bulundurulmasına son verildi.**
- Kamu savcısı, ayrımcılıktan dolayı Wilders'ı kovuşturacak.
- "İslam'ı bir ideoloji olarak lanse etmek anayasayı devre dışı bırakmaktır" (Youssef Ikhlef yazısı).
- Aile birleşiminde 21 yaş şartı Türkler için kaldırıldı.
- Hollanda'daki Türk Diasporası'nı ilgilendiren konularda tartışmalara katılmak ve katkıda bulunmak için Centre for Public Debate adıyla bir kuruluş oluşturuldu
- Arnhem ile Türkiye arasında ticaretin geliştirilmesi için Arnhem'de Ticaret Komisyonu kuruldu.
- Türklerle yönelik olarak yapılan Yurtdışı sınav masraflarının iadesi konusunda Hollanda devletine açılan dava Yargıtay'da görüşülmektedir.
- **Enschede'deki Hollanda Diyanet Vakfı'na (HDV) ait Selimiye Camii'ne, fitili ateşlenen havai**

### **fişek penceresinden içeri bırakılarak bir saldırı gerçekleştirildi**

- Utrecht Eyalet Meclisi'ndeki İşçi Partisi üyesi Bert de Vries "Camilerin parti üzerinde etkili olduğunu" ileri sürerek partisinin meclis grubundan ayrıldı.
- Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, NOS'a yaptığı açıklamada Türkiye'nin Hollanda'da yaşayan vatandaşların uyumuna katkı sağlamak istediğini söyledi.
- İktidar ortağı İşçi Partisi milletvekili Ahmet Marcouch, Müslümanları hedef alan saldırı ve ayrımcılık olaylarında polise daha kolay bir şikâyet yapılmasını talep etti.
- Hollanda Türkiye İşçiler Birliği, Türk göçünün 50. kendi kuruluşunun da 40. yılını kutladı.
- Hollandalı Milli Takımı'nın eski futbolcusu Seedorf, ırkçılıkla mücadele kapsamında özel elçi seçildi
- Aşırı sağcı Wilders ifade verdi ve "daha az Faslı" istediğini açıklayan sözlerinin arkasında durduğunu söyledi.
- Suriye'ye gitmeye hazırlandıkları gerekçesiyle tutuklanan dört kişinin açlık grevi sona erdi.
- Yüksek İdare Mahkemesi, Türkiye'ye dönen ailelerin çocuklarına gönderilen ödeneklerdeki kesintilerin yasal olduğuna karar verdi.
- **Hollanda polisi, kendi veri tabanında Müslümanlara yönelik ayrımcılık olaylarını derledi ve 150 olayı Hollanda parlamentosuna rapor etti.**
- Sosyal Kültürel Planlama Bürosu'nun (SCP) araştırmasına göre, ekonomiye güven artırıyor, ancak halk göçmenlerin uyumu ve sığınmacılar konusunda endişeli.

# 2014 YILI HOLLANDA İNSAN HAKLARI RAPORU

Elinizde tuttuğunuz rapor, 2000’li yıllarda bir başkalaşım geçirmiş ülke olarak “Yeni Hollanda”nın göçmen ve azınlıklarla sınavına ışık tutmaya çalışmaktadır. 2014 Yılı Hollanda İnsan Hakları Raporu, ülkedeki gelişmeleri insan hak ve özgürlükleri perspektifinden yorumlamaktadır. Bu ülkede insan hakları meselesini belirli bir grupta sınırlandırmak mümkün olmasa da, bu raporun odak noktasını, özelde Türkiye kökenli azınlıklar (veya Hollandalı Türkler) genelde ise diğer göçmenler ve azınlıklar oluşturmaktadır. Hollandalı Türkler, gerekli ve mümkün olduğu kadarıyla diğer azınlık gruplarla karşılaştırmalı bir biçimde incelenmektedir.